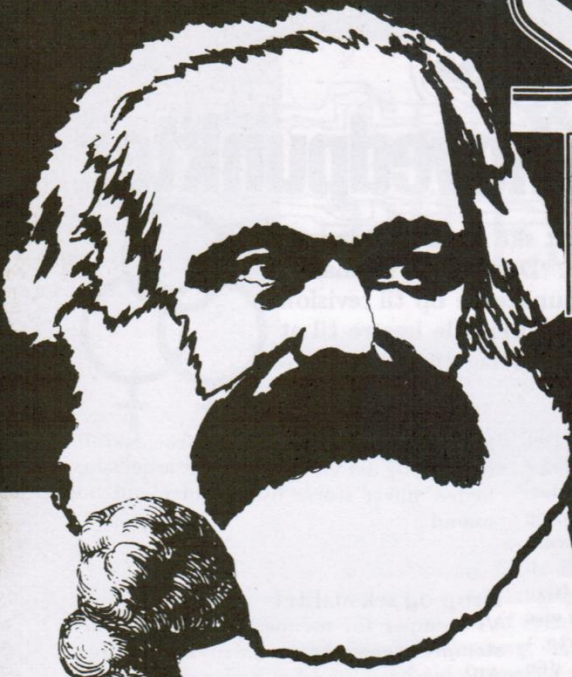

SEKSUAL POLITIK

DOBBELT NR., 6. ÅRG. 1 og 2,
KR. 15,-

MARX, ENGELS
OG BØSSERNE

LIZZIE
BUNDGÅRD

mandens
verden

porno

åndsvage
OG
sex

6. årgang nr. 1 og 2 1978

BLADET SEKSUALPOLITIK
STUDIESTRÆDE 18
1455 KBH. K
Tlf. 13 04 23
INDHOLD:

Leder

Glem aldrig undertrykkeren

Kære Jeanette

KAP svarer (ikke)

Interview med Lizzi Bundgård

To måneder i mandens verden

Digte

I lyst og nød — fra udstillingen Undertrykkelsesbilleder

Porno som virkelighedsflugt

Satirisk porno

Mand/kvinde udstillingen billedside

Brev fra Engels til Marx

Familiens, bøssernes og den borgerlige dekadences oprindelse

Fra et seminar om seksualitet og seksualundervisning

Digte

Andsvage er også mennesker med seksuelt behov

Kærligheden er et monstrum

Orientering om ligestillingsloven

REDAKTION OG LAY-OUT:

Henrik Birkvig Pernille Bezzi,
Christian Kampmann,

Hans-Otto Loldrup, Finn Mikkelsen
Ole Nørlyng, (ansv.), Ole Leidecker

Sats: Den grafiske Himmel

Tegninger: Henrik Birkvig

Forside: Ole Nørlyng & Henrik Birkvig

Bagside: Fra "I lyst og Nød" af Helen
Lait Kluge.

TRYK: Dichmann Tryk

BLADET SEKSUALPOLITIK
sælges hos:

KØBENHAVN:

Anarkistisk Bogcafe, Arnold Busck Bogh.
Conserno Antikvariat, GAD Bogh., In-
formations Kiosk, Kvindehusets Bogcafe,
Københavns Bogcafe, Langhårsklipperen/
Nytovr 3, Munksgaards Bogh., Paludans
Bogh., Pocketbogladsen, Reitzels Bogh.,
Studenterbogladsen.

ESBJERG:

Esbjerg Bogcafe, Danmarksgade 66.

HILLERØD:

Bogbutikken, Sønderbanevej 16.

KØGE:

Køge Bogcafe, Kirkestræde 21.

NYBORG:

Bogladsen, Nørrevoldgade 78.

Seksualpolitiske hovedpunkter

Der er ved at ske store ændringer i redaktionen. Derfor vil vi snarest tage hovedpunkterne op til revision — og vi opfordrer alle læsere til at bidrage med forslag til denne revision.

Hvad vil vi?

Vi kæmper for seksualrevolutionen. Det er ikke nok at bekæmpe den økonomiske undertrykkelse, også den seksuelle undertrykkelse må bekæmpes. Kapitalismen og patriarkatet støtter hinanden, og revolutionen må knuse begge systemer. Vi vil tvinge venstrepartierne til at beskæftige sig med seksualpolitik. Samtidig vil vi vise dem, der tror, at de er seksuelt frigjorte, at socialismen er en betingelse for at den seksuelle undertrykkelse kan holde op.

Samliv

Vi kæmper for en seksuel frigørelse fra den mandsdominerede kultur. Den patriarkalske kernefamilie skal nedbrydes. Den undertrykker alle sine medlemmer, og kapitalismen bruger den til at indoktrinere sit undertrykkende system. Kapitalismen og patriarkatet støtter kernefamilien, fordi den opretholder og videregiver det normalitetsbegreb, der skaber forfølgelse og undertrykkelse af anderledes tænkende, følende og handlende. Først når kernefamilien er nedbrudt, ophører undertrykkelsen af andre samlivsformer.

Samfundet

Vi kæmper for et socialistisk Danmark, hvor folket og ikke profitten bestemmer. Folket alene afgør, hvad der skal produceres — og hvor meget, hvordan og hvorfor. Ned med ejendomsretten! Al magt til folket!

Kønsbalance på arbejdsmarkedet

Vi kæmper for kvindens økonomiske selvstændighed. Kønsbalance på arbejdsmarkedet vil forhindre, at kvinder bliver

brugt som en særlig kvinde-arbejdskraftreserve, og det vil forhindre, at arbejdsløsheden bliver større hos kvinder end hos mænd.

Krop og seksualitet

Vi kæmper for menneskets ret til at bestemme over sin krop og dens muligheder. Alle må have lov til at vælge seksualpartnere, som de har lyst til, uanset køn, alder og slægtskab, når bare det er frivilligt og til gensidig glæde. Og alle må kunne onanere med glæde og uden skyldfølelse.

Kampen for frigørelse

Vi kæmper for at nedbryde de undertrykkende kønsroller, som kapitalismen og patriarkatet har skabt og bevaret. Vi støtter aktivt kvindens kamp mod undertrykkelse og kræver, at manden frigør sig fra sin undertrykkende rolle. Frigørelsen skal også omfatte børnene. Uden deres frigørelse er seksualrevolutionen umulig. Vi støtter de lesbiske kamp og bøssernes kamp for frigørelse. Deres kampe er nødvendig for seksualrevolutionen og kan ikke skilles fra den.

Ned med pik-imperialismen!

Seksualrevolutionens drivkraft

Vi solidariserer os med de grupper, der kæmper for at nedbryde kapitalismen og patriarkatet. Fra den kommer seksualrevolutionens drivkraft. Det er: Lesbisk Bevægelse, Bøssernes Befrielsesfront, Kvindebevægelsen, Mandebevægelsen, Pædofilgruppen, Børnenes Befrielsesfront og Kollektivbevægelsen.

Adresser:

Forbundet af 1948: Postbox 1023,
1007 København K.
Tlf. (mand.-torsd. kl. 17-18) (01) 111961
Rødstrømperne Kvindehuset
Gothersgade 37
1123 København K
Tlf. (01) 14 28 04

Mandebevægelsen, Dronningensgade 14,
1420 København K.
Tlf. (01) 57 05 59
(mandag og torsdag 18.30 - 20.30).
Bøssernes Befrielsesfront
Bossehuset, Karlsvognen, Christiania
1407 København K.

Mandagsmøder holdes hver mandag kl. 20
Introduktionsmøder for nye B.B.F.'ere
holdes den første mandag i hver måned,
Åbenrå 33 I kl. 20.

ODENSE:

Bogladsen, Sct. Knuds Kirkestræde 7
Rosa Luxemburg, Vesterbro 85.

ROSKILDE:

RUC Bogh.

ARHUS:

Husets Bogcafe, Vester Alle 15,
Kvindehusets Bogcafe, Nørregade 6,
Århus Bogcafe, Anholtsgade 4.

OSLO:

Jaap Huismanns Minde, Hjelmsgatan 3,
N-Oslo 3

For postgiroen:

Henrik Birkvig og Ole Nørlyng.

SEKSUALPOLITISK DILEMMA

Det er længe siden vi kom sidst, og det er ikke tilfældigt. Vi har haft problemer, såvel akutte som langsigtede.

Til de akutte hører, at den ene af redaktionens to skrivende kvinder, Jeannette Schellenberg, har forladt bladet. Desværre fordi hun følte arbejdsformerne undertrykkende. Vi bringer hendes forstemmende begrundelse for at gå inde i bladet med en kommentar fra en af de tilbageblevne redaktionsmedlemmer.

Jeannettes afsked gjorde det nødvendigt at tage bladets linje op til revision. Vi erkender alle den skævhed i stoffordelingen der har været af mange årsager og er ikke glad for den. Problemerne med at få kvinder til at skrive i bladet førte os på et tidspunkt ud i den konsekvente slutning, at vi måske så skulle lave et decideret mande- eller bøsseblad.

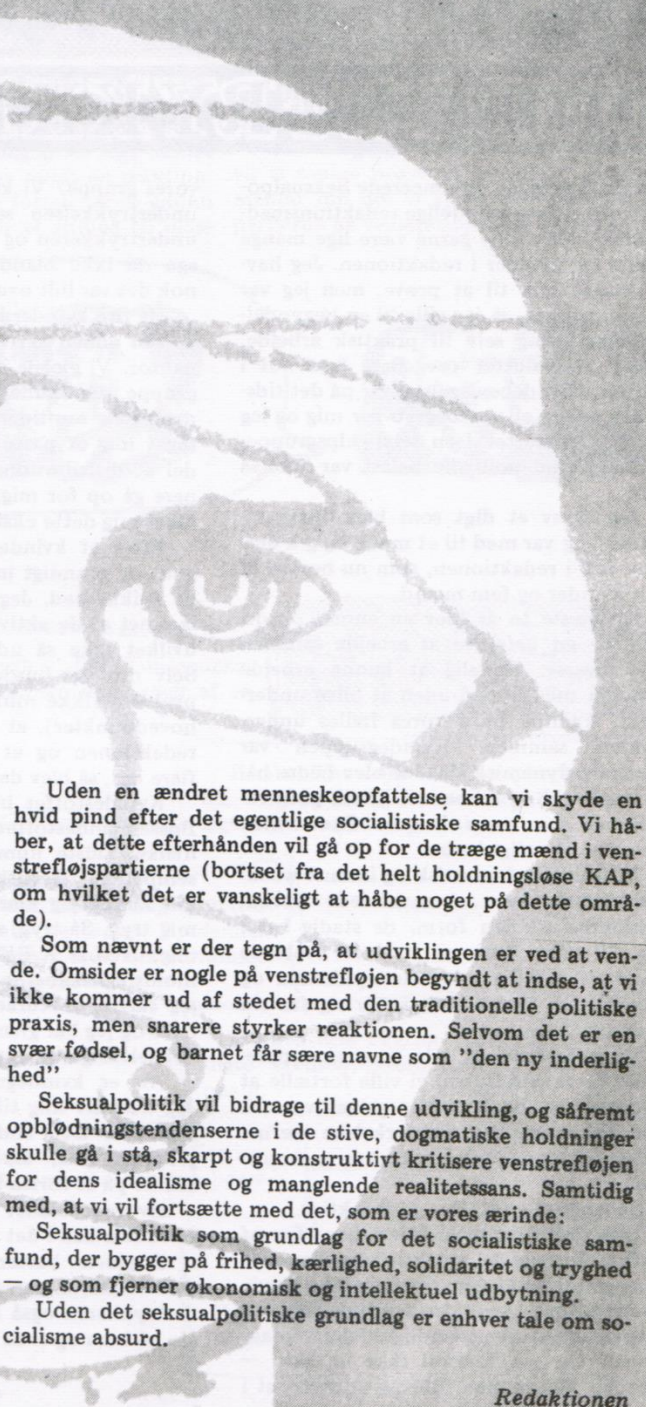
Alligevel ønskede vi ikke at acceptere denne løsning. Seksualpolitik skal være et blad, hvor *alle* de kønspolitiske tendenser afspejles.

Som følge af dette forhandler vi med en kvindegruppe med fem medlemmer, som er interesseret i at indgå i redaktionen. Samtidig er der dannet en arbejdsgruppe, som pt. består af Lisbeth Holager, Dorte Rasmussen og Hans-Otto Loldrup, som specielt vil beskæftige sig med samlivsformer. Denne gruppe planlægger at lave et seminar om emnet til efteråret for Seksualpolitikens læsere og andre interesserede.

Til de mere langsigtede problemer hører overvejelser om, hvorvidt der under kapitalens krise er brug for bladet. Er det politisk relevant at lave?

Udviklingen viser, at det er det. Hidtil har den partiorganiserede venstrefløj totalt og bevidstløst sjoftet de grundlæggende problemer, vi arbejder med. For tiden er der tegn på, at enkelte er begyndt at bevæge sig fra en analyserende idealisme frem mod en anvendelig politisk bevidsthed, der drejer sig om menneskets konkrete behov. Denne udvikling vil vi gerne støtte. Svaret på højredrejningen er *ikke* viktoriansk moral, samlede ben og kadaverdisciplin. Højredrejningen imødegås bedst gennem udvikling af solidariske samværsformer. Og socialismen drejer sig om mit liv, dit liv og de andres. Det er vores egen fantasi, vores egne erfaringer, gode oplevelser såvel som nederlag, der skal være udgangspunktet for den. Selvom kapitallogikken har sin største fremtid bag sig, så er der i toneangivende kredse stadig en så fremmedgjort holdning til tilværelsen, at man foretrækker at læse en bog om fremmedgørelse frem for at arbejde med sin egen. Den frugtbare socialisme, vi ønsker, bæres ikke frem af fantasiforladte selvundertrykkere.

Vi er klar over, at vi til en vis grad må væbne os med tålmodighed. Specielt er venstrefløjens mænd ikke lette at få til at flytte sig fra deres småborgerlige praksis. Vi går ikke ud fra, at det er tilfældigt, at det var tre kvinder, der besvarede vores seksualpolitiske rundspørge. Det er selvfølgelig dejligt, at kvinderne beskæftiger sig med disse ting. Men tragisk, at mændene stadig føler det vigtigere at pusle med det overordnede i stedet for at ændre det grundlæggende.

Uden en ændret menneskeopfattelse kan vi skyde en hvid pind efter det egentlige socialistiske samfund. Vi håber, at dette efterhånden vil gå op for de træge mænd i venstrefløjenspartierne (bortset fra det helt holdningsløse KAP, om hvilket det er vanskeligt at håbe noget på dette område).

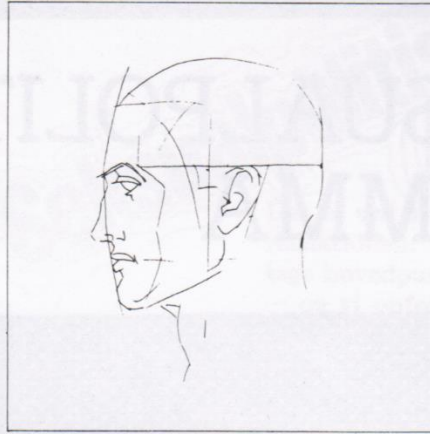
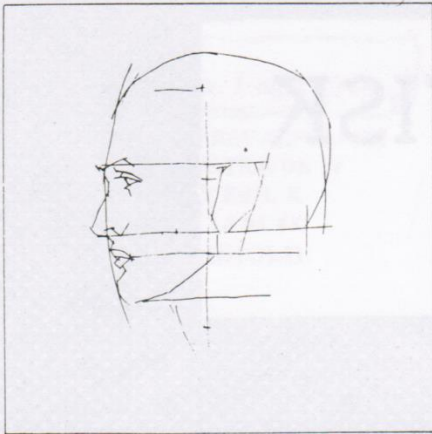
Som nævnt er der tegn på, at udviklingen er ved at vende. Omsider er nogle på venstrefløjen begyndt at indse, at vi ikke kommer ud af stedet med den traditionelle politiske praksis, men snarere styrker reaktionen. Selvom det er en svær fødsel, og barnet får sære navne som "den ny inderlighed"

Seksualpolitik vil bidrage til denne udvikling, og såfremt opløsnings-tendenserne i de stive, dogmatiske holdninger skulle gå i stå, skarpt og konstruktivt kritisere venstrefløjen for dens idealisme og manglende realitetssans. Samtidig med, at vi vil fortsætte med det, som er vores ærinde:

Seksualpolitik som grundlag for det socialistiske samfund, der bygger på frihed, kærlighed, solidaritet og tryghed — og som fjerner økonomisk og intellektuel udbytning.

Uden det seksualpolitiske grundlag er enhver tale om socialisme absurd.

Redaktionen

GLEM ALDRIG UNDERTRYKKEREN

For ca. 3 år siden annoncerede Seksualpolitik efter flere kvindelige redaktionsmedlemmer. Man ville gerne være lige mange mænd og kvinder i redaktionen. Jeg havde meget lyst til at prøve, men jeg var meget usikker, så jeg ville til en begyndelse foreslå mig selv til praktisk arbejde, skrive konvolutter osv. Bare lure lidt i starten. Kvindebevægelsen var på det tidspunkt stadig et nyt begreb for mig og jeg var lige nystartet i en selvhjælpsgruppe, så min kvindepolitiske balast var ikke så stor.

Jeg skrev et digt som blev optaget i bladet, jeg var med til et møde og gik derefter ind i redaktionen, som nu bestod af fem kvinder og fem mænd.

De næste to år blev en enorm optur. Det var en befrielse at arbejde sammen med bøsser. Endelig at kunne arbejde sammen med mænd uden at blive undertrykt, kæmpe mod vores fælles undertrykker sammen. Kvindegruppen var stærk og dynamisk, bladet blev bedre både i indhold og udseende. Vi fik gode reaktioner fra vores læsere. Økonomien blev støt og roligt bedre.

Vi holdt et fantastisk og intenst week-endseminar, hvor vi reviderede hovedpunkterne til den form, de stadig har i dag. Vi skrev f.eks. at vi aktivt støttede kvindens kamp mod undertrykkelsen og krævede at manden frigjorde sig fra sin undertrykkende rolle.

Vi opfattede os selv som et supplement til venstrefløjen, vi ville fortælle at revolutionen også gælder privatlivet. Vi ville bekæmpe den patriarkalske kernefamilie og dens undertrykkende mekanismer.

Så langt så godt. Ret godt faktisk.

Lige indtil for et år siden, hvor fire af bladets kvindelige redaktionsmedlemmer trak sig ud. To af dem fordi de ikke havde tid mere og de to andre, fordi de følte sig undertrykt af den mandlige del af redaktionen. Og jeg forstod ikke en skid — hvordan kunne man føle sig undertrykt i

vores gruppe? Vi kæmpede jo netop mod undertrykkelsen sammen. Vi kendte da undertrykkeren og al hans væsen, han var sgu da ikke blandt os — nej, jeg syntes nok det var lidt overfølsomt.

De fire kvinder blev siden kun erstattet af een anden skrivende kvindelig medredaktør. Vi gjorde det så ud for en kvindegruppe, der skulle skrive og redigere kvindestoffet, samtidig med, at jeg havde påtaget mig at passe regnskabet og en stor del af distributionen. Det skulle først senere gå op for mig, hvorfor jeg havde påtaget mig dette ekstra arbejde.

Efter at kvindegruppen var skrumpet godt og grundigt ind, følte jeg en voksende usikkerhed. Jeg begyndte at føle mig lammet af de aktive mænd i redaktionen, hvilket ikke så ud til at bekymre dem. Selv om det burde have været et fælles problem (ikke mindst i følge vores egne hovedpunkter), at der var så få kvinder i redaktionen og et fælles problem at få flere ind, så blev det det aldrig.

Kvindestoffet blev mindre og mindre. Bøsse-mandestoffet blev det dominerende hvilket sidste nummer er et lysende eksempel på. Regnskabet blev større, men det kunne jeg klare. I den rolle følte jeg mig tryk. Så tryk, at det en dag gik op for mig: HOLD KÆFT! Jeg er sekretær — momsregnskaberne har gjort mig tavs — jeg skriver fakturaer for mændenes frigørelse og jeg har glemt min egen!! Og så var det selvfølgelig sket!!

Nu er kvindegruppen for alvor død. Jeg trækker mig tilbage fra og med dette nummer. Den anden halvdel af kvindegruppen (den skrivende) tør slet ikke tænke på at fortsætte alene.

Hvordan bladet fortsætter og i hvilken form står hen i det uvisse.

Frigjorte bøsser og bevidste mænd!! Stik teorierne skråt op. Glem ikke at undertrykkeren også bor i jer. Flå ham ud — glo på ham og tvær ham ud!!

Jeannette Schellenberg

Kære Jeannette.

Du gik og du smækkede med døren. Det var ikke rart. Vi fik ikke engang snakket sammen, fordi jeg var i Kolding i den periode. Det er specielt kedeligt, fordi du gik på grund af os, undertrykkerne.

Det er årsagen til, at vi nu skriver sammen i vores blad. Kedeligt, fordi det viser lidt om afstanden. Men godt, fordi problemerne ikke kun hører vores redaktion til.

Jeg vil godt prøve at svare på noget af det, du skriver.

Du skriver noget om de AKTIVE MÆND. Jeg ved ikke, hvor meget jeg skal lægge i det. Betyder det, at kvinder bliver undertrykt ved, at mænd er aktive og effektive? Hvis det er rigtigt fortolket, så er jeg ikke enig. Jeg mener, at "aktivitet" og "effektivitet" er udmærkede egenskaber på rette tid og sted. Det kan ikke være eftertragtelseværdigt at være den dobbelte tid om et stykke arbejde eller altid at overlade initiativet til andre.

En anden ting har spillet ind: Faglig viden og kunnen. For alle køn gælder, at det er mere tilfredsstillende at KUNNE noget frem for at skulle gøre de første famlende skridt på området. Det har fx. været tilfældet i forbindelse med bladets lay-out. Nogle i redaktionen er vant til disse tekniske ting, andre skulle starte helt forfra med at lære at gnide overskrifter, klippe sats og lime op. Også denne begyndersituation kan opleves undertrykkende, men der er vel ingen vej udenom. Så må man bare gøre sit bedste for at lære fra og til sig på en god og solidarisk måde. Men man slipper i begyndelsen ikke for fornemmelsen af, at der er nogen, der vimser rundt og kan det hele.

Det andet og vigtigere punkt drejer sig om kønsbalancen. Det er rigtigt, at den var meget skæv. Og der var vist almindelig enighed om, at det ville være godt at få den rettet op. Vi var ikke uinteresserede i den sag. Men I havde selv etableret jer som en selvstændig kvindegruppe inden for redaktionen med egne møder ved siden af redaktionsmøderne. På den baggrund mener jeg stadig, at det først og fremmest var jeres opgave at få suppleret denne gruppe. Jeg synes, det ville være traditionelt mande-formynderi, hvis vi var kommet og havde sagt, at nu havde vi fundet

nogle kvinder til jeres gruppe. Endvidere fremhævede I selv, at det var vigtigt, at nye kvinder havde kontakt til Kvindebewægelsen, og at de skulle findes bl.a. via opslag i Kvindehuset. Der er vi af gode grunde ikke særlig velkomne.

Desuden skal man huske den generelle modvilje, der er mod bladet fra bevidste kvinders side. En modvilje, der tilsyneladende består af lige dele nedlædning og naturlig interesse i at beskæftige sig med deciderede kvinde-anliggender.

Et er undertrykkelse, et andet er en skæv balance mellem kønnene og de problemer der følger af det. Jeg synes snarere, at det sidste end det første var vores problem. Det er klart, at en gruppe med fx. 2 kvinder og 5 mænd er skæv og må give en skæv fordeling af stoffet, hvis alle er nogenlunde aktive. Men er det undertrykkelse? Iøvrigt er det lidt unfair at holde sidste nummer op for læserne som et skræmmebillede på den skæve balance i stoffet. Vi var alle (dig selv inklusive) enige om, at netop det nummer i høj grad skulle koncentrere sig om bøsser som en slags kvittering til BBF. De lavede som bekendt støttefesten, der bragte vores jammerlige økonomi på fode igen.

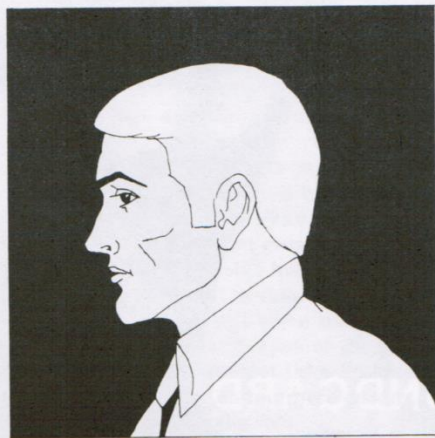
Jeg synes selv, at jeg er temmelig bevidst om kønsroller og jeg ønsker ikke at undertrykke nogen. Det tror jeg heller ikke, de andre i redaktionen gør. Måske sker det alligevel. Men hvordan kommer vi ud af det?

Jeg ønsker ikke at iklæde mig sæk og aske og konstant føle mig som undertrykker, og jeg kan ikke bruge en kritik, der går på, at jeg sådan helt generelt er undertrykkende, til noget. Jeg har heller ikke megen glæde eller nytte af en sådan kritik, hvis den først kommer, når det hele er forbi og døren smækket.

Det eneste, vi kan gøre, er at tro på hinanden, når vi siger at vi ikke ønsker at undertrykke nogen. Og så sætte kritikken ind i situationen, når jeg dominerer, er for aktiv, affejende eller hvad det kan være. Så kan jeg bruge den erfaring til at prøve at ændre mig selv.

Det må være vilkårene, hvis vi skal hjælpe hinanden ud af rollerne som undertrykte og undertrykkere.

Kærlig hilsen
Hans-Otto

KAP

Ja, her skulle KAP's svar have været bragt. I lighed med tidligere henvendelser til partierne på venstrefløjen (DKP, VS, SF) havde redaktionen til dette nummer henvendt sig til KAP, for at få deres holdning til vore Seksualpolitiske Hovedpunkter, og for at få oplysninger om deres øvrige synspunkter vedrørende seksual- og familiepolitiske emner. Det ville jo have været spændende med en redegørelse om disse problemer fra dette Kina-orienterede parti.

Nuvel, det kan jo kokse for enhver (det ved redaktionen alt om), men vi beklager at KAP's svar glimrer ved sin udeblivelse. De har trods flere henvendelser og rykkere ikke engang gidet tage emnet så alvorligt, at de har sendt en reaktion. De kunne f.eks. have fortalt, at de endnu ikke har taget principiel stilling til disse

spørgsmål. Vi betragter KAP's ligegyldighed overfor Seksualpolitik som et bevis på dette partis totalt bevidstløse holdning omkring den konspolitiske debat.

DKP, SF og VS gad dog i det mindste svare, selvom mændene i partierne på intet tidspunkt har arbejdet med. De har flot og generøst overladt det til partiernes kvindegrupper at svare. Vi har stadig ikke hørt en eneste mand udtale sig. Mændene tager sig af økonomien og verdenssituationen, medens kvinderne tager sig af familie, mad og kønsroller. Ak, ja!

Vi opfordrer stadig de politiske partier og læserne til at give lyd fra sig, men betragter ellers dette initiativ som afsluttet i første omgang! På et redaktionsseminar vil vi senere prøve at udarbejde en kommentar om det vi synes henvendelsen til partierne på venstrefløjen har givet os.

BOGER

Alexander Ziegler: Die Konsequenz, Fischer, 23,50. Roman om bøsser af en bøsse.

Klaus Theweleit: Männerphantasien, bd. 1 og 2, Verlag Roter Stern. Stort anlagt værk om mandepolitik.

Susie Haxthausen: Dig og mig og vi tre. En bog om samliv og fødsel, Gyldendal 64,-. Koncentrerer sig mest om forholdet mellem faren og moren.

Volker Elis Pilgrim: Der selbstbefriedigte Mensch, Goldmann, 27,75. Om onani.

Rosa von Praunheim: Sex und Karriere Rowohlt, 35,75. Om og af en tysk bossefilminstruktør.

Rocco og Antonia: Svin med vinger, Modtryk. Dagbog af to unge italienere om deres forhold til hinanden, sex og politik.

A black and white close-up portrait of Lizzie Bundgård. She has short, light-colored hair and is looking slightly to the right of the camera with a neutral expression. She is wearing a dark, possibly beaded, earring. The background is dark and out of focus.

SENSUAL- REVOLUTIONEN DER UDEBLEV

INTERVIEW MED LIZZIE BUNDGÅRD

AF FINN MIKKELSEN & OLE NØRLYNG

Lizzie Bundgård, der døde i vinter i en alder af kun 43 år, betød noget i den seksualpolitiske debat. Det var grunden til at vi bestemte os for en samtale med hende om hendes arbejde på Ekstra-Bladet, hvor hun arbejdede i over tyve år og især blev kendt som den der startede Kærligheds Karrussellen. Vi havde været i forbindelse med hende som medlemmer af Bøssernes Befrielsesfront. Hun ville lave en serie om bøsser og havde bestemt udelukkende at tale med folk fra BBF. Da hun var blevet færdig med at interviewe os, interviewede vi hende. Det følgende er et sammendrag af en samtale der blev optaget først på året. Vi synes det er vigtigt at bringe den også selv om Lizzie Bundgård ikke længere er en del af den aktuelle debat. Samtale viser noget alment om vilkårene ved at arbejde i medierne, og den giver et billede af et ivrigt, varmt og temmelig stresset menneske der, som hun selv siger det, havde antennerne lidt længere ude end de fleste.

— Vi lancerede Kærligheds Karrussellen en fredag. Jeg var ikke engang sikker på at vi ville få breve nok til den første side. Men inden vi nåede frem til mandagen var telefonen blokeret døgnet rundt. De startede med at ringe til mig klokken syv om morgenen og sluttede midt om natten. Brevene væltede ind. Om mandagen blev vi nødt til lynhurtigt at gå op på fire sider for overhovedet at rumme bare noget af det. Ja, det kom jo ikke bag på mig at vi var ensomme, og at folk var ulykkelige, men der er sgu forskel på bare at gå rundt og vide det og så få det *slynget* i hovedet på den måde. Det var ganske forfærdeligt.

Jeg kan slet ikke huske de første måneder. Men jeg nåede frem til den 1. januar, hvor jeg altså kørte ned den første gang. Jeg kunne ikke mere. Jeg sad der med mand og barn og sådan noget, og jeg kunne slet ikke klare det rent følelsesmæssigt — at få lagt alt det over på mig. Men jeg var klar over at jeg havde fat i den rigtige ende. Så det var kun et spørgsmål om at få tid til at sunde sig, og jeg fik selvfølgelig noget ferie, og jeg fik en anden til at lave arbejdet i et par uger, og så kunne jeg klare det igen.

Ønskerne fortsatte med at *strømme* ind. Det var fandme næsten ikke til at tage. Og jo mere man arbejdede sig ind i problemerne, desto mere blev det jo afdækket at det ikke alene var minoriteterne der var ulykkelige, de var stort set skide ulykkelige allesammen. Og så er jeg altså ikke den der kan gå trallende hjem og glemme det hele om aftenen. Så ligger jeg og flæber derhjemme og sover ikke om natten.

Man må vedkende sig at man er ensom

— Kan man sige at ensomheden er en *folkesygdom*?

— Den er et af de største problemer i det moderne samfund. Og vi har forsøgt at bilde folk ind at det ikke er *fint* at være ensom. Det er jo det grusomste, fordi så bider slangen sig selv i halen. Hvis du siger: Jeg er ensom, det er ikke fint at være ensom, der er noget i vejen med mig, ergo må jeg skjule det — ja, så er du helt alene tilbage, så kan du slet ikke komme ud af det, så bliver du endnu mere ensom, så kryber du helt ind i dig selv.

Jeg har selv sagt til masser af mennesker, også til de enlige mødre der har

grædt: — Jamen, det der, det har jeg selv været igennem, jeg ved hvad det er, jeg har været mere ensom end mange andre mennesker. Og så må man vedkende sig at man er ensom, og prøve at sige: — Hvad er grunden til det? Nogle gange kan de opstå spontant, disse ensomme situationer — skilsmisse, arbejdsskift, flytning fra en by til en anden. Og så ved vi at i vores samfund bliver det sværere og sværere at skabe en vennekreds, efterhånden som man bliver ældre. Det frygtelige er jo at de fleste af vores kontakter bliver grundlagt i en meget tidlig alder. Hvis jeg ser i min egen bekendtskabskreds, så består den, bortset fra enkelte der er kommet til på bladet i de senere år, af folk som jeg har kendt i tyve år. Jeg ved ikke hvordan jeg i dag ville udbygge min omgangskreds. Og tænk så når det er så svært for en som mig der sidder i et privilegeret job, udadvendt arbejde med det hele i orden, når det er så svært selv for mig at trænge ud af mine cirkler, hvad må det så ikke være for alle andre?

Problemet er enormt. Ikke mindst for de enlige mødre. Jeg har selv prøvet at være enlig mor i cirka et år, mens min mand og jeg var fra hinanden, og når jeg tænker på hvordan jeg selv kørte ned med et stort brøl — jeg, privilegeret, men måske også lidt mere følsom end mange, måske med lidt længere antenner, tingene gør måske meget indtryk på mig, ellers havde jeg ikke det job jeg har, men når jeg tænker på hvad jeg skulle bruge af kræfter for at komme ovenpå igen, hvor forbandet svært det var, ja, så må det altså ikke være til at klare for hende der sidder i betonbyggerierne ude i forstæderne, når børneinstitutionerne lukker og så videre. I det miljø jeg lever i har vi jo meget vide rammer. Der er ikke ret meget man ikke kan, og vi har en enorm støtte hos hinanden. Nogle af mine venner har hjulpet mig gennem fantastiske ting. Jeg ved ikke om de samme vide rammer eksisterer i andre sociale lag.

Der var en af dem der sagde at der skulle en Lizzie Bundgård til at lave det der. Det tog jeg som en kompliment. For at starte sådan noget skal der en portion af kærlighed og galskab til, og arbejds glæde — lysten til at gøre noget. Jeg tror også der er noget ambitiøst i det. Det var dejligt at kunne lave noget der var mit alene. Jeg har sørme fået lov til at lave så utrolig mange ting — lige fra reportage,

katastrofeudrykninger og interviews. Jeg har været med i hele seksualpolitikken, altså i debatten om den, fra vi startede med de første spæde forsøg at få en fri abort i 50'erne til forslaget kom igennem. Og jeg synes at de var solidariske over for mig da jeg sagde at nu kunne jeg ikke mere, nu måtte jeg have hjælp. Jeg fik hjælp, og jeg fik selv lov til at vælge hvem jeg ville have som afløser. Jeg havde hele tiden sagt at den dag jeg følte det blev rutine, da ville jeg holde op. Den dag man ikke mere har overskud må man holde op. Og jeg var helt færdig. Jeg måtte redde mig selv og mit privatliv. Og det gjorde jeg så. Jeg rejste væk i syv måneder med min mand og mit barn, og det var det klogeste jeg har gjort i de sidste 20 år formentlig — at ofre min karriere for mit privatliv. Det var skidesundt for os allesammen. Jeg bagte småkager og rørte mayonnaise. Det var fantastisk sundt. Formentlig det klogeste jeg har gjort, og jeg gør det een gang til.

Jeg må have mine rammer i orden

— *Hvad synes du Kærligheds Karrussellen har betydet rent seksualpolitisk?*

— For det første er det helt givet at den har betydet noget for minoriteterne — og nu ser jeg bort fra det at så og så mange mennesker har fundet hinanden. Bare dette at tingene er blevet bragt frem og har givet anledning til debat, det har slækket på mange af normerne, det har hjulpet. Det er jo fantastisk at tænke på i sammenligning med hvordan det var for bare 15 år siden at vi i dag har homoseksuelle der åbent lægger billede til og siger at de søger en ven. Det synes jeg er pragtfuldt. Jeg åbnede for at man kunne sende billeder af sig selv for ligesom at gøre det mere personligt og for at slå den sidste rest tvivl væk under dem der sagde: Det hele er nok noget hun finder på. Se, det var jo den frygteligste belastning ved at køre Karrussellen — ikke at de sagde, hun er fuld af løgn, det kunne jeg nok leve med, men dette at de lukkede øjnene for det samfundsproblem det er, at de vendte ryggen til det hele, at de bare fornægtede de menneskers en gang imellem håbløse eksistensvilkår — fornægtede at deled og blev undertrykt og levede i angst for omverdenens dom. Til sidst sagde jeg: Gid det var så vel at det var noget jeg fandt på. Gid det ikke var noget reelt problem. Det havde været pragtfuldt hvis jeg var fuld af løgn. Men det her, det var fandme reelt, og det var næsten det grusomste at de ikke troede på det.

— *Har du haft fat i noget med kvindebevægelsen også?*

— Ja, det første jeg lavede efter at jeg holdt op med Karrussellen var da "Kvinde kend din krop" udkom. Da kørte jeg en kvindeserie på fem-seks dage, ligesom jeg kørte med bøsserne her for nylig.

— *Er det ikke svært at arbejde med sådan noget kvindestof og samtidig være ansat på et blad der for eksempel kan finde på at lave reportage om hvor vidunderligt det er at gøre karriere som fotomodel?*

— Nej, det har de da lov til. Det er ikke et spørgsmål om jeg kan lide Side 9-pigen

eller ej. Det er et spørgsmål om at være ansat på et blad der er alsidigt nok til at have mig og nogle andre siddende — samtidig. Herregud, hvis der er folk der kan lide at se billeder af nøgne piger, og pigerne ikke har noget imod at stille sig op for fotografen. Så må de stort set selv om det. Jeg kan ikke se at man udnytter dem. Jeg kan godt en gang imellem protestere mod de nøgne piger. Jeg har bare aldrig nogensinde smækket døren i på den baggrund. Det ville være tåbeligt — at lade så lille en ting ødelægge noget der er så godt.

— *Har du selv været med i kvindebevægelsen? Hvad er din holdning til den?*

— Vi har da brug for en kvindebevægelse, det er helt sikkert. Når jeg ikke er gået aktivt ind i kvindebevægelsen skyldes det dels tid. Jeg har været ophængt arbejdsmæssigt. Samtidig er jeg jo, som alle ved, nok meget borgerlig. Jeg må have mine rammer derhjemme i orden, ellers falder det hele ned om ørerne på mig. Men jeg har beundret mange af de piger. Jeg synes de har sagt og gjort en masse gode ting, og vil af mit ganske hjerte støtte dem. Jeg vil gerne som journalist støtte dem ved at de gennem mig kan få deres ting ud til et større forum end gennem deres egne fagblade. Vi er ikke enige i alt. Jeg er nok en generation bagefter. Husk på jeg er 43 nu. Jeg er sikker på at hvis jeg havde en datter i stedet for en søn, så ville hun ende i kvindebevægelsen. Og jeg vil ikke have noget imod at min søn til sin tid går ind i mandbevægelsen. Jeg tror der ligger et stort stykke arbejde foran os før de to køn får et bedre, kærligere og mere afslappet forhold til hinanden.

Tænk at man skal lyve for at blive skilt

Jeg ved på min krop at jeg taler bedst med piger. Jeg er helt sikker på at piger taler bedst indbyrdes. Hvis jeg er i knibe kan jeg altid gå til en pige. Piger taler godt sammen, når de ikke er bange for hvad mændene skal tænke om dem. Nu er jeg selv stort set ligeglad med hvad de tænker om mig, mændene. Det har jeg sat mig ud over for længst. Hvis de ikke kan tåle mosten, så må de gå. Og jeg skræmmer stort set mændene. Men jeg vil nok sige at jeg står af over for den fløj der laver krig mellem kønnene. Jeg mødte i Amerika nogle meget, meget rabiate grupper, der var kommet over i et mandehad. Det vil jeg ikke, jeg holder så meget af mænd. En gang imellem synes jeg at de er så tåbelige så de slet ikke er til at bære, men jeg kan ikke undvære dem. Jeg kan ikke leve i et rent pigemiljø. Og det har ikke noget med det seksuelle at gøre, men med at jeg tror på modspillet. I har noget som I ikke har, og vi har noget som I ikke har, og jeg tror vi skal bruge det sammen. Vi er forskellige, og jeg tror vi kan give hinanden noget. Og der har mændene nok været meget utilbøjelige til at høre på kvinderne.

Jeg mener ikke at jeg bliver påduttet noget af mænd. Det er ikke min chefredaktørs eller mine mandlige kollegers

skyld at jeg synes det er forfærdeligt at gå hjemmefra når der er kalkpletter på fliserne og køkkengulvet ikke er vasket. Det er nogle krav jeg stiller til mig selv. Det er heller ikke engang min mand der stiller de krav om at det er min opgave at holde huset rent. Han siger tit: Lad det være. Og hvis han er hjemme ordner han det. Det er altså ikke samfundet der opfører sig tåbeligt, det er mig der ikke har frigjort mig fra de normer som jeg blev påduttet da jeg var barn.

Vi er ikke lovformelig gift, vi har ikke papir på det, og det er måske også en stædighed fra min side, men der sætter jeg altså grænsen. Det har vi stadig nogle diskussioner om. Han siger: Skal vi ikke gifte os, jeg lover at jeg aldrig på nogen måde vil bruge det imod dig. Men det gør jeg altså ikke. Der kan komme en dag hvor det skattepolitiske bliver nødvendigt, og det synes jeg er ydmygende at sådan nogle ting kan diktere om man gifter sig. Jeg har været lovformelig gift en gang, og det var et anfald af det man kalder vanvid. Jeg blev sgu så imponeret over at han kom og sagde: Skal vi ikke gifte os? Jeg sagde jo. Det varede i otte måneder. Det var galskab. Så havde jeg prøvet det med. Han kunne lige så godt have spurgt om jeg ville med til en vis opera. Så havde jeg sikkert også sagt ja, for så skete der et eller andet. Jeg var 29, og det at han sagde Skal vi ikke hellere gifte os, det ser pæner ud, det var så vanvittigt at jeg sagde ja.

Så blev vi jo skilt, og da jeg havde været igennem den skilsmisse syntes jeg ærlig talt det var for usmart. Det tager så lang tid, og det er så besværligt, og jeg har aldrig følt mig så ussel som da jeg sad oppe i det der overpræsidium, og han sagde: Kan De ikke tilgive Deres mand at han har været Dem utro? Jeg blev jo skilt på den gamle utroskabsparagraf. Jeg sagde: Nej! I realiteten er det nok det mest lusede jeg nogen sinde har gjort, for jeg mener: havde det ikke været andet end utroskab. Men tænk at man skal lyve for at blive skilt. Jeg synes at vores ægteskabslovgivning er så diskriminerende, så der sætter jeg altså grænsen. Jeg vil ikke gøres til et appendix til min mand, jeg vil ikke søge om at beholde mit eget navn, og om at få lov til at være mig selv. Jeg vil ikke! Og jeg gør det fandme ikke. Ungen ved det, han er seks år. Jeg har også forklaret ham hvorfor han ikke er døbt.

Jeg passer bedst i en kernefamilie

— *Prøv at fortælle noget om de reaktioner du har fået på den bøsse-serie du lige har lavet i bladet.*

— Den mest chokerende reaktion var nok den med faren der ringede op og sagde at hans kone ville tage livet af sig fordi hendes søn var en af dem der havde udtalt sig. Det var skammen. Det syntes jeg var rystende. Jeg var helt ødelagt flere timer efter. Jeg sagde til ham at jeg syntes ikke han kunne være bekendt at sige sådan. Han sagde, at det var mig, der var et perverst svin at skrive sådan noget. Een ting var at han dængede mig til, men når man

tænker på at det var et had til hans egen søn. Er vi ikke kommet længere? Jeg troede ikke det eksisterede mere. Noget andet der skuffer mig er at der stadigvæk er denne her krig mellem bøsserne indbyrdes. Er det sådan at bøsse er bøsse værst? Jeg kan ikke lide de kløfter vi graver, hverken mellem piger indbyrdes eller mellem mænd indbyrdes eller mellem mænd og kvinder, og jeg står helt af hvis man begynder på at nogle minoriteter er finere end andre minoriteter. Men jeg har meget, meget stor sympati for Bøssernes Befrielses Front, og jeg tror det er nødvendigt at provokere på mange måder. Hvis man sidder pænt tilbage og venter, så sker der sgu ikke noget. Jeg kan godt forstå at de unge tager utraditionelle metoder i brug. Men måske er det netop fordi de er unge at de også er mere hårde. Jeg synes at en mand som Martin Elmer har gjort meget godt for de homoseksuelle i sin tid. Jeg beundrer den mand for at han stod frem på et tidspunkt hvor ingen andre turde. At han så sagde at han var homofil, at han brugte det ord, det synes jeg er ligegyldigt. At kritisere ham for det er en strid om ord.

— *Noget vi har snakket meget om i Bøssernes Befrielses Front er den hellige, ukrænkelige kernefamilie. Hvad synes du om den?*

— Jeg synes ikke kernefamilien er det bedste man har. Den lægger nogle begrænsninger på os der er ret voldsomme. For mit eget vedkommende har jeg gjort op: jeg passer bedst i en kernefamilie, ikke i en traditionel kernefamilie, men dog i en. Også her er jeg privilegeret. Nu får jeg lov at rejse i et halvt år. De mennesker der normalt kaldes for undertrykte — arbejdsgiveren og manden jeg lever sammen med — de har villet gøre alt hvad de kunne for at hjælpe mig. Jeg er skideprivilegeret, men jeg har også betalt meget for det både psykisk og fysisk. Jeg har opgivet min egen beskyttelse, også derhjemme. Jeg har prøvet at tage skraldet, se om jeg kunne klare mig selv, også økonomisk. Men fru Jensen i den traditionelle kernefamilie, hun har sikkert slidt og slæbt også, og grædt. Alligevel er vi forskellige, for hun har ikke rigtig villet opgive sin egen beskyttelse. Hun vil ikke afgive nogle af sine privilegier. På en vis måde har jeg afgivet de klassiske pigeprivilegier. Det synes jeg. Jeg er bange for, jeg er næsten sikker på, at angsten for ensomheden får en masse mennesker til at blive i ægteskabet. Og det frygtelige er jo, at der ikke er noget sted hvor man kan være så ensom som i et ægteskab. Et ægteskab der går dårligt er det mest ensomme på denne jord. Der findes ikke noget frygteligere end at vågne op i en dobbeltseng ved siden af et menneske du ikke kan tale med. Jeg kan slet ikke bære det, jeg må gå. Og jeg gik, indtil jeg var nået igennem denne meget lange proces hvor jeg kunne se hvad jeg havde brug for hos ham. Og selv om der så var mange der skraldgrinede og sagde at jeg var faldet til patten, så følte jeg mig overhovedet ikke flov over at sige: Jeg trænger til det du kan give mig af hjælp og styrke, jeg kan ikke klare mig alene.

MANDEN SØGTE ELSKERINDE I KK OG HANS KONE SVAREDE

**KÆRLIGHEDS
KARRUSELLEN**

KØBENHAVN
Jeg må ind-
have forest-
get mere in-
relse end
siden min
halvt år
43-årlig
drenget
indstille-
mine
og ka-
tredi-
hav-
ude en
så r

KØBENHAVN OG OMEGN

STJERNERNE SIGER AT JEG FINDER DIG

ROSKILDE Min mor, der er astrolog og selv har fundet en astrolog og selv har fundet så i alle tiders mand på KK, har ram stillet mit horoskop for 27. Diss gang og siger, at det netop skal have mit ønske venter noget

lidt humør-mæssigt. mofonen kører dage når jeg er hjemme i fra Abba til Strauss må gerne være m resseret. Astrologen du helst skal være Selv forlanger jeg for en pæn, ikke for

Er jeg ville svare, — og det var i orden. Jeg vidste godt, at han selv for flere måneder side

REDIGERET AF
LIZZIE BUNDBGAARD

LØB MED NABOENS 15-ÅRIGE DATTER

KØBENHAVN Først levede 369, har et godt job og dernæst giftede vi os, fordi vi ygger, selskab med gode kulle være hjemmagaende. Aminton. Jeg har ikke selv løb han med naboens 15-årige datter. I begynde hun bar

Der er så mange slags ensomhed her i livet, og der er forskel også på at være alene og så at være ensom, men mennesker vil heller ikke tage kampen op. De vil ikke betale hvad det koster at komme igennem til en eller anden klarhed, og det er svært, jeg ved det, jeg vil ikke bebrejde nogen at de ikke magter det. Når det er svært for os uden økonomiske problemer, uden boligproblemer, uden alle de praktiske problemer — hvad må det så ikke være for de andre.

Jeg er bange for mænd der boller ved siden af

— Vi åbnede for emnet seksualitet. Vil du uddybe det?

— Man giver os ikke lejlighed til at finde ud af hvad vi kan lide rent seksuelt. Hele min generation er vokset op uden at vide noget om sex. Jeg kom med studenthuen på hovedet uden at vide hvad et pessar var, og i realiteten uden at vide noget om mænds og kvinders seksuelle forhold. Jeg var faktisk bange for at man blev gravid når man havde kysset en mand. Jeg var 19 år før end det skete første gang, og jeg var skræmt fra vid og sans. Det siger alligevel noget om hvor meget der siden er sket. Orgasmen kom meget sent til os alle sammen. Jeg hører til den generation af piger der har været hele turen igennem af seksualitet, og jeg synes nok det er skræmmende at nu hvor man snakker om tvungen seksualundervis-

ning i skolerne, så lægger man ikke mere vægt på minoriteterne og viser hvor forskellige vi er. Man har ikke behandlet seksualiteten godt i vort samfund. Man har trådt på den og forfladiget den. Vi har ikke har nogen sex-revolution endnu. Vi har været igennem en nødvendig og meget provokerende periode, hvor man dyngede hinanden til med en masse ting. Vi har taget begreberne op og analyseret dem, men vi er jo slet ikke kommet igennem endnu. Vi er først ved at begynde.

— Kører seksualiteten ikke meget i øjeblikket på det man kalder "konsumsex"?

— Jo, det gør den. Jeg tror også at piger betragter mænd som objekter. De hævrer sig — og det kan jeg godt forstå — ved at sige: Nå, skal det være på den måde, ja, så er jeg lige så dygtig til det spil som du! Og så får den ellers derudaf på alle tangenter. Så bruger vi piger præcis de hårde onde metoder som mændene bruger. Den har jeg også været igennem selv. Men jeg kan godt se at det ikke er meningen, for så er vi jo igen ude på et nyt vildspor. Det er meget svært at finde ud af hvordan vi skal gøre. Vi skal først og fremmest lade være med at sætte en masse strammende regler for vores orgasme og seksualitet. Der er langt igen før end vi får nogle gode kærlige mennesker. Jeg vil også have retten til at sige at i denne periode har jeg ikke lyst til sex. Eller være ærlig at sige at mit sexliv er dårligt. Det kræver mod!

— Hvad er dit forhold til det Erica Jong kalder "det uforpligtende knald"?

— Man skal have retten til det. Så må man finde ud af om man kan administrere det. Det er meget få mænd jeg falder for, men jeg ville føle mig frygtelig snydt hvis jeg ikke fik lov at prøve. Hvis det så bagefter viser sig at det ikke var noget, så er den hellige grav jo selvforsvaret, så kan man falde tilbage i folden igen. Og så er jeg selvfølgelig dobbeltmoralisk ud over alle grænser. Jeg har indset nu at jeg ikke kan fordrage at min mand boller ved siden af. Jeg er også bange for de mænd der boller ved siden af. De kan komme til at såre nogle piger vældig meget med det. Alle disse mænd der har konen gående i den ene snor og elskerinden i den anden, det kan jeg slet ikke bære. Jeg ved ikke hvor mange piger jeg har kendt der har prøvet den rolle. Den er så nedværdigende for alle parter. Trekantsforhold er så usmarte, og det er nok grunden til at jeg med årene er blevet mere og mere monogam.

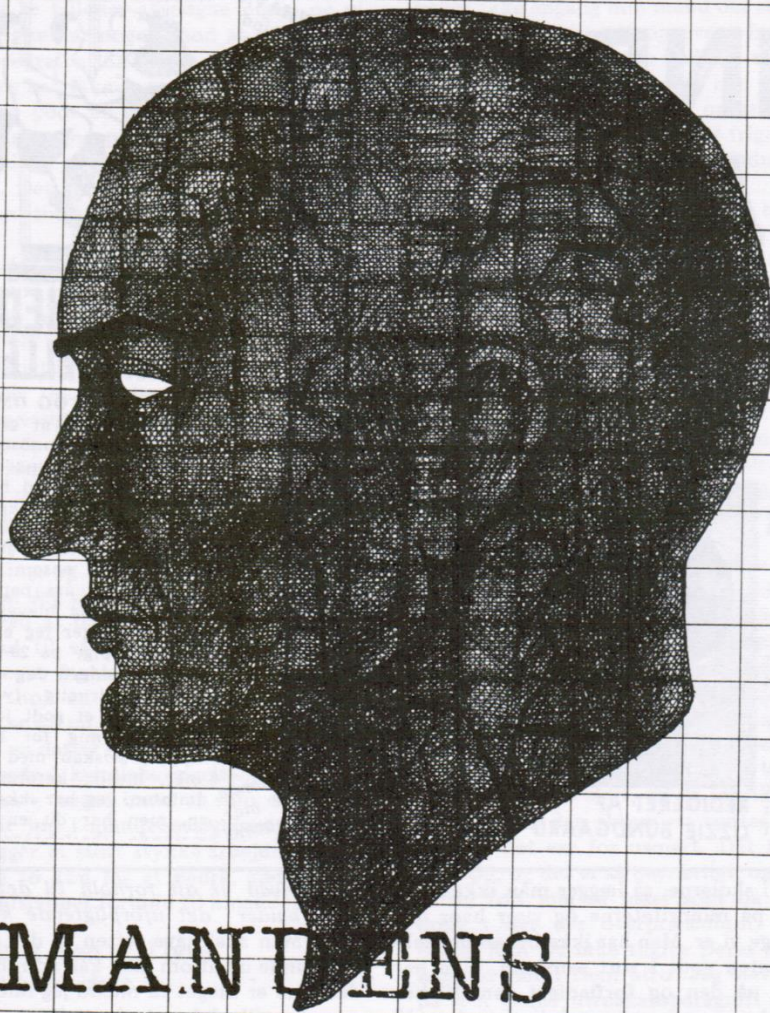
Abort er et nødvendigt onde

— Hvad synes du om den højredrejning inden for seksualpolitikken som for eksempel Inge Krogh har ført frem?

— Hendes anti-abort kampagne er ingen trussel. Der vil altid komme sådan nogle brøl ind imellem. Det hører med. Jeg kan love dig at det vil sætte en kvinderevolution igang hvis de tager den fri abort fra os. Det vil mændene ikke turde. Den fri abort er vel nok den største ge-

FORTSÆTTES S. 47

TO MÅNEDER I

MANDENS VERDEN

Som den første højskole i landet afholdt Kolding Højskole i januar-februar et kursus om mandens kønsrolle. Emnerne lå lige for: Arbejdsløshed, samlivsformer, sexualitet, politik. Arbejdsform: Gruppen bor og arbejder sammen døgnet rundt i to måneder. Hvordan det gik, fortæller holdets lærer, Hans-Otto Loldrup, om.

Foto: PREBEN KRISTIANSEN

Kokserummet afslørede centrale problemer

Gruppens store fællesrum var placeret som en vinkel midt i huset. Her foregik de fælles aktiviteter. I den ene ende spiste vi. I midten var der et stort sofaarrangement, hvor vi havde vores daglige diskussioner om emnet.

Men selvom sofaerne var magelige, forekom denne stive snakkesituation omkring et stort bord at være i modsætning til den intense snak, som kunne udvikle sig om aftenen.

Derfor lavede vi koksehjørnet i rummets tredje del. Det bestod af nogle madrasser og tæpper og blev om aftenen garneret med musik, stearinlys og spandevs af the og kaffe. Her kunne vi sidde eller ligge, tæt og spredt alt efter humør og engagement.

Men Kolding Højskole er for alle køn, og undertiden kom der kvinder på besøg, ligesom vi kom i de andre huse for at lære de mennesker at kende og vide, hvad de beskæftigede sig med.

Det kunne være en sen aften, hvor vi lå nogle stykker og flød og snakkede i det

bløde hjørne. Der kommer en pige ind med besked eller spørgsmål (for vi skulle gerne have en undskyldning for at snakke med hinanden). Hun sætter sig på kanten af madrassen og siger noget. En svarer, og en ny snak går igang.

Hvad var der egentlig sket? Mænd havde for en gangs skyld lejlighed til at sige hinanden noget usædvanligt og være sammen på en ny måde. Snakken blev afbrudt. Tråden var svær at finde. Og var der ikke strax dukket antydninger af den klassiske manderolle op, da hun kom ind? Drejede det sig ikke igen om at snakke smart og gøre indtryk og erobre?

Det så vi forskelligt på. Nogle mente, at kvinder er en så naturlig del af vores tilværelse, at det ville være absurd at udelukke dem i sådanne situationer (modsat vores definerede arbejdssituationer til daglig, hvor kvinderne ikke havde adgang). Andre så situationen som flugt fra problemerne, fra det nye og ukendte tilbage til det velkendte og afprøvede. Netop disse aftener var der mulighed for at trænge dybt ned i vores indbyrdes forhold. For at erkende at mænd godt i en periode kan opfylde hinandens behov. Hvor man så greb chancen for at slippe ud af denne ny virkelighed, når der kom en lejlighed.

Denne tilsyneladende banale situation med madrasserne og livet på dem blev et af mange lærestykker for os — dels om mænds forhold til hinanden, dels om vores forhold til kvinder.

Det viser samtidig en af de måder, vi arbejdede på. At vi tog konkrete situationer op og undersøgte, hvad der lå i dem. Det førte undertiden til frustrationer og skænderier. Målt med almindelig intellektuel målestok er det en højst usaglig måde at blive klogere på (i stedet for at læse en afhandling). Men det havde den ubestridelige fordel, at det handlede om virkeligheden, vores virkelighed.

Fælles erfaringer

Det første indtryk af præstationerne var en række ofte meget forskellige tilværelser, men der dannede sig dog også et mønster.

En gruppe var dårligt uddannede, ufaglærte, havde masser af jobs bag sig, som de var sprunget fra med en følelse af, at det kunne de ikke klare. Siden var de havnet i kronisk arbejdsløshed, drak en masse bajere for at holde det hele lidt på afstand og havde en opgivende holdning til fremtiden, fordi de havde prøvet så meget med dårligt resultat. En anden gruppe var veluddannede, fx. ingeniører og lærerstuderende. Denne gruppe havde også blandede oplevelser bag sig: Dårlige forhold til forældre, periodevis arbejdsløshed, dårlige parforhold — men de havde en anden måde at tackle problemerne på. Dels havde de ikke den første gruppes indgående tradition for at drikke sig fra problemerne, dels havde de bedre baggrund for at analysere problemer i stedet for at give op over for dem på forhånd. Det betød, at de i højere grad havde kunnet ride stormen af.

Nogle problemer gik på tværs i grupperne. I disse tider kan det næppe undre, at dårlige erfaringer med parforhold hørte

til dem. Men også andre erfaringer gik igen.

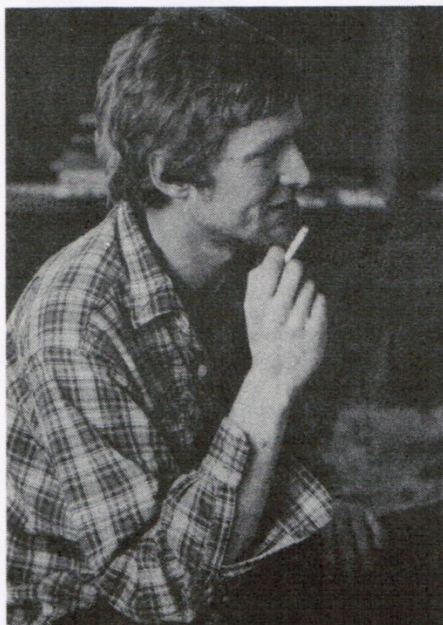
Der var overraskende mange, der var i familie med en bestemt mand: Den midaldrende, aktive og frustrerede far. Han havde arbejdet sig op i arbejde, fagforening eller politik. Var aktiv og dynamisk udadtil. Men som en sten i hjemmet. Ude af stand til at vise varme følelser over for kone og børn, ude af stand til at forstå dem. Her var billedet af nogle typiske ofre for den traditionelle manderolle. Manden der satses så meget af sin energi på karrieren, at familien bliver et helvede. Hellere en nervesvækket kone og en fin karriere, end et harmonisk, mindre ambitiøst familieliv. Hellere et par hurtige øretæver og en skideballe til ungerne end tidskrævende forsøg på at forstå deres liv. Vi havde måske kunnet forstå disse mænds valg, hvis vi havde haft en fornemmelse af, at de i det mindste selv var lykkelige eller bare lidt tilfredse med det. Men de beskrivelser, der kom frem, vendte gang på gang tilbage til ensomheden, selvundertrykkelsen, angsten og jalousien. Disse mænd er undertrykkere, kvæler selvstændighed og varme følelser. Men deres eget liv er ofte, fremgik det, dybt tragisk og ødelæggende. Et fængsel, som kun de færreste finder nøglen til.

Manden og arbejdsløsheden

Efter præsentationen tog vi fat på et emne, som mange i gruppen havde eller havde haft helt inde på livet: Arbejdsløshed. Vi beskrev den ikke så meget i samfundssammenhæng (fordi det er gjort mange andre steder). Derimod undersøgte vi arbejdsløshedens virkninger på den enkelte. Og det lykkedes os hurtigt at finde nogle hovedtræk ved oplevelsen af at være arbejdsløs:

... I den første tid opstår der en lettelse over pludselig at kunne bestemme selv: Der er tid til at lave det i hjemmet og udenfor, som der normalt ikke var tid til. En vis optimisme om, at man sgu godt kan finde noget andet arbejde, hvis man bare gider — og nu skal man bare ha et pusterum og så finde et andet arbejde. Men der går som regel kun nogle få uger, før billedet vender. Hvis man før har troet på de borgerliges påstande om, at der er arbejde til alle, som blot gider bestille noget, så finder man pludselig ud af, at det er løgn. Flere ihærdige anstrengelser for at finde noget uden resultat gør, at der kommer en deprimerende følelse af at være overflødig. Det følges så op af en følelse af, at man ikke selv duer til noget. Samtidig mangler man de sociale kontakter fra arbejdspladsen. Manden har overtaget kvindens isolerede stilling i familiefængslet. Og han får rigtig god tid til at fantasere om sine problemer og selv opfinde nogle undervejs: Fx. om sin samlevers indbildte hektiske seksuelle aktivitet, så snart hun er ude af døren. De fleste mænd har kun eet modtræk over for problemer, nederlag og mindreværdsfølelse: Det er bajere og for unge, progressive til lige en pibe kraftig tobak. Hertil kommer så lægernes rundhændede uddeling af Ste-solid og andet godt fra medicinalfabrikerne.

Så er fælden smækket.

Drikkeriet får indflydelse på parforholdet. Hun kan ikke forstå, at han drikker. Der opstår skænderier. De skal dulmes med en flok bajere. Sammenspærede aggressioner udmøntes i øretæver og voldelige overfald på forvirrede børn, hvis udvikling afspores — i bedste fald for en tid. Bevidstheden om at være en dårlig samlever eller en dårlig far giver skyldfølelse, som også skal bedøves med sprit og piller.

Parforholdet braser sammen.

Familien opløses.

Manden står tilbage uden personlig støtte, uden børn og måske uden hjem. Pronillerne voxer, og det hele flyder sammen i en lang vevlen mellem druk og tømmermænd. I den tilstand er det umuligt at gøre noget ved sin situation.

På et eller andet tidspunkt ender det med sammenbrud, for det er en for stor belastning for en mand i den grad at være sat uden for samfundet.

Den eneste kontakt med andre, der er tilbage, er måske andre arbejdsløse, der er lige så fortvivlede og drikker lige så meget. Sammenbruddet kan trække ud i halve og hele år, inden det er overvundet. En del kommer aldrig igennem det.

Sammenbruddet starter med en total kollaps, hvor manden bryder helt sammen og græder i dagevis. Han kan ikke finde ud af noget som helst, og han giver på forhånd op over for selv den mindste udfordring. I denne tilstand indlægges mange mænd på psykiatriske afdelinger. Andre symptomer kan være nervøst hjerte, svedeture, rysteanfald og en ubeskrivelig angst.

Efter denne fase, som er en sund og naturlig (omend modbydelig) reaktion på helt urimelige forhold kommer en meget lang genopbygningsfase med hyppige angstanfald: Angst for andre mennesker, angst for at dø eller for at blive sindssyg — eller en abstrakt, uforklarlig angst.

Der er ikke megen lindring at hente i nervemedicin, for det er en proces, som man skal igennem med hele sin bevidsthed. Man kan ikke nå igennem i bedøvet tilstand. Så risikerer man at blive hængende i denne sump af angst og depression. Denne risiko er naturligvis større, hvis man ikke har udsigt til at vende tilbage til en meningsfyldt tilværelse med et meningsfyldt arbejde . . . ”

Vi syntes selv, at dette var en meget god beskrivelse af de oplevelser den arbejdsløse mand meget let kommer ud for. Vanskeligere er det så at finde ud af, hvad vi stiller op med den viden. Vi mente, at det ihvertfald er vigtigt for folk at vide, at det er normalt og naturligt at reagere sådan i nogle situationer. Mandens psykiske kriser hører til dagens tabuemner, fordi kriser er noget, som mænd helst ikke vil stå ved, at de har. Derfor opstår der for den enkelte i situationen en fornemmelse af, at han oplever noget enestående, at han er specielt svag og uduelig. Det følger følelsen af angst og mindreværd. Derfor skal mænd vide noget om, hvordan man reagerer i kriser. Noget om, hvor lang tid det kan tage at komme igennem, hvordan det opleves og hvad man skal prøve at undgå, fx. overdreven brug af alkohol og nervemedicin. Nogle mennesker

er kommet igennem sådanne kriser bl.a. ved at have faste daglige ritualer, et bad om morgenen, morgenmad eller frokost i det nærmeste cafeteria, en god fodtur om eftermiddagen, avislæsning, onani og andet, som hjælper til at holde ens tilværelse igang.

Men denne viden hjalp os ikke nok i forhold til nogle af de langtidsløse i gruppen. De var i den grad kørt ned og vænnet til sprit som flugtmiddel, at vi ikke på to måneder kunne vende denne udvikling. Flere forlod kurset efter at være "faldet i vandet" (gigantiske drukture). Vi diskuterede det meget og prøvede at tage højde for deres specielle situation. Fx. er evnen og lysten til at deltage i lange diskussioner afhængig af bl.a. uddannelses- og arbejdsmæssig baggrund. Derfor er det også nødvendigt at lave andre, mere praktisk betonedede ting sammen. Men enten var vi ikke gode nok til at fange dem ind, eller også var opgaven umulig med de begrænsninger, kurset havde. Dog skal det med, at frafaldet først skete i den anden måned, så det var ikke nogen hovedkuls flugt fra alle problemer.

Brutalt sagt var resultatet det, at der var sket den sædvanlige sociale sortering meget imod vores vilje. De dårligst uddannede og mest belastede gik, og tilbage sad vi, den sædvanlige flok strømlinede halv- og helakademikere.

En anden diskussion, som erfaringerne med arbejdsløshed kan bruges til, nåede vi aldrig ret langt med. Den handler om, hvilke krav vi egentlig skal stille til et ar-

bejde, for at vi føler det tilfredsstillende. Det er en spændende og politisk fundamental problemstilling, som vi må tage op senere. Det er nemlig ud fra den enkeltes oplevelse af arbejdsituationen, at vi må stille krav om indflydelse på arbejdet, afskaffelse af idiotisk samlebåndsarbejde og fremstilling af meningsløse og farlige produkter.

Bøsse eller heterosexuel

I gruppen var der een erklæret bøsse, organiseret medlem af BBF. Derudover var vi nogle stykker med spredte homoseksuelle erfaringer. Det indebar, at kurset i høj grad kørte på heterosexuelles præmisser. Deri er der principielt intet ondt, men i praksis medførte det, at vedkommende befandt sig i en isoleret position. Ikke sådan, at vi ikke forstod ham. Vi forstod og accepterede nærmest omkap, fordi vi ved, hvilken belastende situation det er at være bøsse i dag. Men vi oplevede også forskellen på at *acceptere* og at *være*. Vi opfattede os selv som fortrinsvis heterosexuelle, og ved festerne fungerede det sædvanlige heterosexuelle mønster på godt og ondt. Hvor meget vi end accepterede, så ændrede det ikke ved den kendsgerning, at der var en person, der pr. definition var uden for hele dette spil.

Heterosexuelle skal naturligvis ikke være eller blive bøsser. Det bør stå enhver frit for at leve de følelser ud, som han nu engang har. Derfor er det også godt og nødvendigt at heterosexuelle er sammen med bøsser, at vi lærer af og om hinan-

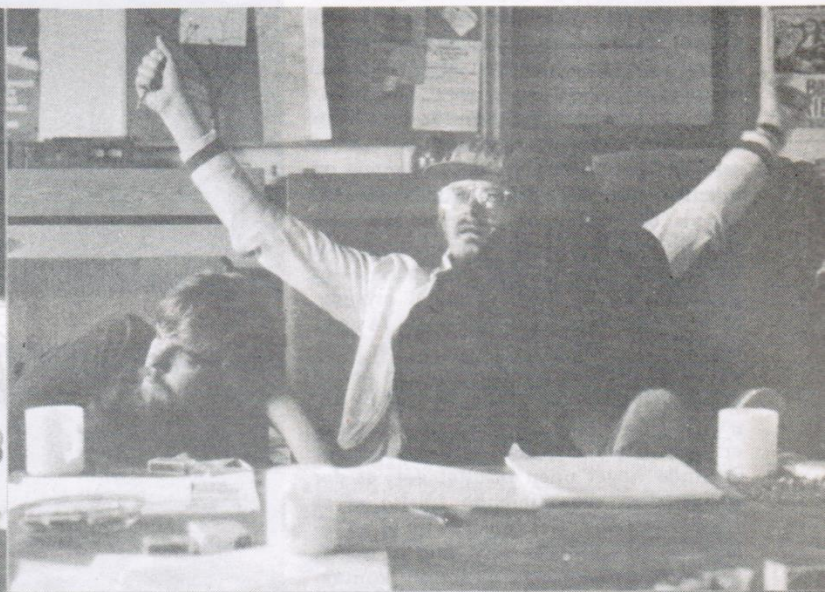
den. Men endnu engang var en fra denne undertrykte gruppe blevet placeret på en isoleret uriaspost. Det er hårdt at være så meget udenfor i så lang tid. Til gengæld fik mange meget nyt at vide om bøsser, BBF og den homoseksuelle ghetto.

Om resten af gruppen må man sige, at der skete en kraftig opblødning af de traditionelle forestillinger om, hvad mænd kan have sammen. Mange oplevede helt nye, varme følelser for mænd, som de ellers havde forbeholdt kvinder. En tryghed ved at være sammen, som ikke altid var lige stabil, fordi det var så nyt, — men som afstak nye muligheder. Og det tror jeg er et af de positive resultater af kurset. Bevidstheden om, at der er andre måder for mænd end den med kulden, konkurrencen og knivene i ærmet.

Parforhold: På den ene side og på den anden side

Diskussionerne omkring samlivsformerne — dem vi havde, dem vi har og dem vi ønsker — drejede sig naturligt om parforhold, kollektiver og parforhold i kollektiver. De fleste af os havde flest eller udelukkende erfaringer fra parforhold, men der var også nogle kollektive erfaringer i gruppen.

Det var karakteristisk, at der var stor forskel på, hvad vi ønsker og hvad vi gør. En næsten uovervindelig afstand mellem drømme og virkelighed som har indflydelse på den praktiske holdning til spørgsmålet. For højskolen som helhed gjaldt det, at

denne splittelse var meget stærk. Man delte venstrefløjens almindelige skeptiske holdning til parforhold og havde nærmest dårlig samvittighed over at vedgå sine to-sidede alliancer. Om natten gjaldt det om at danne par og opnå sexuel tilfredsstillelse og tryghed. Om dagen havde man så igen den kritiske holdning og kendte knap partneren fra natten før. De gik aldrig med hinanden i hånden, vovede aldrig et offentligt kys eller knus, måske af frygt for, at problemet ville blive taget op på fællesmødet. Situationen var efter min mening gået helt i baglås, hvor alle accepterede en skizofren holdning og en meget bornert praxis, som end ikke Jens Møller ville kunne sætte en finger på. Selv oplevede jeg det som helt befriende, da jeg hen mod kursets slutning blev inviteret med i en varm og rar trekantssituation med en fyr og en pige. Vi kunne ikke sætte fingeren på noget konkret som årsag til den følelsesmæssige undertrykkelse, men måtte nøjes med at se den som en udløber af de almindelige frustrerede og fantasi-forladte samværsformer på venstrefløj. Alle er bange for at virke undertrykkende eller undertrykte, for aktive eller for passive, for tykke eller tynde, for naive eller erfarne — og så lægger man låg på gryden.

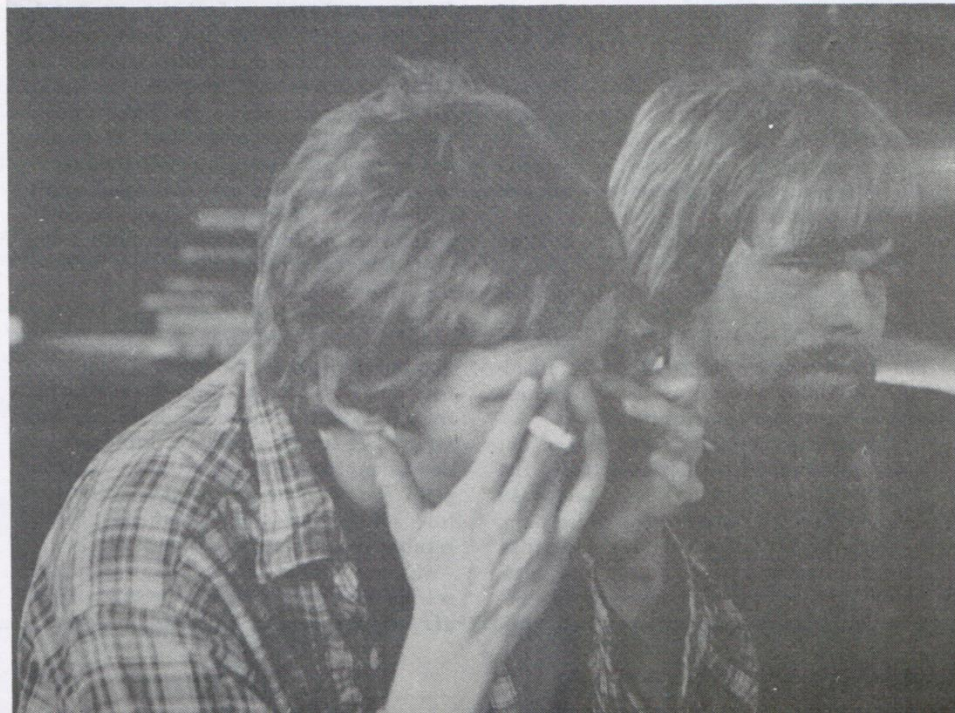
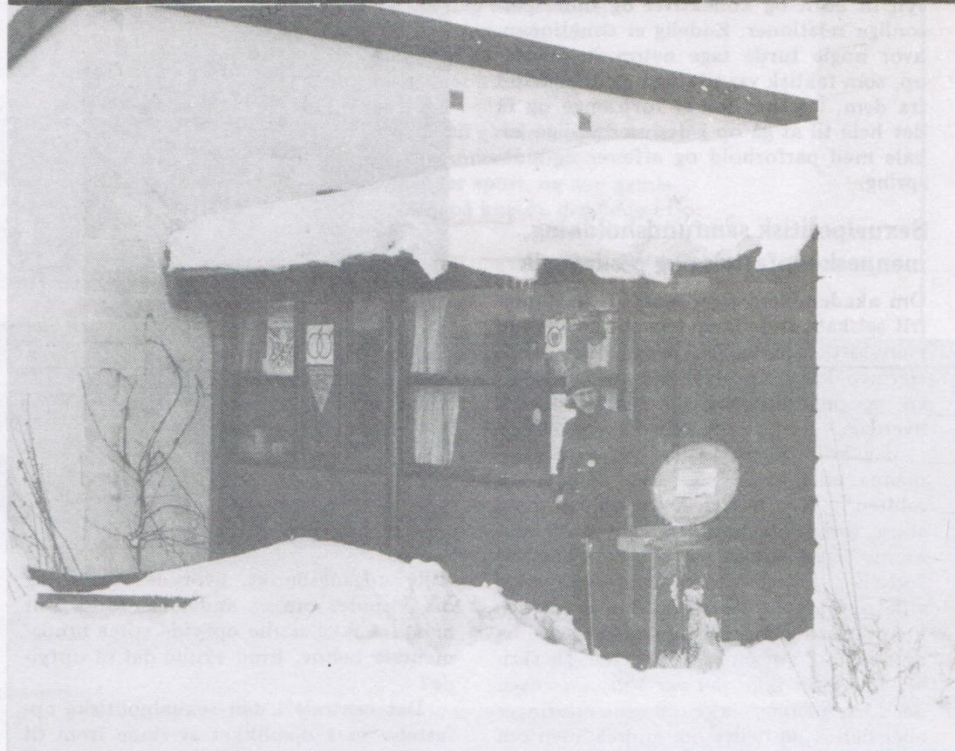
Denne aktuelle situation hang meget godt sammen med vores generelle diskussioner om samlivsformer. Der var nemlig ikke noget i vejen med drømmene og idealerne. Vi var mange, der ønskede et mere åbent følelsesliv, parat til at gå ind i de situationer, vi oplever — ikke halvhjertet og selvundertrykkende — men med hele vores bevidsthed og alle vores følelser. Det skortede ikke på idealer om kollektiver, hvor man arbejdede og levede sammen og hvor ingen skulle føle sig ensomme og udenfor. Men praxis? Der falder vi tilbage i rollen. Ind i parforholdet og kernefamilien — og så ud igen når den følelsesmæssige spændetroje strammer, så man er ved at kvæles.

Når det går så trægt med fornyelserne på trods af de åbenlyse behov, skyldes det ofte angsten for at udtrykke sine virkelige behov. Mange ønsker ikke at bryde parforholdets tilsyneladende idyl med en bemærkning om, at det på trods af alt ikke kan opfylde alle ens følelsesmæssige behov.

Sexuelle erfaringer — nye veje

Nu var det ikke sådan, at der overhovedet ikke var håb forude. Der var adskillige i gruppen, som var begyndt at lægge de traditionelle maskuline unoder af. Ikke specielt for at tilfredsstille en ny type kvinder, som stiller andre krav — men nok så meget for deres egen skyld. Ikke så meget fordi de ikke kunne klare spillet, for flere var gode til det — men for at slippe for frustrerede og uægte oplevelser af sig selv i en falsk rolle.

Selvom det ikke — som Jannick Storm beklagede sig over for nylig — fører til en øjeblikkelig kontant gevinst hos kvinderne med en anden rolle, så medfører den ofte en større indre harmoni. En følelse af at være sig selv. Hvor man så må vente på at andre accepterer denne fremtoning

i stedet for hele tiden at indrette sit image efter markedets aktuelle krav.

En af de erfaringer, der blev lagt frem, var, at det første samleje med en ny partner sjældent er nogen særlig ideel oplevelse. Og at mange engangsknald var blevet opfattet som dødsyge oplevelser bagefter. Vi kan altså ikke regne med, at lykken for alle mænd består i at omsætte enhver kontakt til en sexuel oplevelse med det samme. Væk med den frustrerede erobrer, der blot skal samle points til sit potensregnskab.

Vi oplevede også, hvordan en fyr, der havde et forhold til to forskellige kvinder, prøvede at få tingene til at hænge sammen. Eller rettere: De prøvede alle sammen på at lære hinanden at kende, at leve med hinanden og få det til at fungere. Det gik op og ned og var ikke nogen let situation, men de kom stadig tættere på en fælles løsning, som også skulle tage hensyn til børn og kollektiver og andre personlige relationer. Endelig er situationen, hvor nogle turde tage netop de følelser op, som faktisk var til stede og arbejde ud fra dem, i stedet for at fortrænge og få det hele til at gå op i den sædvanlige kabale med parforhold og affærer og sidespring.

Sexualpolitisk samfundsholdning, menneskeopfattelse og pædagogik

Om akademikere siger man i mere bramfrit selskab, at de knap kan stikke en pind i en lort, uden at ødelægge begge dele. Hermed karakteriserer man (meget godt) en speciel holdning til den praktiske hverdag.

Jeg kom til at tænke på dette ramende udtryk, da jeg læste "Oprør fra midten". Her beskriver tre mænd med store, fortænkte hoveder, hvordan landet kunne ligge om et par generationer. De fortæller, hvordan deres samfundssystem ville opfylde fundamentale menneskelige behov. Men deres forhold til disse behov minder mig om pinden og lorten. De skriver (og mon ikke det var Villy Sørensen der førte pennen) ikke om egne erfaringer eller behov, ej heller om andres, men om sære, naturgivne behov — ubestridelige som tyngdekraften. Et enkelt, gribende eksempel er følgende:

"Eftersom der skal to til at parre sig, er der ingen grund til at tro, at mennesket ikke har en monogam tendens".

På samme "videnskabelige" facon kunne man opstille følgende tese om den menneskelige natur:

"Eftersom der kun skal een til at stege en bøv, er der ingen grund til at tro, at mennesket ikke har en naturlig trang til at spise alene".

Når jeg trækker dette eksempel frem, er det for at erindre om, hvilken fremmedgjort holdning ikke blot disse tre, men mange mænd har til deres behov.

Det smitter nemlig af, ikke blot på det samfund, som de tre lærde herrer gerne trak ned over hovedet på os — men også i det hele taget på samfundets indretning.

Over for det stiller vi en sexualpolitisk helhedsopfattelse, som tager udgangspunkt i det enkelte menneske og dets behov, for det er vores eneste regulære poli-

tiske udgangspunkt, hvor det drejer sig om visioner om et andet samfund. For hvis det ikke skulle opfylde vores fundamentale behov, hvad skulle det så opfylde?

Det centrale i den sexualpolitiske opfattelse er i øjeblikket at finde frem til fundamentale behov. Lad så være, om de skyldes noget evigt, naturgivent eller er et produkt af vores materielle situation. En kendsgerning er det ihvertfald, at opfyldelsen af nogle behov medfører udeblivelse af tilfredsstillelse. Der er behov, der er fundamentale på den måde, at deres opfyldelse medfører harmoni og tilfredsstillelse. Dem vil vi gerne lægge til grund for et socialistisk samfund i det omfang deres tilfredsstillelse ikke indebærer overgreb mod andre.

En sexualpolitisk pædagogik indebærer en bestræbelse mod at erkende fundamentale behov. For i vores af kapitalen forvrængede samværsformer er vi langt fra altid klar over disse behov. Mange ting får vi ikke lov til at opleve, fordi det falder uden for roller og normer. Til gengæld slås vi med en mængde falske behov, som pådattes os og som ikke fører i retning af en harmonisk tilværelse.

En sexualpolitisk pædagogik, som kurseset på Kolding Højskole var udtryk for, går ud på, at man gennem oplevelser i

hverdagen og eksperimenter prøver at finde frem til, hvad der egentlig indebærer reel tilfredsstillelse for en. Hvornår opleves en arbejdssituation som god, hvornår er et samleje godt, hvordan oplever vi samværet med andre mennesker? Hvornår har vi det godt med vores børn og de med os?

Ved at stille den slags spørgsmål og besvare dem dels ud fra erfaringen, dels ud fra konkrete eksperimenter, kan man få klarhed over de fundamentale behov.

Kun ved at gennemføre denne slags analyser af alle områder af tilværelsen er det muligt at nå frem til de nye, alternative værdier, som en menneskelig socialisme skal skæres efter. Det er kun forbenede teoretikere, der stadig kan have troen på, at man ved skrivebordet kan kreere et samfundøkonomisk system, som man tegner en Storebæltsbro, og som pr. definition opfylder de grundlæggende behov. Lad de sidste dages hellige teknokrater hvile i denne opfattelse. Vi andre har også virkeligheden at tage hensyn til.

Hans-Otto Loldrup

ESSEX ROAD

Klokken er elleve, arbejdet går i stå,
to mænd lægger værktøjet fra sig.
De ser på hinanden og skynder sig ud
fra betonhuset, som de skal gøre færdigt.

Klokken elleve har han slidt i fire timer,
den gamle ryg brænder som ild.
Men han passer sit job og fejer gaden —
det skal gøre godt at sidde lidt.

Lastbilchaufføren afleverede lidt i elleve
plastikmad i et plastikmarked:
Træt efter nattens skænderi og konen der skred,
træt i hovedet efter endnu et nederlag.

Klokken elleve kommer de ind i den lille cafe,
som har ligget i Essex Road i tredive år,
samme sandwich med røget skinke og fisk
og porcherede æg på toast.

Chaufføren læser om mord i Evening News,
de to snakker Manchester Uniteds sejr.
Den gamle stirrer ud på gaden og spiser
den daglige pølse med bagte bønner i tomat.

Mit hoved fyldes med store tanker,
mens jeg drikker kaffe i Essex Road:
Solidaritet, befrielse af undertrykte mænd —
vores oprør mod ejernes magt.

Jeg er mand, som de er mænd.
Jeg vil fortælle, hvad vi har tilfælles.
Står på samme side i klassekampen,
kæmper for de samme krav.

Men de ber mig holde kæft,
ellers vil de smide mig ud.
De vil ha fred til deres frokost,
de ønsker blot at blive fri.

Chaufføren vil glemme nattens drama
og læse om andres i stedet.
De to snakker sport, og den gamle
tænker kun på konen, der døde i fjor.

Hans-Otto Loldrup

Sommetider
hænger I mig ud af halsen

Af og til er jeg
træt af mig selv

Og vores bevidstgørelse
og rigtige meninger

Af det der ligger
og lurur henne om hjørnet

Af konsekvensen
af det vi er igang med

Den lange vej som kun
lige er begyndt

Den lange vej med
alle de små udfaldsveje

Afvejene som er så lette
For lette

Men af og til
er alt hvad jeg ønsker

at leve med dig
i et lille hus ved havet
med det brusende hav
og vores kærlighed
bag de små vinduer
og rum
som helt er vores

Sommetider ønsker jeg
at der kun er os to
helt alene

At vi vil blive
gamle sammen

I evig kærlighed

SOMMETIDER

Bertill Nordahl

I LYST OG NØD

Undertrykkelsesbilleder

Udstilling i Huset, dec. 1977

Kvindegruppen bag udstillingen er udsprunget af den store gruppe, der i dec. 75 lavede Kvindeudstillingen på Charlottenborg og siden har arbejdet i mindre, skiftende grupper med forskellige projekter, bl.a. bogen "Billedet som kampmiddel".

Vi havde i et års tid talt om at lave en temaudstilling om erotik, hvor selvfølgelig alt skulle med, fra den samfundsmæssige undertrykkelse med klasesamfundets pervertering af erotikken til den individuelle, stærkt følte undertrykkelse. Vi ville gerne finde ud af, hvad der var individuelt, og hvad der var fællesbilleder, skabt af fælles betingelser. Og selvfølgelig blev vi sprængt på så ambitiøst et projekt. I stedet blev det til, at vi kom med et udspil med de af vore egne erotiske oplevelser, vi opfattede som mest kollektive, i håb om at sætte en reaktion i gang hos andre. Den seksuelle undertrykkelse præger uvægerligt vores arbejde og alle vore forhold. En af vejene mod en åbning, der kan styrke kvindernes seksuelle selvfolnelse og forbedre kvaliteten af vore erotiske oplevelser, er en bevidstgørelse af undertrykkelsesbilleder, vi slæber rundt med — og dermed også muligheden for ændringer udadtil af de samfundsforhold, der nødvendiggør undertrykkelsen.

Udstillingen er nu (fra 17.3. til 5.5) overført til Kvindegalleriet i Arhus i lidt ændret skikkelse, tilpasset rummene der. Oprindeligt var den bygget op til Huset i København, hvor vi dels havde lavet nogle rumopbygninger, der forbandt de enkelte ting og dels havde beklædt hele lokalet med hvid gaze, både for at samle det og gøre det let og smukt og for at give nogle associationer i retning af slør og flere lag. Beskyttelse og indspærring i eet. Vi forsøgte også at inddrage så mange andre kvinder som muligt gennem interviews og samtaler på selve udstillingen og ved at arrangere diskussionsaftener, bl.a. omkring emnet "Onani, orgasme, berøring" med det gengivne oplæg af Ellen Bick Meier.

En dag på udstillingen

I dag er det min tur til at passe udstillingen. Vi skiftes til det. 3 timer ad gangen. Jeg nyder at være herinde, at gå rundt i det smukke lyse rum. De første besøgende er to veninder. De løber småpjankede rundt og befinder sig fantastisk godt i lokalet, som de synes er meget smukt, draperet med den hvide gaze.

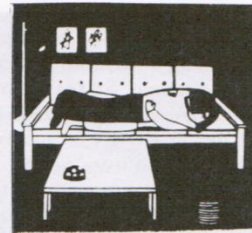
Som altid når jeg skal passe udstillingen, går jeg en runde, for at se på det hele. For at opdage nye ting i billederne, ting som jeg ikke før har set. Lines "leje" midt i rummet, som jeg så inderligt ønsker mig ind i, står stadig tillokke og uberørt. Og der hænger den store blodrøde livmoder, indeni beklædt med billeder af en gravid kvinde. Den virker sært dragende på nogle af vore mandlige besøgende. Et par dage før havde en mand tisset derinde, og i går stod en anden mand og onanerede derinde, og blottede sig over for vore kvindelige gæster.

Jeg kikker efter, om der er skrevet nogle nye navne på billedet af den store kvinde, som publikum opfordres til at sætte nye smukke navne på. Det er der. Skamlæber . . . frydlæber. Bordet med Freud-symbolerne må ryddes op. Blyanten er røget ud af blyantspidsen, og pæren har tabt fatningen. Sådan. Dragerne svæver oppe under loftet, og understreger med deres sarte pasteller rummets lethed.

Jeg sætter mig på en stol for at se Birgittas lysbilleder igennem. Dem har jeg endnu ikke haft tid til at se i sin helhed. De bliver vist på baggrund af 6 billeder af kvindens erotogene zoner. Ved siden af hænger Lines 3 store billeder, der skildrer kvinden, der drager afsted for at møde sine søstre. Helens billeder på det sorte blanke satin, virker som altid på een gang uhyggelige og fascinerende på mig. Så Jyttes billeder, som jeg aflæser med større og større forståelse for hver gang jeg ser dem. Og befrielses-nederdelen. Mon den passer mig? Over sofaen hænger mine egne 6 billeder. De to veninder har sat sig i sofaen og morer sig med at prøve at lave den samme bevægelse, som den der er skildret i billederne. Jeg må også over og gemme mit hoved i Birgittas sorte kugler. Kuglen med bylarmen får jeg hurtigt mit hoved ud af, for så til gengæld at lade det dvæle i længere tid i kuglen med havets brusen. I Sexualitetsrummet sidder en kvinde og udfylder de spørgeskemaer, vi har lagt. Hun sidder helt roligt i mørket og koncentrerer sig om at svare på de spørgsmål, vi har lavet.

Så nu vrimler det ind med besøgende. Jeg må hen til skranken og tage imod dem.

Hedda

Onani, orgasme, berøring

Vi elsker, som om vi skal nå et tog. Vi har lært, at hvis vi skal elske, skal det gå så stærkt, og være målrettet — manden skal få orgasme.

Vi sætter blandt andet spørgsmålstegn ved den målrettede sex-oplevelse og vil i det hele taget drøfte den anden side af det, der sker i sengen — for en kvinde — enten med en partner eller alene. Hvad hun føler, når hun er alene og gør forsøg på at ophidse sig selv, og hvordan hun alt for tit finder sig i en meget dårlig behandling, når hun er sammen med en partner. Vi synes, at emnet "kvindens sexualitet" alt for tit behandles på en sjusket måde, eller som noget, der fremkalder grin eller nedsættende bemærkninger. Eller noget, som alt for tit kun mænd skriver om: f.eks. *Alfred Kinsey* og *William Masters* i *Masters* og *Johnson* osv. Hvad med os? Det er os, som bedst skulle vide, hvad vi ønsker i retning af stimulation, berøring og orgasme. Det er os, som bedst ved, hvad vi oplever af seksuelle skyldfølelser, frustrationer, voldelig behandling, tvungen passivitet. Det er tit os, der ligger under (i missionær-stilling) og får at vide, tit direkte, at vi faktisk bare skulle sprede ben og holde kæft.

Vi synes, at kvinder i høj grad kan lære hinanden noget om, hvordan de bedre selv kan gøre noget i sexuel sammenhæng. Vi har læst nogle bøger, som vi synes er spændende. Spændende både for vores hjerne og for vore kroppe. (På ingen måde er vi eksperter, men ekspert er også et mandeord.) Som et af svarene i en af dem, *The Hite Report*, udtrykker det: "Jeg synes, at de vigtige oplysninger om kvindens sexualitet skulle være tilgængelige for alle andre kvinder. Det er på tide, at vi tager skridtet til at lære at forstå hinanden i stedet for kun at prøve at forstå mænd."

De tre bøger hedder *The Hite Report*, *Min Hemmelige Have*, og *Liberating Masturbation* eller *At Frigøre Masturbationen*. Under en tur i USA i sommer har jeg oplevet en stor interesse blandt amerikanske kvinder for deres egen sexualitet. Kald det orgasme-magt eller hvad. Mange bøger blev anbefalet, og jeg fik prøvet — trods min danske indstilling til Amerikas plastikjungle — nogle af de speciallavede elektriske massageapparater. Det var en oplevelse med hensyn til flergangsorgasmer og orgasmeintensitet. Bøgerne var svære at få fat på: På mine busrejser fra New York til Californien og tilbage, efterlyste jeg nogle af titlerne. De var udsolgt i Berkeley, og jeg fik at vide af en mandlig ekspedient i en boghandel i Indiana, at jeg ikke skulle interessere mig for *Hite Report* — "det er kun nogle kvinder, der

snakker sammen". Da jeg fik købt *Liberating Masturbation*, som jeg nu skal beskrive, i en lille by i Indiana, læste jeg den i Greyhound bussen til New York. Det var en af de mest spændende busture, jeg har været udsat for. Da jeg trådte ud, følte jeg, at noget meget vigtigt var sket med mig under turen.

Og hvad er så *Liberating Masturbation*? Titlen kan forstås på engelsk som den frigørende onani eller det at frigøre sig fra sine hæmninger med hensyn til onani. Betty Dodson fortæller i bogen om sine skyldfølelser som barn, fordi hun var glad for at onanere. Hun beskriver den skizofreni, hvor hun nød masturbation men følte, hun som kvinde ikke burde kunne lide det eller var nødt til at holde sin glæde hemmelig. P.g.a. utilfredsstilende sex i ægteskabet onanerede hun sig til orgasme, efter at manden sov . . . uden at bevæge sig ret meget! Hun beskriver det romantiske knald, som hun kalder den situation, hvor manden, den aktive, skulle blive ophidset bare ved at se på kvinden. Han venter med sin orgasme, for at hun også kan få noget ud af det, men han aner i virkeligheden ikke, hvad hun bliver ophidset af! Hun skal være den passive, følge den rutine, han dirigerer og lavde de lyde, åndedræt osv., som skal ophidse ham endnu mere. Han får orgasme, hun simulerer en. Og så falder han i søvn med det samme. Hun føler sig godt tilpas, fordi han er tilfreds. Hun koncentrerer sig om kærligheden og det intime samvær. Han er tilfreds, fordi hun har givet ham det indtryk, at han er en pragtfuld elsker — den følelse er han mægtigt glad for.

Dodson konkluderer: "Der findes mange og meget seksuelle og sensuelle nydelser åbne for alle, hvis blot de bliver mere fordomsfrie m.h.t. sex og nydelser. Det romantiske knald skaber ritualiseret genital-sex, som ikke giver plads for seksuelle lege eller forsøg eller udvikling. Vi skal kasserer den ide, at der kun er een rigtig måde at opleve sex eller orgasme på".

Ved at skabe Bodysex Workshops for kvinder, som er usikre m.h.t. sex og orgasme, ved at skrive denne bog og holde foredrag, har Dodson været med til at tvinge os til ærligt at indrømme, at vores seksuelle behov ikke er dækket, eller at vi næsten intet ved om, hvad vores krop kan opleve, og at vi SKAL og KAN gøre noget ved det. Hun snakker om at blive "kussensitiv", d.v.s. at lære at kende og sætte pris på ens egne konsdele, uden at betragte dem som grimme, vanskabte, lugtende eller alle de ting, vi har lært at føle for noget, vi ingen kendskab har til. Vi skal kigge på, betragte, røre ved og i det hele taget lære vores konsdele at kende. Det er

et skridt på vejen mod at lære vore kroppe at kende, og finde ud af, hvilke ting — lugt, berøring, stimulation, osv. — der opbidser os, som individer. Lige som en opdagelsesrejsende skal vi give os tid til at være gode ved os selv . . . Hvordan ellers, siger et *Hite Report* svar, kan du tilfredsstille andre eller forlange tilfredsstillelse, hvis du ikke kan tilfredsstille dig selv?

Det vil ikke sige, at kvinden skal have skyldfølelser og tage ansvaret for seksuelle tragedier, som hun plejer at gøre. Alle kvinder kan opnå orgasme og større seksuelle højder, HVIS DE VIL.

Og du skal bestemt ikke føle, du står udenfor, fordi orgasme under samleje bare er noget, du tror, du har haft, eller har sagt, du har haft. Du er bestemt ikke alene. Vi har alle været i tvivl, men vil ikke indrømme det over for partneren eller veninder. Kvindens orgasme-kapacitet er faktisk uden grænser. Som Hite skriver i *Hite Report*, en undersøgelse, hvor 3.000 amerikanske kvinder skriver om deres dybeste seksuelle lyster: "At kvinder kan få mange orgasmer, hvis de har lyst, betyder ikke, at flere nødvendigvis er bedre, eller at de kvinder, som ikke får eller ønsker flere, optræder forkert. Pointen er, at kvinder ikke er klare over deres kapacitet, og så begrænser de sig selv. En beslutning, om at få mere end een orgasme skal være baseret på et valg".

Disse bøger kan inspirere og stimulere — også sexuel. At udveksle erfaringer med andre er også vigtigt. Det vigtigste er, at du ærligt og åbent spørger dig selv, om du er helt og 100% tilfreds med dit seksual-liv og dine sensuelle oplevelser, som de er. Hvis du — lige som os — ikke er det og gerne vil have en dialog i gang, så er tiden inde.

Ellen Bick Meier

Efter mit oplæg og oplæsning af nogle citater fra bøgerne, blev aftenen åben for kommentarer fra publikum. Det var fantastisk, hvor ærlige og åbne folk — mænd og kvinder — var til at fortælle om deres seksuelle fantasier, lyster og frustrationer. Vi gik fra mødet med en stærk fornemmelse af at vi allesammen trænger til at diskutere problemerne omkring emner som onani, orgasme og berøring. Hvad med dig?

The Hite Report af Shere Hite, Dell, 1976 683 s. 2,75 dollars.

Liberating Masturbation, a Meditation on Self-Love af Betty Dodson. Box 1933, New York, New York, 10001. 1974. 60 s. 3,50 dollars.

"Eve's Garden", a shop for women's pleasures, 115 West 57th Street, New York, New York, 10019.

Seksualitet på kvindelige betingelser er et nøgent område i den samfundsmæssige viden og bevidsthed. Så fortiet og negligeret, at vi tvinges til at tro den ikke eksisterer. At det er LØGN, at der tværtimod ligger enorme ressourcer gemt i kvindelig seksualitet, var udgangspunktet for den indsamling af materiale, der ved hjælp af interviews og spørgeskemaer blev sat i gang i et lille rum på udstillingen.

Omkring hundrede kvinder besvarede spørgeskemaerne og en del skrev uddybede og personlige beretninger på skemaerne.

Materialet var nedslående, frustrerende, man kunne fristes til at give op med følelsen af et stort desperat skrig lukket inde i struben. Men det er nødvendigt at komme videre. Vi må tvinge os selv og hinanden ud på den anden side af afmagtsfølelsen. Det er sidsygt vigtigt at bryde undertrykkelsen, at udveksle erfaringer, så vi får MOD til at åbne for sluserne. Selvom det betyder at tingene vælter rundt omkring os.

Spørgeskemaerne fra udstillingen er en start, en lille platform at arbejde videre på. Seksualiteten er så stort og komplice-

ret et område, at det endnu kun har været muligt at berøre nogen aspekter. De følgende udpluk fra spørgeskemaerne er altså ikke konklusioner, men kun ansatser:

"Vi giver os ikke tid nok til at elske. Ikke på grund af manglende lyst, men på grund af overtagende træthed, — erhverv, unger, økonomi, osv" — "Jeg har svært ved at sige, hvad jeg godt kan lide og ikke kan lide, det kræver, at jeg føler mig meget tryk. Føler tit jeg skal undskylde mine behov, at jeg er besværlig." — "Jeg føler mig sjældent virkelig forløst, jeg synes ofte at der ligesom mangler noget." — "Siden fik jeg også flere gange udløsning samtidig med ham. Men efter første fødsel holdt det helt op. Vi spildte faktisk flere år på at prøve at komme samtidig." — "Jeg er begyndt at vælge mænd som jeg ikke føler mig hæmmet overfor, yngre end jeg." — "Den vigtigste oplevelse var da jeg blev lesbisk." — Vi har aldrig været sammen uden at han har fået udløsning. Tit uden jeg har." — "Selvom jeg havde et fast forhold til en mand i tre år fik jeg kun orgasme sammen med ham nogle ganske få gange. Jeg gjorde det selv færdigt bagefter, mens han holdt om mig, for

i det mindste at have nogen fysisk kontakt med et andet menneske imens." — "Det er vigtigt for mig at føle mig helt tryk sammen med et menneske, at kunne slappe helt af og føle tillid. Ellers kan jeg ikke give mig hen i mine følelser og være helt uforbeholden, og hvis jeg ikke er det blokeres mine seksuelle reaktioner. Omheden i samværet betyder meget og giver nærheden og de seksuelle reaktioner dybde og følelse." — "Jeg er blevet så orgasmeorienteret på det sidste, at jeg blokerer på følelsesmæssige områder, fordi jeg ikke får det." — "Jeg har kun en gang i mit liv talt intimt om stillinger med en anden kvinde." — "Jeg har efterhånden lært at få orgasme sammen med en mand. Men langt det almindeligste er, at jeg føler mig forfærdelig ensom bagefter. Kun ganske få gange har jeg følt mig helt gennemstrømmet af lykke, og oplevet en totalitet med en mand. Det er den egentlige orgasme, synes jeg." — "Jeg har oplevet mænds impotens, fordi de følte jeg krævede og vidste for meget."

Helen Lait Kluge

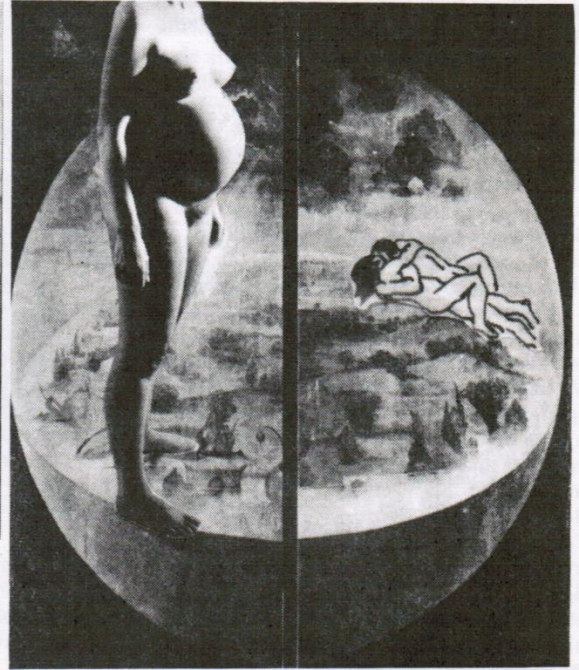

Foto: Pernille Bezzi

PORNO SOM VIRKELIGHEDSFLUGT

Pornoens frigivelse og etablering

Pornoens frigivelse i 1969 var et udslag af 60'ernes "luxuslovgivning", som en borgerlig-liberalistisk regering kunne tillade sig i en overflodstid, hvor victorianismens jernkåbe så småt blev krænget af. I tiden der gik forud for ophævelsen af censuren mod pornoen skete der afgørende forandringer i vores sociale og seksuelle forhold. Overbefolkningsproblemer havde givet velfærdssamfundet en helt anden baggrund end tidligere samfund havde haft. Præventionen var blevet vidt udviklet. Kønrollerne og den almindelige seksuelle adfærd havde længe været i skred.

Debatten om seksualiteten startede for alvor i begyndelsen af 1960'erne, som et resultat af efterkrigstidens følelsesmæssige nedfrysning, de voldsomme højkonjunkturer i 50'erne og 60'erne, og ungdomsoprøret, der udviklede sig eksplosionsagtigt. Debatten blev efterhånden til en snebold, der bar den forjættende betegnelse "den seksuelle frigørelse"; og snebolden satte en lavine igang, som både forskrækkede og pirrede. At der også var penge i "den seksuelle frigørelse" var ingen i tvivl om, og det gav den et ekstra skub.

Et af resultaterne var pornobølgen, der efter at have kulmineret i Danmark fortsatte i USA, Tyskland, Holland, England og nu til sidst i det katolske Frankrig. I dag lever pornoen videre, omend i mindre så i nok så etablerede, kommercielt forankrede og kriminelt inficerede miljøer.

Det voldsomme porno-boom, som flød over os for 10 år siden, har trukket sig lidt tilbage, og fundet sit stabile leje. Den almindelige nysgerrighed er blevet stillet, og pornoen lever nu først og fremmest af turister og faste kunder! — Idag snart 10 år efter frigivelsen er det på baggrund af dette stabile leje naturligt at debattere pornoen igen. Pornoens umiddelbare virkninger er til en vis grad kortlagt. Kriminologer og psykologer har vist, hvordan bl.a. der efter frigivelsen har været en nedgang i anmeldte seksualforbrydelser. Men pornoens årsager og dens virkninger på længere sigt er ikke debatteret for nylig. Det er vigtigt at få undersøgt, hvorfor vi overhovedet har porno. Hvad er det for et samfund, der skaber behov for porno? Hvad er pornoens symptom på? Og hvad er det for porno vi har fået? Har den gjort skade eller gavn?

Ændret syn på pornoen

Synet på pornoen har ændret sig i de forløbne år. For 10 år siden var man i de allerfleste venstreorienterede kredse enstemmigt for, at pornoen skulle frigives, ikke fordi man selv ville bruge den, men fordi, den var harmløs, og en udmærket hjælp til de stakler, der var seksuelt frustrerede. Man oplevede forbudet som et urimeligt levn for Dr. Victorias dage; men lod ellers som om pornoen i sig selv ikke interesserede. Idag er billedet mere kompliceret, idet pornoens eksistens og karakter i det kapitalistiske samfund naturligvis

afspejler kapitalismens junglelove og menneskelige umenneskelighed. Heri er pornoen på linie med al anden kommercialisering af f.eks. litteratur, kunst, musik, underholdning. At pornoen i et kapitalistisk samfund baseres på økonomisk udbytning kan ikke komme bag på nogen, og det er nok en af årsagerne til, at synet på pornoen har ændret sig noget i de sidste 10 år.

Kritiske røster mod pornoen har lydt flere gange — ikke blot fra Kristeligt Folkeparti. I Norge har der været oprør mod pornoen med offentlige bladbrændinger, først og fremmest arrangeret af kvindebevægelsen. Nogle vil have pornoen forbudt for at ramme profithungrende pornogrosserer og klubejere. Andre er imod pornoen, fordi den er reaktionær og fastlåser de traditionelle kønsroller. — Alle disse røster er interessante at lytte til; men vi skal passe på, at vi ikke i vor iver for at ramme økonomiske bagmænd eller forkullede kønsroller, falder i en ny victoriansk puritanisme og et kristeligt snerperi. Det er vel også meget få, der vil gå ind for forbud mod pornografi; ingen ønsker censur! — Men når vi går ind for frihed til porno, så er det også vigtigt, at vi spørger os, hvad, det er vi bruger denne frihed til.

Da debatten mod forbudet rasede, fremhævede mange, at pornoens frigivelse ville betyde, at en række tabuer ville forsvinde, og at seksuallivet ville blive afmysificeret. Havde frigivelsen af pornoen

medført en virkelig ærlig offentliggørelse af menneskets seksuelle adfærd, så havde alt også været godt; men problemet er, at pornoen ikke er ærlig og realistisk, tværtimod er pornoen et spekulerende produkt, der giver bedøvelse til ensomme og frustrerede mennesker!

Nuvel — det ensomme menneske skal have lov til at blive tilfredsstillet; men det bør ikke udelukkende ske gennem pornoen, uden at der peges på andre mere dybtgående løsninger. En kortlægning af baggrundene for behovet for pornoen, og dermed en anvisning af nye veje for seksuelt frustrerede — udover den bedøvende porno — ville bringe pornodebatten ind på et nyt og mere frugtbart spor!

Hvorfor porno?

Det følgende er affodt af ca. 16 års pornoforbrug, og er som sådan personlige betragtninger omkring pornoens årsager og funktioner. Det er ikke et angreb på pornoen i sig selv; men på det samfundssystem og den moralske adfærd, der fremmer en kommerciel forløjet porno. — Jeg ville ikke stille mig an med nye teoretiske overvejelser, om hvad porno er (se litteraturlisten). Det ved vi alle godt! Pornografi er baseret på behov i mennesket, og skildringer af menneskets seksuelle aktiviteter er lige så gammel som mennesket selv. Lige så længe mennesket har eksisteret har det brugt fantasien til at stimulere sanserne mest mulig med. Vi vil hele tiden arbejde mod en intensivering af følelsen af behovsopfyldelse — udløsningen.

Vi vil føle, lugte, se, høre, smage etc. — og vi har lært os, at dyrke disse sanseoplevelser isoleret. Vi anvender vor fantasi og intellekt til at gøre den isolerede sanseoplevelse så total som mulig. Men den bliver netop ikke total, fordi den dyrkes isoleret. Vi sidder tilbage med et uopfyldt behov for at opleve syntesen, hvor alle sanselige behov går op i en enhed med både vore psykiske og sociale behov. Det er en narresut at tro, at vi kan få tilfredsstillet vort behov for syntese ved at tilfredsstille en isoleret del af helheden. Det er nu engang ikke det samme at se en rejsefilm, som selv at være på rejse!

Billedpornografien er en udløber af vor trang til at se — vor naturlige voyeurisme. Meget tidligt har vi taget vor fantasi i brug for at pirre og tilfredsstille vor voyeurisme. Årsagen hertil ligger bl.a. i, at det i langt de fleste perioder i den vestlige kultur har været forbudt "andre" end de implicerede to i at opleve den seksuelle akt visuelt. Vi har aldrig fået lov til at se andre bolle. Dette forbud har selvfølgelig accentueret vort behov for at "se på".

Hermed nærmer vi os det, som Eske Holm i bogen "Den maskuline mystik" kalder den pornografiske situation. En pornografisk situation foreligger "når et eller flere mennesker underkaster sig et seksuelt forløb, som resulterer i et midlertidigt identitetstab. Dette betyder, at man undgår et egentligt møde med den eller de personer, man har seksuelt samvær med. En psykisk berøring mellem parterne finder ikke sted". (se E. Holm "Den maskuline mystik" side 39).

Den pornografiske situation indebærer, at man undslipper den psykiske, fysiske, og sociale konfrontation. Man undgår vidner på ens seksuelle personlighed, samtidig med at der alligevel sker en udløsning. En række sanselige behov tilfredsstilles; men oplevelsen af syntesen udebliver. Den pornografiske situation er sansesbehovsopfyldelse uden menneskeligt engagement og konsekvens.

Sådan en "anonym" pornografisk situation er der jo ikke noget forkert i; men er den den eneste måde hvorpå seksuel tilfredsstillelse opleves, så er den et symptom på at drømme om og kraften til at arbejde på oplevelsen af syntesen er brudt. Og det er tilfældet for en række mennesker.

Den anonyme pornografiske situation og manderollen

Hvorfor kan det være så tillokkende og befriende at underkaste sig den pornografiske situation? Hvorfor kan det være nødvendigt at undgå et egentligt møde og at afvise den psykiske berøring mellem parterne? Tilsyneladende er det især mænd, der dyrker denne situation, hvilket kunne tyde på at rødderne til denne fornøjelse ligger i manderollens særlige karakter.

Det psykiske og fysiske begær efter en anden person kan skræmme. Behovet for at opleve den seksuelle syntese, som ligger i os alle, kan være blevet blokeret, således at en egentlig behovsopfyldelse er umulig. I opdragelsen af "manden" ligger, at han skal være et autonomt væsen, der er urørlig og sig selv nok. Han skal være selvstændig og sikker for at kunne sejre i konkurrencen. Hans autonomi må ikke vakle, ellers styrter hans identitet som mand i grus. Opdragelsen af manden siger, at han skal ikke være "interesseret eller engageret"; men han skal være optaget af "at jage og nedlægge" for derefter "at drage videre".

Disse sider af den mandlige identitet umuliggør til en vis grad et totalt engagement i en anden person. Forestillingen om det totale engagement og den totale psykiske og fysiske berøring med en anden person er i modstrid med denne mandeidentitet. Manden må for at være rigtig mand afvise det totale engagement og dermed oplevelsen af den seksuelle syntese. — Resultatet for manden er, at han er mindre følelsesbetonet, hvis han ikke ligefrem er blokeret hvad angår følelser. Det totale fysiske og psykiske engagement er uoverskueligt for manden, fordi det piller ved hans identitet som kønsvæsen.

Dette betyder naturligvis, at manden har et ambivalent forhold til sine egen identitet som kønsvæsen. På den ene side er han isoleret og lider, på den anden side nyder han sin autonomi og den magt, den giver ham. Dette dilemma har manden løst ved at fastholde sin autonomi, og ved at finde frem til utallige kompensationer for de manglende evner til emotionelt engagement og seksuel syntese. Disse kompensationer findes bl.a. ved at dyrke de isolerede sanseoplevelser. Utallige er de

fetichistiske, sadomasokistiske, potensforlængende seksuelle mekanismer, som bliver resultatet. Pornoen er et af resultaterne, og den er dejlig bekvem for manden, fordi den ikke piller ved modsætningsforholdet i hans identitet som kønsvæsen. Tværtimod hjælper pornoen ham til at glemme det.

Den moderne porno har i høj grad fat i denne del af mandens forkvaklede identitet, og den søger at sløre problemerne for manden, dels ved at søge at tilfredsstille ham så totalt og ved at fange ham i nye kunstige behov. For at dette skal lykkes må pornoen spille på alle mulige magtbetingede ekstremer, ligesom den må bygge på en hensynsløs trang til sensation. En pornografi af denne art er vel ikke helt så afgørende, som det vi kalder "ofentlig" erotik, — ærlighed omkring menneskets seksuelle adfærd.

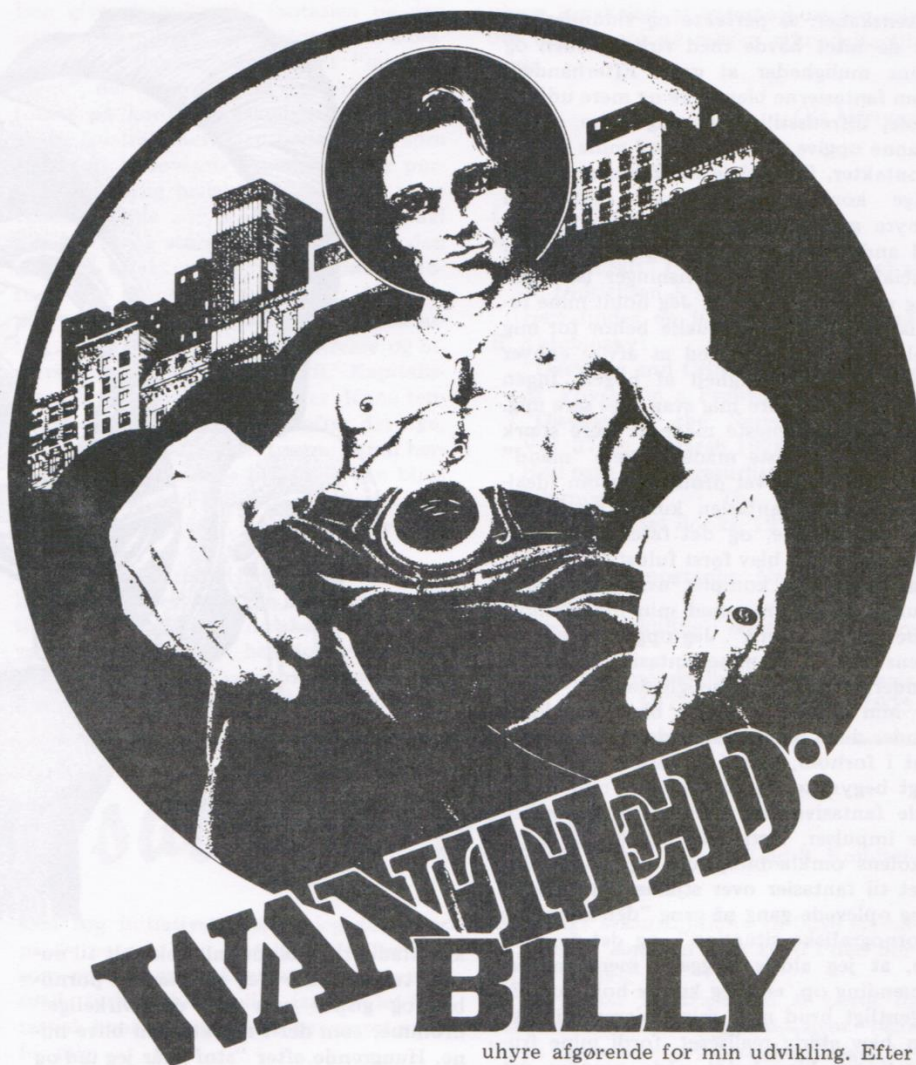
Pornobrueren

Prøver man på at trænge lidt ind i det klientel, der er faste pornoforbrugere, så vil man hurtigt finde en række ensomme, der følelsesmæssigt blokeret, angst for konfrontationer og ude af stand til at knytte sig seksuelt til et andet menneske. Det er disse mennesker, der har fundet en form for tilfredsstillelse gemt inde bag porno-bladens billeder eller i mørket foran pornofilm-lærredet. Hvad er årsagen til at seksualiteten for nogle mænd spores hen i ekstrem og isoleret voyeurisme? Først og fremmest kontaktvanskeligheder, der forhindrer oplevelsen af den seksuelle syntese.

En persons evne til at kontakte andre går normalt tilbage til barndommens forhold til forældrene og andre sociale sammenhænge. (se B. Kutchinsky: Deviance and Criminality: The Case of Voyeur In A Peepers Paradise" side 147). Kontaktvejen udvikles senere under stærk indflydelse af de miljønormer, som hersker omkring barnet. — Jeg vil mene, at mit pornoforbrug således går tilbage til barndommen og ungdommens oplevelser af kontaktbesvær. Jeg havde voldsomme kontaktvanskeligheder, og da jeg i 13 års alderen blev seksuelt bevidst medførte det en isolation på snart sagt alle sociale fronter.

Jeg er efterkrigsbarn. Den yngste af fire. Selvom mine forældre var meget lykkelige efter befrielsen, havde krigen dog udmattet dem meget. For at familien skulle bygges op havde begge forældre krævende arbejde, hvilket ikke levede megen tid til de fire børn. Miljøet var godt og varmt; men jeg led under mangel på kontakt. Som en reaktion mod en udefinerbar fornemmelse af tvungen isolation hagede jeg mig fast som en borre i de mennesker, jeg kom i berøring med. Jeg forlangte ubegrænset kontakt, og ville have opmærksomhed hele tiden. Æmhedsbehovet skulle også dækkes, hvorfor jeg i bogstavelig forstand klistrede mig til folk. For at finde tilfredsstillelse søgte jeg meget tidligt væk fra huset, og det blev nabofamilien, der kom til at give mig den kontakt og Æmhed jeg ønskede.

Forholdet til denne "plejefamilie" var

"WILD AND HILARIOUS!"

— N.Y. Times

DAVID MAMET'S
**SEXUAL
PERVERSITY
in CHICAGO**
& **DUCK
VARIATIONS**

uhyre afgørende for min udvikling. Efter at være blevet accepteret af "plejemoderen", ønskede jeg at udvide mine kontaktflader. Den gang havde jeg ingen jævnaldrende kammerater; men nu kom nabofamiliens søn, der var en 5-6 år ældre, til at stå som den, jeg måtte have kontakt med. Han var mere fysisk udviklet, mere robust og mere vild end jeg. Han var en rigtig dreng, der skød med gevær og lavede ballade. Når mine forældre skulle hale et forbillede frem foran mig i deres bestræbelser på at gøre mig til en "rigtig" dreng, så var det enten mine storebrødre eller nabosønnen, der blev idealiseret. For mig blev det mere og mere afgørende at blive hundrede procent accepteret af nabosønnen, og jeg klistrede mig op ad ham. Jeg gik endog så vidt, at jeg ønskede at blive "forført" af ham, og jeg arbejdede meget på at tilrettelægge situationen således, at kontakten var uundgåelig for ham. Han fik selvfølgelig hurtigt nok, og han afviste mig på en pæn og venlig måde. Han var endog så pæn, at jeg aldrig siden har kunnet bebrejde ham noget, hvilket har medført, at han aldrig rigtig er kommet ned fra den piedestal, som mine forældres fremhæven placerede ham på.

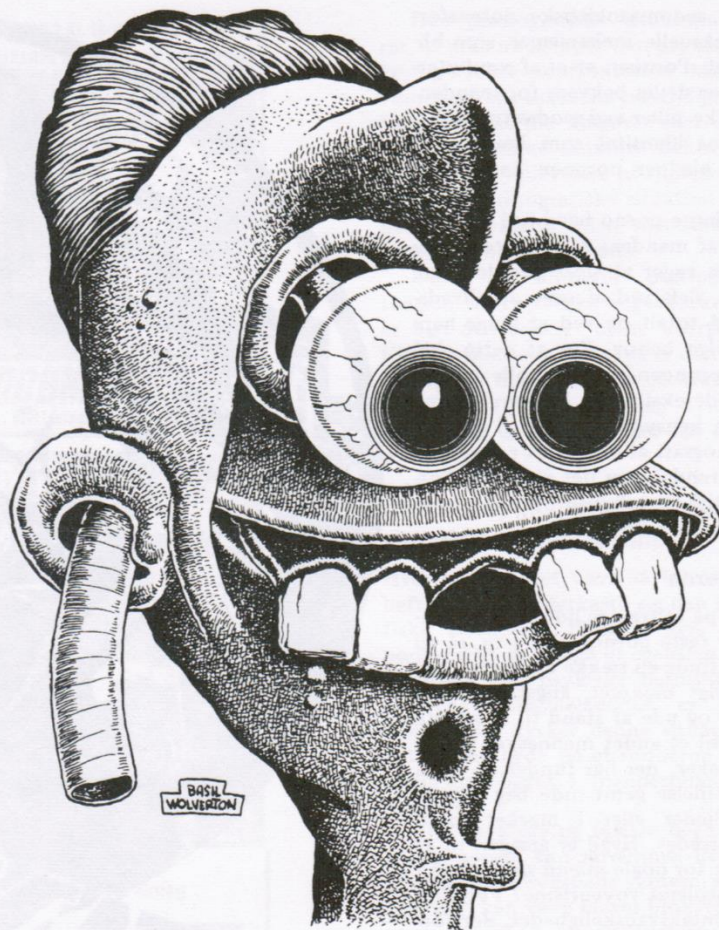
I de følgende år oplevede jeg denne situation gang på gang. Jeg anglede efter nære forhold; men ødelagde dem altid selv, fordi jeg åd mig ind på folk. Til sidst, da det begyndte at gå op for mig, startede jeg på at udvikle særlige fantasier om ide-

alvenskaber, så perfekte og vidunderlige, at de intet havde med virkeligheden og dens muligheder at gøre. Efterhånden, som fantasierne blev mere og mere udbyggede, tilfredsstillende de mig bedre, og jeg kunne opgive at kæmpe med mine sociale kontakter. De sociale skuffelser og de stadige kontaktvanskeligheder skabte en uhyre grobund for fantasier om forhold til andre mennesker. Af skræk for flere sociale nederlag og afvisninger isolerede jeg mig mere og mere. Jeg holdt mine følelsesmæssige og seksuelle behov for mig selv. Jeg reagerede ved at afvise enhver form for afhængighed af nogen. Ingen skulle kunne gøre mig svag eller såre mig. Det var min eneste måde at være stærk på, — min eneste måde at være "mand" på! — Og alligevel drømte jeg om idealvenskabet. I fantasien kunne jeg forene det uforenelige, og det fascinerede mig. Mine fantasier blev først fuldstændige den dag, jeg i en komplet uvirkelig verden kunne forene mig med min modsætning "den rigtige dreng". Jeg opgav virkelighedens forhold, og mine fantasier var en vidunderlig flugt fra virkeligheden.

Min seksuelle energi blev naturligvis under disse omstændigheder ikke udmøntet i forhold, men i fantasier. Meget tidligt begyndte jeg at stimulere min seksuelle fantasiverden med udefra kommende impulser. Først var det fantasier fra skolens omklædningsrum og senere blev det til fantasier over stjalne pornoblade. Jeg oplevede gang på gang "den anonyme pornografiske situation", og det medførte, at jeg aldrig byggede mere seksuel spænding op, end jeg kunne holde ud. Et egentligt brud med min isolerede situation blev aldrig realiseret, fordi mine frustrationer blev holdt nede gennem det udviklede fantasiliv. Onani i forbindelse med porno var ligesom et psykisk sikkerhedsnet, der gjorde, at jeg kunne opretholde den grad af balance, jeg nu havde fundet frem til. Den socioseksuelle mulighed afviste jeg mere og mere i takt med, at jeg fandt bedre og bedre tilfredsstillende i den autoseksuelle situation. Jeg lærte at kombinere onani med et udviklet net af fantasier, der baseredes bl.a. på stimulans gennem porno, og jeg blev stadig mere og mere absorberet af denne form for voyeurisme.

Den relative grad af balance, som jeg levede i, gav mig et vist psykisk overskud, som jeg anvendte på at forbedre mine evner til at kontakte andre mennesker i almindelighed. Men hver gang jeg søgte at inddrage den seksuelle mulighed i mine kontakter, så blokerede jeg fuldstændig. Jeg kunne ikke klare mig uden mine fantasier og uden min porno. Det psykiske og fysiske møde med et andet menneske kunne jeg ikke magte. Seksuelt kunne jeg kun klare den anonyme kontakt, der er totalt uforpligtende — altså "den pornografiske situation".

Efterhånden, som jeg er kommet til erkendelse af disse forhold, har jeg brugt megen tid på at prøve at opløse den isolation, der føles som en kastration. Men jeg har ikke kunnet gøre noget radikalt. Jeg

kan stadig ikke binde mig seksuelt til nogen, tværtimod — jeg går stadig i porno-bio og gisper over alle de "virkelige" drømme, som der i mørket kan blive mine. Hungrende efter "stof" går jeg ind og får mit "fix", for så at kunne klare mig indtil frustrationerne igen kræver, at jeg går derhen, — og det skal helst være lidt vildere, lidt stærkere end sidst.

Porno er en slags narkotika

Hvorfor har jeg ikke været i stand til at gøre noget ved min situation? Der er mange svar, og jeg skal ikke forsøge her at levere dem alle, men blot fiksere på nogle enkelte faktorer.

Vi lever i et samfund og i en kultur, der ikke længere betragter forholdet mellem mennesker som det altoverskyggende. Vi lever i et samfund, der reducerer medmenneskelige forhold til et forbrugsgode, og vi lever i en materialistisk kultur, der blokerer os for den grad af kontakt, som virkelig omfatter alle de psykiske og fysiske muligheder. Vi har i vor iver for at rationalisere alt gjort medmenneskelige forhold til et spørgsmål om kroner og ører. Kærligheden er blevet et materielt gode, som vi enten har eller mangler, og som vi administrerer på samme måde som andre materielle goder. Vor fastlåsnings i de traditionelle kønsroller hører sammen med dette og er et produkt af materialismen. D.v.s. vi er efterhånden så indoktrineret af materialismen, at vi altid griber efter en materiel og rationel løsning, når noget ikke er, som det skulle.

Pornografien er psykoseksuel stimulans par excellence, og nu er den til rådighed i større mængder end nogen sinde tidligere. Hvad er da naturligere end at tage pornoen til hjælp, når man trænger til seksuel stimulans? Men stimulerer pornoen os rigtigt? Har den ikke snarere en tendens til at gøre os mere fremmedgjorte overfor hinanden? Har den ikke snarere med sin bedøvende karakter en narkotisk kraft end en frigørende kraft? — Den kommercielle porno, som den fungerer i vort samfund, er et eksempel på en materialistisk kulturs magtesløshed overfor mere dybtliggende psykiske problemer. Pornoen som rationel løsning på seksuelle frustrationer er jo kun en overfladisk symptombehandling, der er farlig, fordi den slører det virkelige billede bag de seksuelle frustrationer. Pornoen er et forbrugsgode, der tager toppen af den seksuelle energi, den bedøver og den giver en falsk fornemmelse af tilfredsstillende. Den tager den revolutionære potens ud af de seksuelle frustrationer!

Mennesker, der er regelmæssige brugere af porno, er næsten altid på en eller anden måde i konflikt med deres egne dybe seksuelle behov. Pornoen er, sådan som den fungerer for disse mennesker, en måde hvorpå de kan kanalisere disse konflikter ind i baner, der er ufarlige for systemet. D.v.s. disse mennesker, der er belastede, kan føle en vis tryghed, idet de ikke er i modstrid med samfundet, samtidig med at samfundet kan gnide sig i hænderne og vide sig sikker på sin magt.

Accepterer man pornoen i sin nuværende form og funktion, så betyder det i virkeligheden, at man accepterer menneskers seksuelle frustrationer, uden at gøre noget ved dem, ligesom man accepterer kapitalismens udnyttelse af det belastede menneske.

Den smarte kombination af begær, sensation og profit, som pornoen er i de kapitalistiske lande, tilfredsstillende ikke mennesket, men kapitalen, og den blæser på enhver form for ærlighed og frigørelse. Frigivelsesprædikanternes visioner er ikke blevet realiseret; men det må ikke forlede til for lette konklusioner. Problemet er meget komplekst, og det hele må ses i sammenhæng med de basale samfundsproblemer, kønsroller og samlivsproblemer. Skildringer af nok så forskellig art og lødighed af menneskets seksuelle liv, muligheder og fantasier, er fundamentalt gode og rigtige. De er udtryk for menneskelig bevidsthed og menneskeligt liv; men udnyttelsen af dem, og dermed deres psykiske og sociale virkninger må vi se mere kritisk på end tidligere. Sådanne, som pornoen fungerer i dag for en lang række storforbrugere, må vække til eftertanke.

Den giver impulser til fantasien og den letter udløsningen i en autoseksuel situation; men den er samtidig et "medikament", der tager nogle af de værste symptomer på kontaktvanskeligheder og seksuelle frustrationer. Den bedøver, og som al anden bedøvende "medicin" har pornoen en farlig bivirkning. Den kan være vanedannende . . . I mange tilfælde skal der større og større doser til for at den ønskede effekt opnås. D.v.s. som pornoforbrugeren søger man hele tiden det nye, det vildeste, etc., og det giver en fantastisk grobund for de mere ekstreme og bizarre former for pornografi. Kapitalismens ønske om profit forøger denne tendens, og overalt jager man efter det nye, det sensationelle, det extreme. Faren her ved ligger i at mange belastede kan blive mere fastlåst end tidligere i ekstreme seksuelle udtryksmåder, så som sadisme og masokisme.

Mit pornoforbrug har ihvertfald denne karakter. Dybest set tror jeg, at det er de til en vis grad samfundsskabte kontaktvanskeligheder fra barndommen, som har gjort mig til "pornonarkoman", og det er som enhver anden narkomani

uhyre vanskeligt at komme bort fra, selv om der er nok så megen erkendelse til stede.

Ole Nørlyng

Litteraturliste om pornografi.

B. Kutchinsky:

"Pornografi" i "Sexologi" redigeret af A. Didrichsen J. Israel. Kbh. 1973.

Heri findes en længere litteraturliste.

B. Kutchinsky:

"Deviance and Criminality — The Case of Voyeur in a Peepers Paradise" fra "Diseases of the Nervous System". Vol. 37 no. 3 March 1976.

Heri også en litteraturliste.

"Pornography — The Longford Report" Coronet Books. 1972.

M. Peckham:

Art and pornography. New York 1971

E. Holm:

"Den maskuline mystik". Rhodos 1975.

Gateavis, norsk alternativ månedsavis. Nr. 9, 10, 1977 og nr. 1, 2, 3, 1978.

Læserindlæg: satirisk porno

Af Keld B. Knudsen

Trods stor travlhed på det økologiske bevidsthedsudvidende område føler jeg at jeg i korthed må kortlægge min intimsfære som indeholder ganske revolutionerende seksualpolitiske hovedpunkter!

Jeg vil udrede nogle barndomsoplevelser, som viser hvorledes man er et produkt af sin opdragelse.

En af de vigtigste barndomsoplevelser er den straf der gives seksualiteten i barndommen, i 5 til 10 års alderen var jeg meget exhibitionistisk, i mit kvarter var der nogle piger som kun ville lege med mig hvis de måtte se og lege med min tissemand, det var godt indtil jeg blev straffet af min mor som opdagede det. Hun gav mig smæk og begrundede det med en krænkelse af blufærdigheden (kristendom). Senere legede jeg mere skjult med disse piger.

I 10 års alderen havde jeg mit første samleje, det foregik i en seng sammen med min babysitter, naboens 15 årige datter. Dette seksuelle forhold skabt af ægte kvindenysgerrighed var fuldstændig hemmeligholdt!

Her må der tilføjes at jeg legede i min barndom i et meget frit naturskønt område, både i ensomhed og med flere af kvarterets drenge og piger, men hvor jeg holdt fast i mange naturdrømme, forsvandt mine kammerater i mere civiliserede lege.

Min moder har ofte passet børn og især min nevø, for disse børn var jeg altid en fascinerende og fantasifuld legeonkel. Disse børn lod jeg mig ofte lokke af, de var meget nysgerrige og jeg lod dem udfolde deres nysgerrighed, ved at lege med dem meget intimt, idet det var barnet

som tog initiativet, kalder jeg dette for passiv børnelokker, det lykkedes for mig som passiv børnelokker at holde de seksuelle forhold hemmeligt, især er det fantastisk hvor tro min nevø har været over for mig.

Mit forhold til jævnaldrende kvinder i teenagealderen udviklede sig på grund af mine barndomsoplevelser til noget, som kan kaldes en passiv manderolle, mine seksuelle oplevelser har fuldstændig blokeret et maskulint (mandschauvinistisk) initiativ.

I 12 års alderen var jeg forelsket i min kusine, men på grund af min mors opdragelse var jeg bange for hendes vovelige initiativ på toilettet, så i en tilstand af kærestesorg udviklede jeg en visionær fantasi, hvor jeg kom i kontakt med hende ved hjælp af telepati eller mødte hende i et fremmed drømmeland i mit rumskib, i en verden hvor vi var gjort til supermennesker.

Da jeg gik i 2. real overførtes denne kompensation til forelskelser i nogle piger fra min klasse.

I 13 års alderen lærte jeg mig selv at onanere, det foregik ved hjælp af pornografi, senere opdagede jeg en orgasme ved selv at konstruere, tegne og male satirisk pornografi. I de sidste år har jeg oplevet orgasme ved at onanere under indflydelse af euforiserende stoffer: pot, shit, pigæble eller muskat.

SEKSUALPOLITISK KONKLUSION:

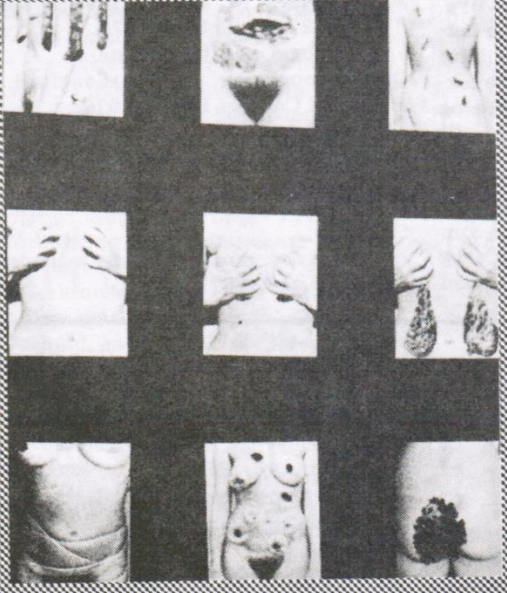
1) Vi ønsker en frigørelse af kvindeligt seksualinitiativ som kan frigøre mænd med den passive manderolle! (Vi ved at et

kvindeligt seksualinitiativ vil blive stempet, omtalt som hor eller synd i den borgerlige sfære).

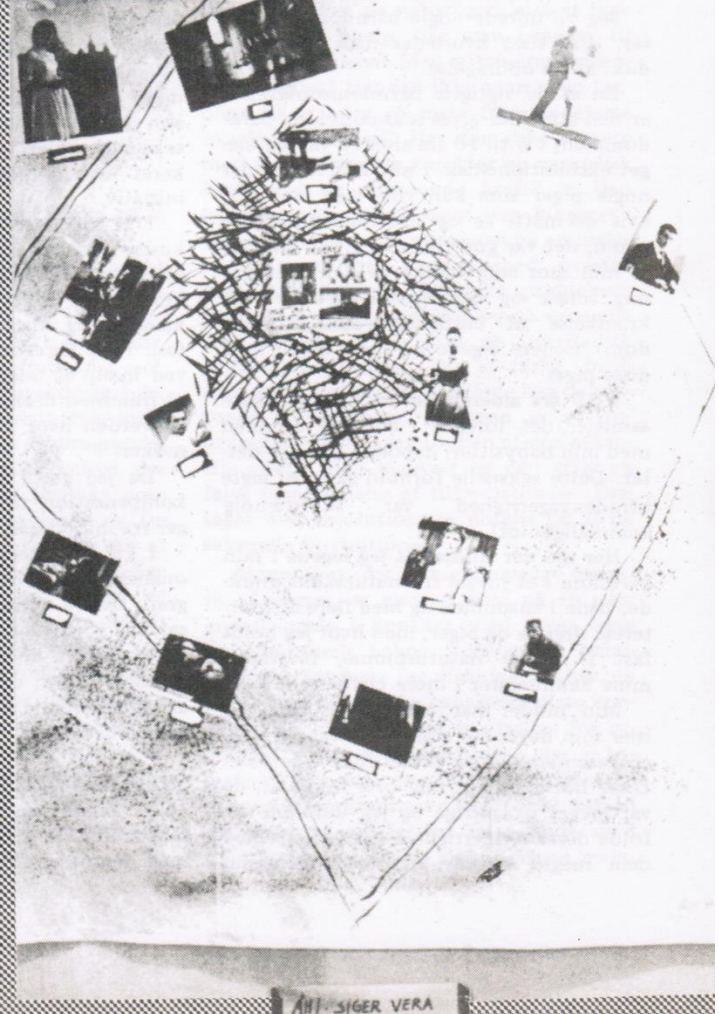
2) Vi ønsker en frigørelse af børns og voksnes seksuelle forhold, hvor både børns og voksnes nysgerrighed bliver tilfredsstillet! (Vi ved at børn vil blive straffet for deres barneseksualitet og de voksne vil blive straffet for at være børnelokkere også selvom en passiv børnelokker lokkes af kærlighed til barnet, barnets kærlighed)

3) FRI ONANERIG: Frigørelse af satirisk pornografi og visionære oplevelser

HISTORISKE MOTIVER

ANI SIGER VERA

FOTOS FRA ♂ ♀ UDSSTILLINGER
 VINTER 78
 Huset KØBENHAVN

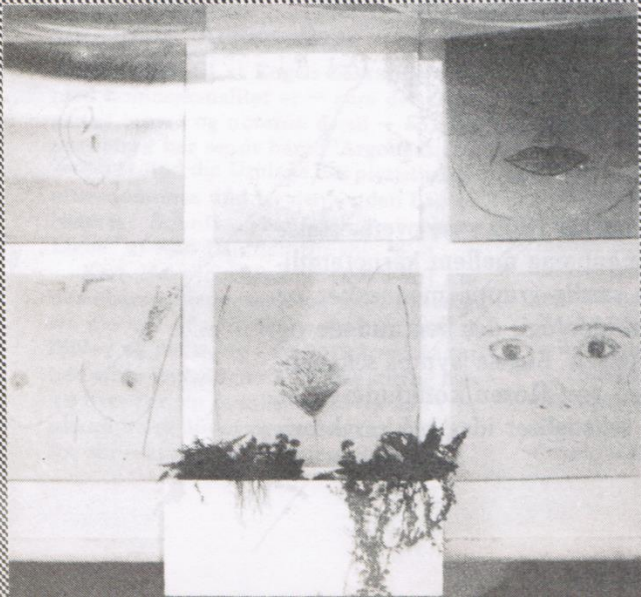
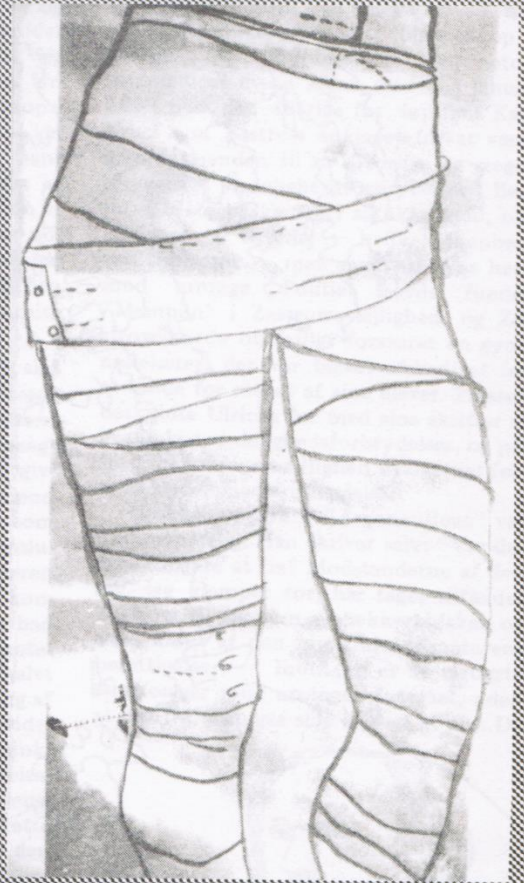
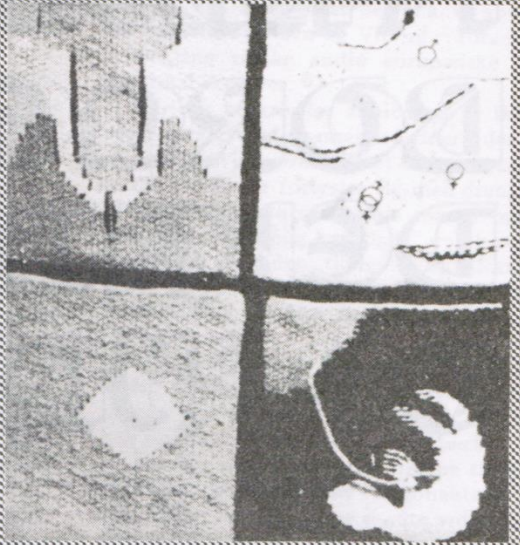
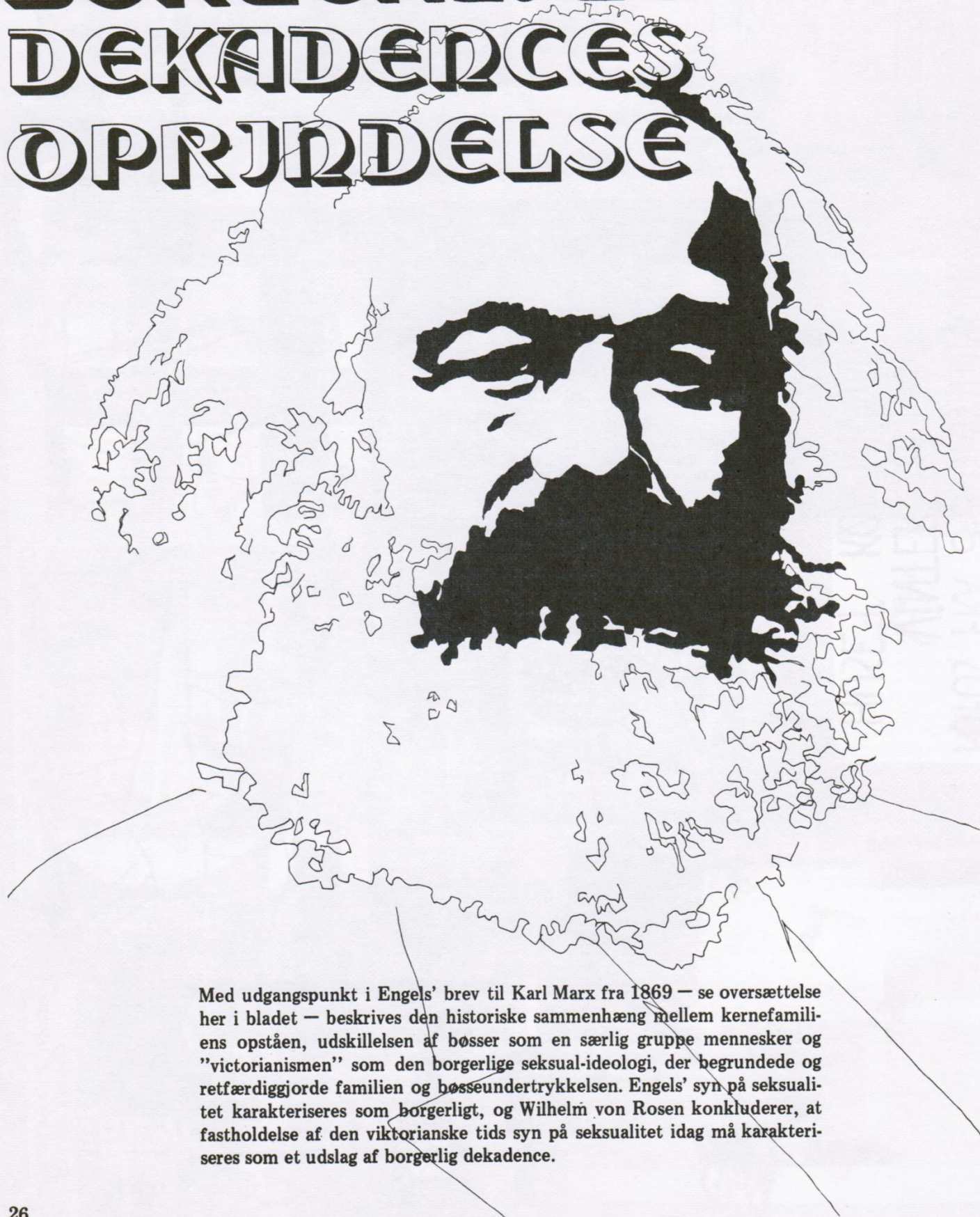

Foto Perille Berzi

FAMILJENS, BØSSE BORGERLIGE DEKADENCES OPRINDELSE

Med udgangspunkt i Engels' brev til Karl Marx fra 1869 — se oversættelse her i bladet — beskrives den historiske sammenhæng mellem kernefamiliens opståen, udskillelsen af bøsser som en særlig gruppe mennesker og "victorianismen" som den borgerlige seksual-ideologi, der begrundede og retfærdiggjorde familien og bøsseundertrykkelsen. Engels' syn på seksualitet karakteriseres som borgerligt, og Wilhelm von Rosen konkluderer, at fastholdelse af den viktorianske tids syn på seksualitet idag må karakteriseres som et udslag af borgerlig dekadence.

RNE OG DEN

Kritik af andre socialister — også forlængst afdøde — skal helst være konstruktiv og solidarisk kritik. Tilfældet Engels' brev til Marx den 22. juni 1969 viser, at det ikke altid er så let. Så lad det være sagt med det samme: Som bøsse kan man ikke være solidarisk, men nok konstruktiv i anledning af Engels' udtalelser om bøsser og brug af ordet "kvindelig" som et nedsættende udtryk. Brevet belyser, hvorfor socialister meget ofte er kommet til kort i holdningen til bøsser og kvinder. Af to grunde: For det første på grund af manglende evne til at betragte "personlige" forhold som noget, der har betydning for klassekampen i større perspektiv² for for klassekampen i større perspektiv; for det andet på grund af en deraf følgende ukritisk accept af jødisk-kristne myter og tabuer omkring seksualitet. Engels kommer ikke ud over det moralske plan og forholder sig hermed uhistorisk (og umarxistisk) til bøsseri. Dette er årsagen til, at han i et skrift som "Familien, privatejendommens og statens oprindelse" (1884) udtrykker sig groft undertrykkende, når han søger at behandle det materielle grundlag for homoseksuel adfærd.

Opgaven må blive at pege på de samfundsmæssige forhold, som har medført Engels' negative og tankeløse holdning, og dermed påvirke til ændring af socialistiske mænds teori og navnlig praksis.

Ved læsning af Engels' brev til Marx må man naturligvis huske to ting: Det er skrevet for mere end 100 år siden, og man kan derfor ikke forvente, at Engels skulle være andet end præget af sin tids voldsomt anti-homoseksuelle samfund. For det andet er der tale om et privat brev, der ikke er skrevet med henblik på offentliggørelse. Engels formulerer sig ikke på grundlag af velovervejede problemstillinger, men netop det betyder, at man får et indblik i, hvorledes Engels spontant har forholdt sig til homoseksuel adfærd, og måske hvorfor han ikke har kunnet forholde sig politisk på samme måde, som han gjorde over for andre samfundsmæssige forhold.

Ulrichs og "Argonauticus"

Anledningen til at Engels beskæftiger sig med homosexualitet er — som det fremgår af brevet og noterne dertil — en bog, som Marx har sendt ham: "Argonauticus. Zastrow und die Urninge des pietistischen ultramontanen und freidenkenden Lagers. Neunte Schrift yber mann männliche Liebe" af Karl Heinrich Ulrichs.¹)

Karl Heinrich Ulrichs (1825-95) var bøssebevægelsens første og måske modigste pioner. Af uddannelse var han klassisk filolog og jurist, og i en kort årrække var han embedsmand. Som 37-årig sprang han ud over for sin familie, til hvem han i en række breve åbent og grundigt redegjorde for sin seksuelle tiltrækning til mænd.²)

Efter at have taget sin afsked som amts-assessor i Hannover levede han resten af livet af sin skribentvirksomhed under meget beskedne forhold.

Sine to første skrifter om "mænds gådefulde kærlighed til mænd": "Vindex" og "Inclusa" udgav han i 1864 under pseudonymet Numa Numantius. Det var anden gang en bøsse offentligt angreb samfundets fordomme og strafferetlige forfølgelse af homoseksuelle mænd.³) Af hensyn til sin familie opretholdt han anonymiteten indtil 1868, hvor han i sit hovedværk "Memnon" erklærede at være forfatteren bag pseudonymet Numa Numantius.

Det var året for ordet "homoseksuel" blev opfundet. Han opfandt selv betegnelsen "urning", som han definerede således: "De mænd, som i henseende til kønslig kærlighed udelukkende føler sig tiltrukket til mandlige individer, kalder jeg urninge. Deres kærlighed kalder jeg urnisk, og hele fænomenet uranisme. Urningen er en naturgåde. Kun af kropsbygning er urning en mand, ikke i sin kærlighedsdrift. Langt snarere er hans kærlighedsdrift den, der findes hos et kvindeligt væsen".⁴) Denne definition er naturligvis forældet i dag. Den tager udgangspunkt i biologiske og heteroseksualiserede kønsroller — og netop fordi den bekræfter disse kønsroller, bliver urning en "gåde" og en afvigelse.

I 1867 fremsatte Ulrichs på den tyske juristkongres i Mynchen et forslag til resolution. Ifølge dette skulle juristkongressen vedtage en opfordring til lovgivningsmagten om at ændre den tyske straffelovgivning, så at mænds kærlighed til mænd kun var strafbar i samme omfang som mænds kærlighed til kvinder.⁵) Resolutionsforslaget blev tilbageholdt af lederen af delegationen fra Hannover og kom derfor ikke på dagsordenen. Ulrichs bad om ordet til forretningsordenen og protesterede i en tale, som han kun nåede halvt igennem, før den ophidsede forsamling af 500 jurister gjorde det umuligt at gå videre. Derpå afviste dirigenten at tage punktet på dagsordenen med den begrundelse, at det var usædeligt og ikke i overensstemmelse med lovgivningen. Med rette var Ulrichs stolt over denne aktion — den europæiske histories første bøsseaktion. Den havde kostet ham mange overvejelser.

Gennem sine skrifter fortsatte han kampen indtil 1879, hvor han som så mange andre bøsser på den tid udvandrede til Italien. Han boede først i Neapel og senere, indtil sin død i Aquila. I sine sidste år understøttedes han økonomisk af velhavende urninge.

Ulrichs skrifter nåede vidt omkring, når man tager tiden og forholdene i betragtning. Der dannede sig en kreds af urninge, som abonnerede på hans skrifter,

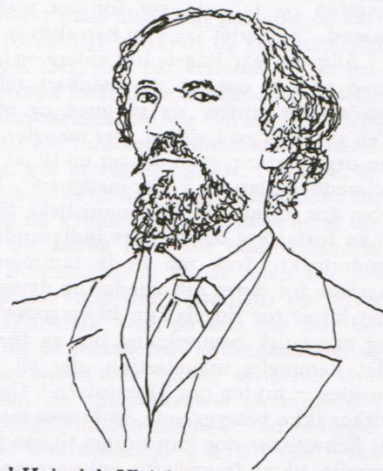
sendte ham oplysninger om lokale forhold og begivenheder af interesse for urninge og støttede ham økonomisk. I 1869 angiver han således, at der bl.a. er abonnenter i København og Viborg — foruden i en lang række andre europæiske og amerikanske byer.⁶)

Ulrichs beskrivelse af urninge — ikke som perverterede enkeltindivider, der i nydelseslyst og overmættet af heteroseksuelle erfaringer forlyster sig med drenge, men som en større gruppe mænd med medfødt "kvindelig kønsdrift" — fik stor betydning for den tidlige seksualforskning. Specielt anerkendte Richard von Krafft-Ebing, at han stod i gæld til Ulrichs' skrifter.⁷)

Men det lykkedes ikke for Ulrichs at få andre urninge til at slutte aktivt op, og planer om et egentligt tidsskrift måtte han opgive. Overmagten var for stærk.

Det var uheldigt — men næppe tilfældigt — at det netop blev "Argonauticus", som Marx fik fat på og sendte videre til Engels. Det er på ingen måde et af Ulrichs' centrale værker. Dengang som nu blev offentlighedens opmærksomhed først og fremmest henledt på bøsser, når en sædelighedsforbrydelse blæstes op i pressen. Og "Argonauticus" var netop foranlediget af en sådan affære. I januar 1869 blev den 48årige fhv. løjtnant Karl Ernst von Zastrow anklaget for at være gerningsmanden til to alvorlige og meget uhyggelige sædelighedsforbrydelser i Berlin. Ulrichs beskæftiger sig ikke med, om Zastrow var skyldig — hvilket åbenbart var tvivlsomt — men med pressens hetz mod urninge. Politiet havde fundet "Memnon" i Zastrows lejlighed, og Zastrow havde offentligt forsvaret en gymnasielærer, der var blevet afskediget for at holde for meget af sine elever. Pressen beskyldte Ulrichs for med sine skrifter at besmykke sædelighedsforbrydelser, og påstod, at urninge-kærlighed uvægerligt førte til sædelighedsforbrydelser.

Ulrichs' opgave i "Argonauticus" var utaknemmelig. Han skriver selv: "Var det ikke klogere at tie? Modstanderne af den sag, jeg kæmper for, har taget tilfældet Zastrow til sig som en lækkerbidsken og slået mønt af den imod urningenaurens berettigelse . . . Indtil nu er den vigtigste straffesager mod urningene foregået, uden at der fra urninges side er sagt et ord. De

Carl Heinrich Ulrichs.

er blevet dømt til fængsel, tugthus, tab af ære . . . fordi de har fulgt deres natur. De er sat bag tremmer og døde bag tremmer. Andre har for at undgå skammen taget gift eller skåret halsen over på sig selv, da de blev arresteret. Og alt dette har urninge ladet ske i tavshed, rystede af den offentlige menings terror . . . Og dog kunne de give oplysninger, som dommere, ja selv lovgiverne og i hvert fald videnskaben vil være taknemmelig for. Det var deres opgave at tale højt, at belære og protestere overalt, hvor en urning kommer i fare for at blive bytte for det blinde raseri. For mig gælder det om at vise, at denne terror kun er et spøgelse, og at denne pinefulde tid er forbi. Ved sin eksistens beviser dette skridt, at vi er kommet videre". 8)

I et kapitel påviser Ulrichs, hvorledes de forskellige partiers presse med skadefryd gør opmærksom på, at den-eller-den urning, som er kommet i politiets klør, tilhører modstandernes politiske parti. Med en række eksempler påviser han det misforståede i en sådan polemik; der er urninge i alle partier. Når Marx har fået netop dette af Ulrichs' skrifter tilsendt fra Tyskland, er det sikkert, fordi det også indeholder en omtale af en urning i den socialistiske lejr, hans fjende, den lasalleanske socialdemokrat J.B. von Schweitzer, som i 1862 var blevet idømt 14 dages fængsel, fordi han i en park havde foretaget sig et eller andet med en ung mand og dermed havde "forargt offentligheden". To ældre damer havde fra et buskads kigget med. På trods af den borgerlige presses hetz blev han imidlertid valgt til rigsdagen i 1867. Og samme år blev han Lasalles efterfølger som præsident for "Allgemeine Deutsche Arbeiterverein". Det var selvfølgelig dette kapitel i "Argonauticus", der fik Engels til at se urninge overalt.

Engels og pæderasterne

"Argonauticus" er et skrift, som fokuserer for meget på virkelige og indbildte sædelighedsforbrydelser, til at en mand som Engels kunne lære noget deraf. Engels' reaktion på bogen viser faren ved, at bøsser diskuterer på de heteroseksuelles præmisser. Som man ser af Engels' brev, har "Argonauticus" snarere bekræftet angsten og tabuet over for sex mellem mænd. "Svineriet" — som han skriver.

Alligevel går Engels lidt videre og leger med tanken om, at de åbenbart talrige pæderaster slutter sig sammen og bliver "en magtfaktor i staten. Der mangler kun en organisation, men det ser ud til, at den allerede eksisterer i hemmelighed". Det, som for en af Det kommunistiske Manifests forfattere burde være indlysende: at undertrykte folk må finde sammen og kæmpe for deres rettigheder og deres liv, det bliver for Engels kun til en spøgelsefuld og paranoisk bemærkning om en formodet hemmelig organisation, der vil tage magten — myten om "Homintern". Og det virker ikke betryggende, at Engels mener, at Schweitzer dog kan bruges til en ting, nemlig til at fremskaffe oplysninger om urninge i højstående stillinger. Nå — En-

gels mener selvfølgelig også dette spøgelsefuldt.

Engels' forhold til magt i denne forbindelse er temmelig banalt. Det er magthavernes onde drøm, om hvad de undertrykte vil gøre, når de får magten: bruge den til voldeligt overgreb mod de tidligere herrer — i dette tilfælde tvinge unge mænd til at betale sejherrerne tribut med deres krop. Naturligvis er det pudsigt at læse, at Engels er bange for at blive røpulet. Men det er næppe overraskende. Iøvrigt mener han jo heller ikke dette alvorligt, da han godt kan se, at risikoen ikke er overhængende — i hvert fald hvad angår Marx og ham selv. Det er blot endnu en banal heteroseksuel bøssevittighed, han her river af. Vittighedens funktion er at beskytte mod angsten for det, som kan true ham som mand. Og hvad ville ikke Karl og Jenny have sagt, hvis Friedrich, som de havde betroet deres datter Tussy, havde taget urningen Ulrichs alvorligt?

Det ved vi ikke. Marx' egen — og ureflekterede holdning kender vi kun antydningssvis fra et brev til Engels to år tidligere, hvor han brokker sig over, at politiske fanger i England ikke behandles bedre end "mordere, landevejsrøvere, bedrager og pæderaster". 9) Man må indrømme reformisternes fører Ferdinand Lasalle, at han i dette spørgsmål lidt bedre forstod at tænke sig om, selv om dette så skete på det liberale plan. I anledning af ovenfor omtalte affære, hvor hans medarbejder Schweitzer kom galt afsted med en ung mand, udtalte Lasalle: "Det Schweitzer har gjort, er ikke kont, men jeg kan ikke anse det for en forbrydelse . . . Når det kommer til stykket, er seksuel adfærd et spørgsmål om smag, som må overlades til den enkelte, så længe han ikke krænker andres interesser. Jeg ville dog ikke gifte min datter med en sådan mand". 10) Det sidste var givetvis i enhver henseende en helt overflødig betragtning.

Engels og familien år 1869

Ligeså ureflekteret som Engels' bøssevittigheder er hans beskrivelse af idyllen i det engelske hjem, hvor kvinderne "shopper", spiller klaver og læser højt af verdenslitteraturens klassikere efter fader Engels' anvisninger, mens han selv sidder og anstrenger sine øjne med studier og passer det, der er vigtigere. Det er både idyllisk og filistrøst — for nu at bruge hans eget ord om Goethe.

Brevets to hovedtemaer: Familien og bøsserne illustrerer Engels' historiske situation. Han levede som patriark i den borgerlige kernefamilie. — Dette skal naturligvis ikke forstås som en bebrejdelse. Det er blot et tegn på, at den herskende klasse ikke blot reproducerer sig selv i den økonomiske udbytning, men også i menneskets sociale og karaktermæssige struktur. Ingen, der lever i et kapitalistisk samfund, kan fuldstændig sætte sig ud over dets praksis. Heller ikke Engels.

Den familiehistoriske forskning mener, at kernefamilien er opstået som den socialt dominerende familietype inden for det kapitalistiske borgerskab mellem 1500 og 1700. 11) Kernefamilien er altså ældre end industrialiseringen. Årsagerne til kernefamiliens opståen var en række samfundsændringer, som først fik virkning for de højere samfundslag, nemlig slægtens svækkede betydning og den moderne stats overtagelse af sociale, økonomiske, juridiske og politiske funktioner, som tidligere havde været slægtsanliggender. Staten bliver i stedet for slægten den institution, som individet skylder loyalitet, og hvis autoritet det underkaster sig. Samtidig med at familien frigøres som selvstændig økonomisk enhed i forhold til slægten, bliver kernefamilien den private referenceramme for individet. Dermed vokser modsætningen mellem familie og samfund, mellem tilværelsens private og

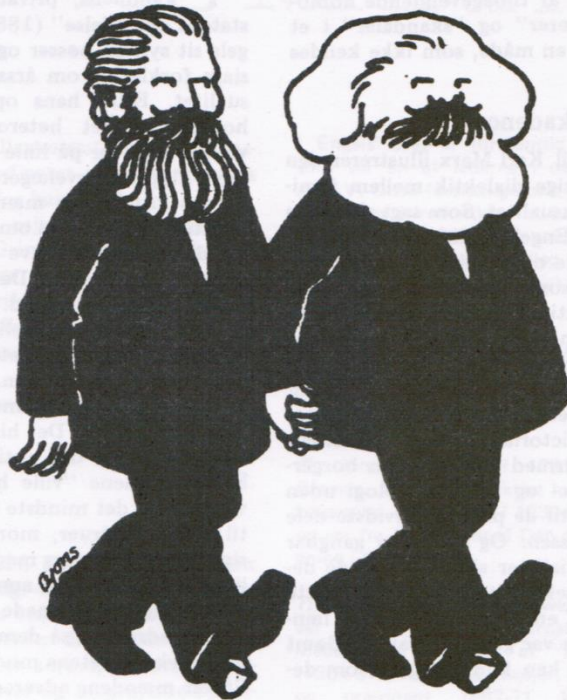
offentlige side. Båndene mellem ægtefæller og børn væves tættere sammen, og kærlighedens betydning for familielivet understreges af både den religiøse og den verdslige ideologi.

Statens overtagelse af en række af slægtens funktioner, og familiens sammentrækning omkring færre og færre funktioner, er en proces, som fortsætter til i dag. I anden halvdel af det 19. århundrede — altså på Engels' tid — var denne sammentrækningsproces ikke blot noget, der karakteriserede den borgerlige familie; den var på dette tidspunkt ved at slå igennem i de store industribyers arbejderklasse med adskillelsen mellem arbejdsliv og familieliv. Familien blev den institution, som først og fremmest fik som funktion at være kontrollerende ramme omkring det fra landet indvandrede proletariats sociale adfærd. Dermed opstår i deres moderne form begreber og roller som "husmoderen", "kvinden", "den unge", "barnet". Disse familiemæssige roller er afledt af, at industrien opdelte sin arbejdende befolkning i de samme grupper og gav dem hver deres særlige rolle i produktionen.

Holdningen til seksualitet svarer til denne udvikling. Den seksualideologi, som underbyggede og befæstede familien blev den victorianske moral. Eftertrykket i begrundelsen eller retfærdiggørelsen af seksualitet flyttedes fra børneavl, og seksualitet blev nu — i hvert fald på det ideologiske plan — en funktion i familielivet. Et eksempel på denne ideologis virkning ser man i den samtidigt opståede kvindebevægelse, som ikke mente, at manden var helt indenfor i familien, og derfor angreb den dobbelte moralske standard, som tillod manden før- og udenoms-ægteskabelige forbindelser med prostituerede, mens kvinden skulle forblive "ren" indtil ægteskabet og derefter holde sig inden for dette. Fra nu af forlangte kvindebevægelsen, at også manden skulle være "ren" — ind i familien! Samtidigt forlangte kvindebevægelsen den af myndighederne organiserede prostitution afskaffet.

Den skærpede afgrænsning af familien medførte, at også den seksualitet, som faldt uden for familien, blev skarpere defineret. Nu ikke mere så meget som syndige *enkelthandlinger*, som i princippet enhver kunne begå, og som var en overtrædelse af Guds Lov (hor, sodomi). Sådanne handlinger havde staten i lang tid grebet ind over for som kirkens forlængede arm. Nu defineredes homoseksualister, onanister og prostituerede som asociale *roller* og *asocial adfærd*.

Forståelsen og behandlingen af disse nye afvigergrupper blev overladt til de nye samfundsvidenskaber kriminologi og psykiatri, som netop i denne periode gjorde deres første "fremskridt". Overgangen fra syndige handlinger til asocial adfærd afspejlede sig i kriminologien, som på dette tidspunkt flyttede eftertrykket fra forbrydelsen (og straffen) til forbryderne (og den præventive sociale kontrol). "Homoseksualitet" blev navngivet i 1869 af en østrig-ungarsk læge, Karoly Maria Benkert. Og den heteroseksuelle

lægevidenskab katalogiserede homoseksualitet som en sygdom — nærmere bestemt en arveligt betinget "degeneration". Man var inspireret af darwinismen. Men også psykiaterne måtte tilpasse sig den herskende antihomoseksualitet. Konsekvensen af at betragte homoseksualitet som medfødt ville være at afkriminalisere den, og dette var ikke muligt, når den herskende familie- og seksualideologi stempede homoseksuelle som asociale. Psykiaterne opretholdt derfor ved siden af en anden kategori af homoseksuelle, som egentlig var heteroseksuelle, der var overmættet af seksuel omgang med kvinder og derfor søgte sig noget nyt og pirrende. Disse to former for homoseksualitet betegnede psykiatrien som henholdsvis (medfødt) perversion og (modbydelig) perversitet. Psykiaterne troede næppe selv på det sidste fænomen, som jo havde en tydelig lighed med det gamle syndsbegreb. Det tjente imidlertid det formål, at lovgivning, retsvæsen og presse kunne iværksætte sanktioner mod bøsser og stadig være dækket ind af lægevidenskaben.

De homoseksuelle inderliggjorde undertrykkernes ideologi, accepterede mere eller mindre, at de var syge (hellere end syndige) og satte deres lid til lægevidenskaben, som den, der skulle bringe anerkendelse og retfærdighed. Homoseksuelle læger som Benkert og Hirschfeld fik afgørende betydning for udvikling af homoseksuel selvforståelse. Seksualitet blev af homoseksuelle defineret som et medfødt instinkt, altså noget sjæleligt af betydning for psykiatere. Sig selv og deres medfødte instinkt kalde de "det 3. køn".

Således medførte kernefamiliens og den tilhørende victorianske seksualideologis udbredelse til arbejderklassen, og den deraf følgende totale afvisning af seksualitet uden for familiens rammer, at der i slutningen af det 19. århundrede opstod tre nye historiske fænomener: 1) en homoseksuel rolle, 2) en medicinsk model for homoseksualitet og 3) en udvikling af homoseksuel selvforståelse og identitet med en tilhørende homoseksuel subkultur i de store byer. 12) Som et af de tidligste eksempler på det sidste kan man tage Karl Heinrich Ulrichs.

Dette var det virkelig nye, fremprovokeret af de nye kønsrollers opståen og familie-moralens afløsning af de gamle jødisk-kristne myter som begrundelse for antihomoseksualitet. Homoseksualitet har eksisteret i alle historiske perioder og haft vidt forskelligt kulturelt og klassemæssigt udtryk. Det, som har varieret, er den måde, hvorpå forskellige samfund har betragtet homoseksualitet, og den måde, hvorpå de, der har foretaget homoseksuelle handlinger, har betragtet sig selv. I det 19. århundrede defineredes nye kønsroller for mænd og kvinder, og som følge heraf opstod en særlig rolle for homoseksuelle. Den homoseksuelle falder uden for det acceptable mønster (familien) og bliver den synde-buk, som på den ene side bekræfter de accepterede adfærdsnormer og på den anden side isolerer afvigeren. Grebet om de homoseksuelle strammedes i de førende industrinationer ved vedtagelsen af den notoriske § 175 i den tyske straffelov i 1871, og tillægget af 1885 til den engelske straffelov — uden diskussion

i hverken rigsdag eller parlament. Politiets og pressens forfølgelse af bøsser antog mere organiserede former, og perioden kendtegnedes af tilbagevendende homoseksuelle "affærer" og "skandaler" i et omfang og på en måde, som ikke kendes for ca. 1860.

Borgerlig dekadence

Engels' brev til Karl Marx illustrerer den samfundsmæssige dialektik mellem familie og homoseksualitet. Som sagt skal man ikke bebrejde Engels, at han ikke indså, at der her var tale om et dialektisk modsætningsforhold, som i sidste ende var betinget af produktionsforholdenes historiske udvikling. Man skal i det hele taget ikke bebrejde forlængst afdøde historiske personer noget. Men følger fik det ligegodt, at Engels betragtede homoseksualitet gennem den victorianske seksualideologis briller. For dermed viderebragtes borger-skabets familie- og seksualideologi uden kritik — også til de politisk bevidste dele af arbejderklassen. Og den blev gangbar mønt, når socialister skulle begrunde deres antihomoseksualitet. Denne fortsatte fastholdelse af en borgerlig ideologi, længe efter at den var gået i forfald og dømt til undergang, kan kun betegnes som dekadent praksis.

Socialister har imidlertid set modsat på dette forhold og omvendt betegnet homoseksualitet som et udslag af borgerlig dekadence. Mange af borgerskabets normer er naturligvis dømte til at forsvinde med borgerskabet, og en fastholdelse af dem er derfor dekadent. Grunden til, at socialister har kunnet hævde, at homoseksualitet kun eller hovedsageligt forekommer i højere sociale lag skyldes især to ting. For det første, at kernefamilien i det 19. århundrede først slog igennem i middelklassen, og det var der bøsserne først udsondredes som en speciel og asocial rolle. Det gav sig naturligvis også udslag i psykiatrien, som bemærkede, at der i dens materiale var en overvægt af homoseksuelle fra middelklassen. Det er imidlertid et slående træk ved alle homoseksuelles beskrivelser af dette århundrede, at fordømmelsen af homoseksualitet var et middelklassefænomen, hvorimod man i arbejderklassen tog meget roligt og afslappet på egne og andres homoseksuelle adfærd. Muligvis er dette forklaringen på, at den ældre homoseksuelle skønlitteratur, der naturligvis er skrevet af homoseksuelle forfattere fra middelklassen, har en tydelig tendens til at forherlige kærlighedsforhold mellem middelklassebøsser og arbejdere (f.eks. E.M. Forster).

Den anden forklaring på, at homoseksualitet tilsyneladende er et særligt middelklassefænomen ligger i, at efterhånden som kernefamilien og den borgerlige antihomoseksuelle familieideologi udbredtes til arbejderklassen — ikke blot som ideologi, men som konkret virkelighed, pressedes homoseksuelle med forældre i arbejderklassen ud af denne og op i højere sociale lag, hvor undertrykkelsen var og er mindre barsk. Denne proces er formentlig først af betydning et stykke ind i det 20. århundrede. Homoseksuelles voldsomt

opadstigende sociale mobilitet er statistisk påvist for Danmark i 1960'erne og for Tyskland i 1970'erne¹²⁾.

I "Familiens, privatejendommens og statens oprindelse" (1884) uddybede Engels sit syn på bøsser og familien med en slags forklaring om årsagen til homoseksualitet. Efter hans opfattelse skyldtes homoseksualitet heteroseksuelle udsvævelser. Han var på linie med den reaktionære fløj af nervelægerne, der mente, at homoseksuelle var mænd, som var overmættet af for megen omgang med kvinder og derfor måtte have nye og pirrende seksuelle oplevelser. Dem skaffede de sig med drenge og mænd. Homoseksualitet blev således den frygtelige konsekvens af, at manden hentede heteroseksuelle oplevelser uden for familien. Det, der begyndte med udenoms damer, kunne ende i homoseksualitet. Det historiske eksempel hentede han i det antikke Grækenland, hvor mændene "ville have skammet sig ved at vise det mindste tegn på kærlighed til deres hustruer, morede sig med alle slags elskovseventyr med hetærer (kvindelige prostituerede, o.anm.); men konernes nedværdigelse hævnedes sig på mændene og fornedrede også dem, til de sank ned i homoseksualitetens modbydelighed . . ." Så var mændene advarede. Advarede mod at overskride familiens rammer i deres seksuelle udfoldelse. For socialister blev Engels' ord i lang tid det sidste ord i den sag.

Dermed skal absolut ikke hævdes, at vi står over for en principiel sammensmeltning af marxistisk teori og antihomoseksualitet. Tværtimod indeholder den socialistiske teori en tendens til samfundsmæssig frigørelse, når den ellers formår at sætte sig ud over sin egen økonomiske tradition. For nu til slut at citere Karl Marx: "Selv om opløsningen af det gamle familiemønster under kapitalismen forekommer at være frygtelig og modbydelig, så skaber storindustrien ikke desto mindre med den afgørende rolle, som den tildeler kvinderne, de unge og børnene i den samfundsmæssige produktion uden for familien, det nye økonomiske grundlag for en højere familieform og en højnelse af forholdene for begge køn".¹³⁾ Erfaringerne har siden lært os, at selvom den seksuelle undertrykkelse kan afledes af den økonomiske udbytning, vil den første ikke automatisk forsvinde med den sidste. En bevidst kamp for at ændre de mellemmeneskelige forhold er uomgængelig som et led i de nødvendige ændringer mod opbygningen af et socialistisk samfund.

Årsagen til den etablerede socialismes antihomoseksualitet skal altså ikke søges i den socialistiske teori, men i det historiske forhold, at den borgerlige kernefamilie og den tilhørende victorianske seksualideologi er elementer også i de socialistiske staters industrielle udvikling.¹⁴⁾ Fastholdelse af denne borgerlige ideologi og dens antihomoseksualitet er et udslag af borgerlig dekadence.

1) "Argonauticus" udkom i to forskellige udgaver. Der er her tale om den første udgave fra april 1869, som blev udvidet til en anden udgave fra sept. 1869. Ulrichs samlede skrifter om urninge blev genoptrykt i 1898 med et forord af Magnus Hirschfeld. Henvvisningerne i de følgende er fra et fotografisk optryk heraf: "Forschungen über das Rätzel der männlichen Liebe", Arno Press, New York 1975 i serien "Homosexuality. Lesbians and Gay Men in Society, History and Literature" (general editor: Jonathan Katz).

2) Brevene er trykt i Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufe, bd. I, Leipzig 1899.

3) Den første var schweitzeren Heinrich Hösli (1784-1864), som i bogen "Eros — über die Männerliebe", St. Gallen og Glarus 1836-38 forsvarede kærlighed mellem mænd. Dette skrift forblev ukendt og fik ingen betydning.

4) "Argonauticus", side 5.

5) Ulrichs: "Gladius Furens. Das Naturrätzel der Urningsliebe und der Irrtum als Gesetzgeber. Eine Provokation an den deutschen Juristentag. Sechste Schrift über manmännliche Liebe", Leipzig 1898.

6) Ulrichs: "Prometeus" 1869, side 84.

7) Krafft-Ebing til Ulrichs 26. januar 1879 i Ulrichs: "Kritische Pfeile", 1879, side 108.

8) "Argonauticus", side 10.

9) Marx-Engels Werke bd. 31, side 317, Marx til Engels 27. juni 1867.

10) Citater fra Lauritzen & Thorstad: The Early Homosexual Thights Movement (1864-1935), New York 1974. Side 52.

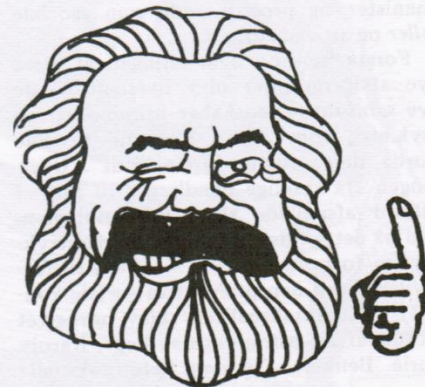
11) Jvf. Tinne Vammen: Familiehistorisk forskning: En introduktion. Fortid og nutid, bd. 27, 1977.

12) Jvf. Jeffrey Weeks: "Sins and Diseases. Some notes on Homosexuality in the Nineteenth Century" i History Workshop. A Journal of Socialist Historians, Oxford 1976.

13) Aksel Christensen: Et seksuelt mindretal, Kbh. 1961. Dannecher & Fliche: Der gewöhnliche Homosexuelle. Eine soziologische Untersuchung über männliche Homosexuelle in der Bundesrepublik. Fr.a.m., 1974.

14) Karl Marx: Das Kapital. Erster Band. Marx-Engels Werke, bd. 1, side 514.

15) Jvf. Jurgen Brockmann: "Antihomosexualität in den sozialistischen Ländern Osternpas i Rudiger Lautmann: Seminar Gesellschaft und Homosexualität, Frankfurt a. M., 1977.

ENGELS BREV TIL MARX

Manchester, 22. juni 1869

Kære Mohr,

Jeg ved ikke, om I også har haft så godt vejr, som vi her har haft, men dagslyset er sluppet så tidligt op, at vi på årets længste dage har måttet tænde for gaslyset kl. 4 om efterdagen. Fanden skal så læse eller skrive, når man ikke ved, om det er dag eller nat.

Tussy (Karl Marx' datter Eleanor, o.anm.) er meget fornøjet. Her i formiddags har hele familien været ude at shoppe, og imorgen skal de i teatret. De har læst "Hermann og Dorothea" ¹⁰, men ikke uden besvær på grund af den idylliske filisters vrøvl. Nu har jeg givet dem den yngre "Edda", hvori der er nogle smukke digte⁹ senere kan de af den ældre læse Sigurds- og Gudrunskvadene. ² De spiller også hyppigt og flittigt klaver. Også danske "Kæmpeviser" ³ har jeg læst med dem.

Wilhelms hele succes er altså, at de mandkvindelige og totalt kvindelige lasalleanere har forenet sig. ⁴ Så har han da fået noget godt ud af det. Schweitzer bliver naturligvis genvalgt — med det hastværk, hvormed sagerne bliver drevet igennem — og så er han atter den almindelige stemmerets udkårne. Wilh(elm) oprettholder også en hårdnakket tavshed om dette.

Det er jo en meget kuriøs "Urning", ⁵ du har sendt mig. Det er jo højst unaturlige afsløringer. Pædrasterne begynder at tælle, hvor mange de er og opdager, at de udgør en magtfaktor i staten. Der mangler kun en organisation, men det ser ud til, at den allerede eksisterer i hemmelighed. Og da de jo både i alle gamle og selv i nye partier lige fra Rösing ⁶ til Schweitzer ⁷ — tæller så betydningsfulde mænd, kan de ikke undgå at sejre. "Guerre aux cons, paix aux trous-de-cul" ⁸ kommer det nu til at hedde. Det er da en lykke, at vi personligt er for gamle til, hvis dette parti skulle sejherrerne tribut med vores krop. Men den unge generation! Iøvrigt er det kun i Tyskland, at det er muligt for en sådan karl at træde frem og omsætte svineriet til en teori og indbyde: introite ⁹ o.s.v. Desværre har han endnu ikke mod til åbent at erkende, at han er "Det" og må over for offentligheden operere "forfra", om ikke — som han et sted af vanvare kommer til at sige — "ind forfra". Men vent blot til den nye nordtyske strafelov har anerkendt droits du kul ¹⁰, så kommer han frem på en helt anden måde. Så vil det gå os stakkels forfra-folk med vores barnlige tilbøjelighed til kvinder slemt nok. Hvis Schweitzer kunne bruges til noget, var det at lokke personoplysninger ud af denne særlige Biedermann

om de høj- og allerhøjststående pæderaster. Som åndsbeslægtet ville det givetvis ikke være svært for ham.

Schorlemmer rejser i slutningen af denne uge over Grimsby og Rotterdam til Tyskland for 4 uger.

I bomuldsfabrikkerne her er strejkerne imorges, hvor oldhammerne igen kom til, blevet brudt. Overproduktionen er altså nu uden grænser.

Posten afgår nu. Bedste hilsner.

Din
F. E.

Oversat af Wilhelm von Rosen fra Marx Engels Werke, udg. af Institut für Marxismus-Leninismus beim Zentralkomitee der SED. Bd. 32, Berlin 1965 side 324-25. Hvor ikke andet er anført, er noterne originaludgavens noter og biografiske oplysninger. Se også den kommenterende artikel her i bladet.

1) Johann Wolfgang von Goethe: "Hermann und Dorothea".

2) "Den ældre Edda" — en samling digte med gude- og heltesagn fra de skandinaviske folk. "Edda"-digtene afspejler det skandinaviske samfund under gentilordningens forfaldsperiode og folkevandringerne. (Noten er forkortet i forhold til udgavens note. O.anm.).

3) Heltedigte.

4) (Denne hentydning er forklaret i en lang note, som dog ikke redegør for de "kønsspecifikke" forhold. Baggrunden er, at de to reformistiske (lasalleanske) arbejderpartier "Allgemeine Deutsche Arbeiterverein" og "Allgemeine Deutsche Arbeiterverein" (begge forkortet ADAV) sluttede sig sammen. Dette skete ved en proklamation, offentliggjort 18. juni 1869, som ultimativt forlangte, at medlemmerne tilsluttede sig inden tre dage. Det ses hverken af Engels' brev eller af udgiverens note, hvilket af de to partier, der er det "mandkvindelige" og det "totalt kvindelige". Formanden og ledende teoretiker for det største ADAV var J.B. von Schweitzer, som var kendt som homoseksuel; det andet ADAV, som var en udbrydergruppe af det første ADAV, lededes af Fritz Mende og Sophie von Hatzfeldt. Marx og Engels havde ingen sympati for disse arbejderpartier; og Engels udtryk "mandkvindelig" og "totalt kvindelig" skal opfattes i nedsættende betydning. Hensigten bag sammenslutningen af de to ADAV var at komme oppositionen i det af Schweitzer ledede ADAV til livs. Denne arbejdede for, at ADAV sluttede sig til det revolutionære fagforbund "Verband Deutscher Arbeitervereine" (VDA), som stod på den Internationale Arbejderassociations grundlag. Wilhelm

i Engels' brev er formentlig Wilhelm Bracke, som var en af lederne i denne opposition i ADAV. Disse forskellige bestræbelser resulterede iøvrigt i indkaldelse af kongressen i Eisenach i august 1869, som vedtog Eisenach-programmet, der blev grundlag for det samtidigt stiftede socialdemokratiske arbejderparti (SDAP). O.anm.).

5) Karl Heinrich Ulrich: "Argonauticus. Zastrov und die Urninge des pietistischen, ultramontanen und freidenkenden Lagers", Leipzig 1869.

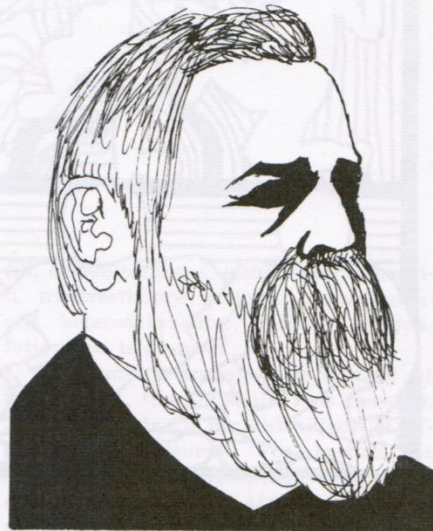
6) Johannes Rösig (f. 1791) var købmand i Bremen. Han deltog aktivt i den demokratiske bevægelse i Tyskland i 1830'erne og 1840'erne, og var fra 1848 leder af Den demokratiske Forening i Bremen.

7) Johann Baptist von Schweitzer (1834-1875) var sagfører, senere journalist og forfatter. Medejer og redaktør af "Social-Demokrat" (1864-67), fra 1868 enejejer. Medlem fra 1863 og præsident 1867-71 for "Allgemeine Deutsche Arbeiterverein". Han støttede Bismarcks politik ved samlingen af Tyskland under Prøjsens førerskab og modarbejdede den tyske arbejderbevægelses enhed på grundlag af den videnskabelige kommunisme. Udelukket fra ADAV i 1872. (Udgavens biografiske noe er her gengivet i forkortet form. O.anm.).

8) "Krig mod den forreste, fred med den bageste kærlighedsåbning". (Den tyske udgaves oversættelse af dette franske udtryk er på ingen måde bogstavelig. I virkeligheden skriver Engels: Krig mod pikkene, fred med røvhullet. O. anm.).

9) Træ ind.

10) "Bagsidens rettigheder" (Den tyske udgaves oversættelse i en note er heller ikke her bogstavelig. Engels skriver: Røvhullets rettigheder. O.anm.).

Engels

fra et seminar

om seksualitet og seksualundervisningen i folkeskolen

to temadage på frederiksberg seminarium
d. 19.-20. januar 1978 behandlede dette
emne under forskellige indfaldsvinkler

- at holde foredrag
af ellen juul mogensen

"Gider du ikke komme ud og sige noget om seksualitet? Vi var jo i gruppe sammen".

— Joh. Indeni tænker man, gud, kan jeg nu klare det.

Jeg har ikke fået vasket de sidste tre uger. Ungens strømper er ved at blive lidt for stive. På bordet ligger en stak opgaver, der burde rettes, men . . .

Oplægget til ugen om socialistisk børneopdragelse er heller ikke færdigt; men som konsolbevidst homoseksuel osv. burde man jo — hvis man altså havde tid, kræfter. — Kvinder er stærke; gu' er vi så. Det er jo heller ikke første gang. Næ, men den gang havde jeg heller ikke barn. Dårlig undskyldning måske. Nej, selvfølgelig kan og vil jeg, men hvad helvede skal man sige.

På reolen står nogle af de mange bøger, der er kommet om kvinder og seksualitet i de sidste par år. Jeg bladrer lidt i dem og finder ud af, at det i hvert fald ikke er nyt for mig.

— Tænk nu, hvis de har læst dem alle sammen. Jeg har jo ikke nogle nye fantastiske teorier. Jeg er heller ikke som Suzanne Brøgger blevet voldtaget af ti russiske soldater, men jeg har jo alligevel gennemgået en udvikling. For ti år siden ville jeg f.eks. aldrig have indrommet, at jeg kunne lide kvinder, eller at jeg ikke kunne tilpasse mig kvinderollen.

Jeg skriver nogle stikord ned:

*seksualitet er andet end et knald
seksualitet kender ingen aldersgrænser
du kan elske dit eget køn*

Det har taget mig lang tid at komme så langt; men i dag lyder det lidt hult selvfølgelig. Ikke noget, der kan chokere nogen, få dem op på lakridserne.

Det er heller ikke nødvendigt, men som lesbisk er det vigtigt at sætte spørgsmålstegn ved den åh, så normale seksualitet, og det plejer at gøre lidt ondt på folk.

Jeg holder nogle møder med Lars, som jeg skal holde foredraget med. Han har allerede ved det andet møde skrevet manuskript, fundet citater frem, osv.

— Satans, jeg har selvfølgelig ikke fået skrevet noget ned, kun nogle flere stikord.

det kapitalistiske samfund sætter sine egne grænser for vores seksualitet 60'ernes frisind var kun til gavn for mændene

det er ikke et spørgsmål om, hvor mange mænd man må gå i seng med, men hvilket forhold man har til dem

Vi enes om, at jeg skal skrive et manuskript.

Nogle dage efter får jeg to timer fri. Jeg har ellers forældrekonsultationer; men da min kollega skal til volleyball fra kl. 18 til 20 har jeg fri. (Behøver jeg at sige, at min kollega er en mand?)

På vejen ud til Frederiksberg Seminarium er jeg en rystende geleklump.

— Kvinder er stærke, siger jeg til mig selv; men det virker ikke.

Måske er jeg en undtagelse.

Da vi kommer, er grupperne endnu ikke færdige med deres gruppearbejde. Vi venter lidt, drikker en bajer, lader som om vi er oven på, som om det er noget vi gør hver dag. Vi ser vores ting igennem og aftaler endeligt, hvem der først skal sige noget.

— Men hvorfor skal vi sidde ved et bord for os selv? Det understreger kun, at vi skal være eksperter. Men jeg har sgu' ikke fundet de vises sten. Jeg er gennemfrustreret. Med to samliv med mænd bag mig og med en drøm om at finde hende, der kan holde af mig, er jeg nok ikke den rette til dette job. — Sludder, det er jo netop derfor jeg kan og skal. Fordi alle andre også har seksuelle problemer eller skaber problemer for andre. I det mindste har de alle kokset med deres kønsrolle, selv om de ikke vil indrømme det; og de vil helt sikkert gøre det igen.

Benni byder velkommen, og man prøver at smile alvorligt.

Det er mig, der skal lægge ud. I begyndelsen går det godt. Man morer sig, og jeg kan mærke, hvordan jeg bliver friere. Men da jeg begynder at beskrive de roller, som manden og kvinden spiller — Tarzan og Jane f.eks. — flipper to fyre ud. De beder at hviske, senere tegner de. Af og til griner de på forkerte steder. De er kort sagt smadder undertrykkende. Havde det været i min klasse i skolen, havde jeg skreget, at nu skulle de holde op eller forlade lokalet. Men her er jeg "ekspert", så jeg lader som ingen ting, springer alle oplysningerne om, hvordan kønsrollerne er med til at stemple folk som skizofrene, over og korter hurtigt resten ned for at slutte med at ønske mig et samfund uden snærende kønsroller. — Gad vide om den trængte ind.

Da jeg er færdig, er jeg fuldstændig udmattet. Jeg har mest lyst til at forlade lokalet; men jeg husker min rolle, følger smilende med, da Lars fortsætter foredraget.

Til sidst fortæller vi lidt om de oplevelser, vi har med vores elever. Det var jo bl.a. derfor vi var inviteret. Vi prøver at vise, at seksualitet i aller højeste grad er en faktor, der styrer vores elevs adfærd ikke bare i de timer, vi sætter af til seksualundervisning, men noget som vi hele tiden er tvunget til at tage stilling til. Jeg ved ikke rigtig, om det lykkedes, for bag-

efter var der en, der spurgte om, hvad alt det, jeg havde sagt, havde med skolen at gøre.

— Var det virkelig så fåtaget, eller opfatter hun langsomt? Mit smil blev vist lidt stift. Jamen er hun da ikke klar over, at vores holdning og viden om seksualitet smitter af på det, vi fortæller vores elever, og at det påvirker vores forhold til dem i det hele taget. Mandlige lærere, der foretrækker de kønne piger og overser de mindre kønne, findes stadigvæk. Kvindelige lærere har sværere ved at holde disciplin.

Men da seksualitet i skolen kun er anatomi og forplantning, kan vi selvfølgelig heller ikke gøre noget ved problemerne.

Den ene af de to flippede fyre er skredet; men den anden er meget ærlig. Han fortæller helt åbent, at han er sur.

"Hvad skal jeg gøre, når jeg har lyst 24

timer i døgnet?" spørger han. Jeg giver ham et udvandet svar og glemmer at fortælle ham, at han kan onanere; og det ærgrer jeg mig over i flere dage efter.

En af kvinderne spørger, hvor meget vi har forberedt os.

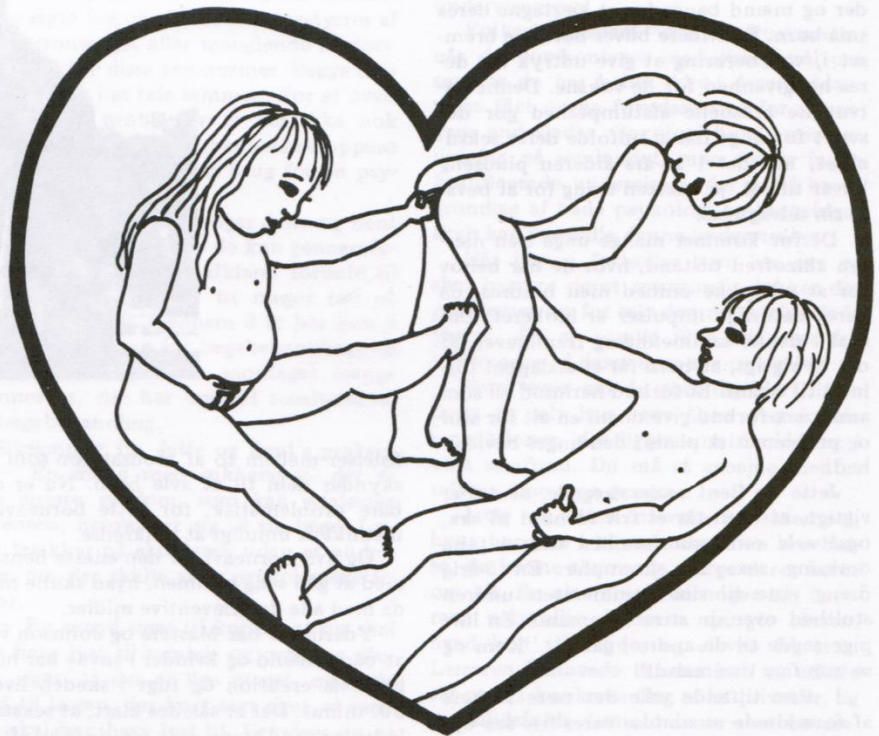
— Tak spids, hun synes, vi har sjoflet dem, tænker jeg; men det viser sig, at hun er imponeret over, hvor meget vi ved. Vi prøver at overbevise hende om, at vi ikke er eksperter, at der ikke er nogen grund til at være imponeret, men alligevel føler hun, at vi stiller store krav til hende.

Pludselig tænker jeg på alle de foredrag, jeg selv har hørt. Hvor mange af de foredragsholdere har ikke haft det på samme måde som jeg?

Vi takker af, og folk klapper. Det er færdigt.

På vejen hjem spørger jeg Lars, hvornår vi skal gøre det igen.

seksualitets-blokeringer af benni waleng

Forhold der hindrer voksne i at realisere deres seksualitet, belystes af Jette Bach og Bent Petersen, indehavere af Seksualrådgivningsklinik, og Merete von Eyben, kritiker af Hertofts kliniske sexologi.

Kulturbestemte normer for sex-praksis

Jette og Bent bad de tilstedeværende om at være med til at definere seksualitet — at nævne forskellige arter for praksis. Resultatet blev: masokisme, nekrofil, pædo-

fili, ekshibitionisme, lesbianisme, homofili, transvestitisme, sodomi, transseksualitet, heteroseksualitet, bifilitet, kiggeri, fetiscisme, telefon-sex.

Det bemærkedes, at det jo kun var ret få varianter, for der skulle i alt være 28. Hvad der ansås for moralsk tilladeligt, afhænger af kulturen. Vor kulturs ret snævre grænser for acceptable udtryksformer for seksualitet er afstukket af de israellere, der 546 f.Kr. vendte hjem efter det babylonske fangenskab.

Børns seksualitet

Børns seksualitet udtrykker sig i en lyst til at undersøge sin egen krop og især kønsorganerne. Desuden har børn et stort behov for kærtegn fra voksne i form af tæt kropskontakt. Begge dele bliver mindre tilladeligt, jo ældre barnet bliver. Når børn piller ved deres krop, leger doktor eller ligefrem efterligner samlejevælgelser, sættes forældres normbestemte afstraffelsessanktioner i gang: først skældud, så fysisk afstraffelse og siden mærkelige trusler. Dette gør alt sammen, at barnet holder op, men senere får ubehagelige oplevelser ved seksuelt samvær.

Eksempelvis nævntes en pige, der som lille var blevet truet med, at der kom en lille mus ud af hendes kønsorgan, hvis hun ikke holdt op med at pille. Det havde pigen glemt alt om, da hun kom til Jette og Bent med sin problematiske oplevelse af små mus i forbindelse med sex.

Forældres normer gør al form for puslen med de små børn tilladelig, men ved skolealderen er det noget negativt. Som modstykke hertil skal nævnes, at der i arabiske lande er en friere form for tæt kontakt mellem børn og voksne — her er fædres berøring af sønnens kønsorgan et dagligdags udtryk for kærlighed. Med vor blodskams-paragraf i bagehovedet er kvinder og mænd bange for at kærtegne deres små børn. Endvidere bliver børnene bremset i, ved berøring at give udtryk for deres hengivenhed for de voksne. Denne påtvungne seksuelle afstumpethed gør det svært for unge frit at udfolde deres seksualitet, når det i 14-års alderen pludselig bliver tilladt, ja, næsten tvang for at bevare sin selvagtelse.

Derfor kommer mange unge i en næsten skizofren tilstand, hvor de har behov for at udtrykke omhed men hindres, da deres naturlige impulser er blokeret. Det skal i denne sammenhæng fremhæves, at det er vigtigt, at børn får et afslappet forhold til onani. Et forbud herimod vil som andre sex-forbud give onani en alt for stor og problematisk plads i den unges bevidsthed.

Jette og Bent understregede, at det er vigtigt, at børn får et frit forhold til sex, også selv om nabo-familien har et tabu omkring sex. To eksempler: En 5-årig dreng viste til sine kammeraters undren stolthed over sin stive tissemand. En lille pige sagde til de andre i gaden: "Kom og se min fars tissemand!"

I disse tilfælde ville det være forkert af forældrene at standse deres frie sex-opdragelse, men de skal derimod lære børnene, at der i andre familier er andre vaner på dette område. Børnene vil efterhånden fornemme, hvad de må gøre hvor. Kun ved selv så godt som muligt at gennemføre en åben seksual-opdragelse, kan man være med til at det bliver mere sjældent, at et barn sendes på hospitalet af sine forældre, fordi det piller for meget i sin tissemand eller tissekone.

Heteroseksualitet

Denne form for sex menes af mange at være den eneste acceptable. Der opstår

følelser mellem to af modsat køn som tilskynder dem til at avle børn. Nu er det bare problematisk, for dette børneavl-instinkt er umuligt at indkredse.

Og hvis børneavl var den eneste hensigt med at gå i seng sammen, hvad skulle man da med alle de præventive midler.

Yderligere har Masters og Johnson vist at både mænd og kvinder i søvne har henholdsvis erektion og fugt i skeden hvert 90. minut. Det er således klart, at seksuelle lyster er til stede, selv om de ikke efterfølges af graviditet. Derfor må seksualitet tillægges betydning i sig selv — den er ikke blot en del af børneavl. Ligeledes må man udrydde den pik- og kusse-fikserede sex-opfattelse.

Hverken en pik eller en kusse er hele det sensitive menneske og lystfølelse opstår ved berøring mellem mange andre kropsdele. Det er bedøvende ligegyldigt om pikken står som et fyrtårn eller går af for tidligt, og om kussen gnistrer som stjernekastere. Det er kroppe der mødes og ikke kønsorganer. Samværet skal bæres af følelser og ikke teknik.

Homofobi

Sexualitet er således ikke blot et forspil til børneavl i heteroseksuelle forhold. Seksualitet er en lystfølelse i sig selv, og derfor er partnerens køn underordnet. Endelig kan nævnes, at seksualitet kan realiseres uden partner f.eks. tilfredsstiller mænd sig hyppigere ved onani end ved det foreskrevne samleje med kvinder.

Vi er alle biseksuelle — vi har alle seksuelle følelser over for begge køn ligegyldigt om vi tør vise det eller ej. Samfundets normer leder os hen mod heteroseksualitet, mens det er en lang og trang vej mod samfundets normer at arbejde sig hen til at realisere homoseksualitet. Angsten for at erkende at man har homoseksuelle følelser betegnes homofobi. Homoseksualitet er synd, og derfor gribes forældre også af homofobi. Det giver sig udtryk ved at homoseksualitet forklares som noget folk ser ned på, og børnene udsættes for mange andre skrøner, som skal presse dem ind i et pønt heteroseksuelt forhold.

Jette og Bent understregede kraftigt, at homoseksuelle forhold ikke var mere problematiske end heteroseksuelle. Konsekvensen for den homofile af de to mulige valg, heteroseksualitet eller homoseksualitet, er følgende:

Den homofile, der vælger at leve i et heteroseksuelt forhold, må leve under et *indre* pres ved at undertrykke sine følelser over for personer af samme køn.

Den homofile, der vælger at leve i et homoseksuelt forhold må leve under et *ydre* pres fra samfundets normer om sex.

Det ydre pres kan man sætte sig ud over, men derimod ikke det indre. Endelig er problemerne i parforhold de samme, hvad enten sammensætningen er mand-mand, mand-kvinde eller kvinde-kvinde.

Med hensyn til at opdrage børn er de 3 kons-konstellationer lige gode, for homoseksuelle opdragere betyder ikke homoseksuelle børn. Homoseksuelle forhold giver derimod ikke ret til adoption. Men to kvinder har let ved at få børn, mens to mænd enten må gennem giftermål og skilsmisse eller gøre en pige gravid og betale for at få barnet.

Jette og Bent viste ved nedennævnte eksempler vigtigheden af en fri holdning over for seksualitet i alle dens aspekter.

— Forældre i en børnehave kunne snakke om børneseksualitet, men ikke om homoseksualitet, og det til trods for at man ved, at børns fremtidige sex-vaner er dannet ved 6-års alderen.

— En 18-årig fyr var forelsket i en fyr på 32 år — han tog ham med hjem til sine forældre, der bemærkede, at den 32-årige var en yderst flink og tiltalende person — det var bare synd, at han var sådan en.

— En mandlig gymnasieelev tog sin ven med til bal, og det skabte et ændret forhold mellem ham og kammeraterne, at de nu *vidste*, at han var homoseksuel.

— En lærer spørger en 6-årig pige, hvad det vil sige at være forelsket. Pigen svarer, at det at være forelsket er frygteligt, når den pige, man elsker er forelsket i en dreng. Der er her to muligheder: at pigen er lesbisk eller at forholdet til den anden pige blot er venskab. Læreren skal holde begge muligheder åbne ved ikke at fordømme nogen af dem.

— En lærer stikker til en feminint bygget dreng og beskylder ham for at være en bøssekarl. Sex-praksis har intet at gøre med ydre fremtræden og beskyldningen har kun baggrund i lærerens afstumpethed.

— 16-årig dreng dræber lille pige og faderen udtaler, at det er frygteligt med den dreng for han interesserer sig ikke for piger. Derfor havde faderen gået tur med ham og fløjtet efter piger for drengen. Faderen har villet presse drengen ind i et mønster og derved fremkaldt en så stærk afsky for piger, at det udtrykker sig i et mord.

Lægevidenskab eller psykologi?

Merete belyste denne problematik ved at redegøre for lægers baggrund for at være seksualrådgivere. Læger kommer ind i billedet, når der er problemer, man ikke selv kan finde en løsning på. Det er altså

en gammel tradition, der er baggrund for, at man også søger familiens læge i forbindelse med seksuelle problemer.

Men læger har ikke nogen specialviden om seksualitet. Det kan derfor undre, at lægerne ikke henviser til andre specialister i lighed med henvisning til psykiater eller gynækolog. Lægerne har derimod lavet nogle kurser, som de mener gør dem til specialister i sexologi. Det er uheldigt, at sex-problemer behandles af lægen selv, for derved opstår følelsen af at sex-problemer er en sygdom. Førrige tiders uvidenhed er afløst af en mystificeret og ugennemskuelig ekspertise, der hindrer folk i at få et afslappet forhold til sex. Ud fra et lille antal menneskers seksuelle reaktionsmønstre har lægerne opstillet et standard-samleje med et bestemt antal sædudtømminger og orgasmer. Opfylder man ikke standarden, kan man henvende sig til en læge, der anviser en teknik, så standard opnås.

Det er derfor vigtigt, at folk vænnes til at tale sammen om deres seksualitet, for derved nedbrydes lægerens monopol på viden om sex. Det går nemlig op for folk, at andre har et tilfredsstillende seksualliv, selv om de følger samværsmonstre, der ligger helt ved siden af det af lægerne standardiserede samvær.

Målet for seksuelt samvær er, at begge finder sig godt derved og får dækket deres ægte behov. Dette kan forstyrres af præstationsangst eller manglende frigjorthed over for disse sex-normer. Begge dele hindrer folk i at tale sammen. For at overvinde disse problemer er det ikke nok med lægeviden om menneskekroppens teknik, men der er også brug for en psykologisk viden.

På denne baggrund søger Jette og Bent at hjælpe folk. Det kan de kun gennemføre ved selv at have et afklaret forhold til sex. Klienter kommer tit meget tæt på ens egen person. Gennem 8 år har kun 2 klienter haft brug for lægebehandling, og de har i den periode modtaget mange mennesker, der har opgivet resultater af en lægebehandling.

Eksempler fra Jette og Bent's praksis:

— En mand med sukkersyge, der er den eneste sygdom, som kan ødelægge potensen, henvender sig til sin læge. Lægen trækker på skulderen uden at undersøge, om der skulle være psykologiske årsager.

— En mand siger til konen, at nu skal hun have lyst til samleje og orgasme. Konen siger, at det er lige meget, men går med til lægen, der kort sagt siger, at samleje skal hun have lyst til. Det viser sig, at årsagen til konens mangel på sex-lyst skyldes overtræthed. Manden blev pålagt at aflaste konen, hvis han ville have samleje.

Bent bemærker: Mænd i almindelighed må ændre holdning til kvinder. Kvinden er ikke en onani-maskine, der serverer kaffe!!

En praksis

Jette og Bent fortæller, at deres seksualrådgivningsklinik er den eneste i hele landet, der er åben for alle. Der findes lægevidenskabeligt orienterede sexologer på

Rigshospitalet og Herlev Sygehus, men behandlingen er kun intern for en udvalgt skare.

Jette og Bent fremhæver det forkerte i, at de ikke kan få tilskud til deres praksis i lighed med andre specialister. Deres klienter må således selv betale, og honoraret fastsættes som promiller af årsindtægt. Denne retningslinje for betaling har haft den tilsigtede virkning, at der blandt klienterne er en jævn social rekruttering.

Ikke alene par behandles, men også enkeltpersoner. Den ene person i et par kan behandles med substitut, når det drejer sig om samspilsproblemer, og den anden ikke ønsker at gå til behandling. Mens 32% af lægers klienter helbredes, er det 90% af Jette og Bent's klienter, der helbredes — de resterende 10% er dem der ikke fuldfører behandlingen.

Til eftertanke

Det skal understreges, at børn og voksne aldrig kan få for meget omhed og kærlighed.

Det er alt for let at blive forældre, og man lærer jo ikke noget om det i skolen. Skoleelever skal kun gives viden om kønsorganernes indretning, og i denne forbindelse lidt om den øvrige krops funktion. Derimod drøftes forskellig praksis og holdning ikke i forbindelse med seksualundervisningen.

Folkeskolelærere bliver frustrerede, når de konfronteres med spørgsmål om sex, og de har heller ikke i deres uddannelse fået nogen forudsætning for at reagere anderledes. Sexologi burde være et liniefag på seminariet, men der er ingen kvalificerede undervisere, der på et bredt grundlag af både psykologi og lægevidenskab kan formidle denne undervisning.

Når lærere fortæller børn om sex og skal besvare deres spørgsmål, dukker der problemer op for selv den mest frisindede lærer. De er nemlig ikke frie over for inddragelse af deres egne sex-oplevelser.

Som lærer må du gøre dig klart, hvor langt du selv kan være åben over for de restriktioner, der ligger som fordomme i vort samfund. Du må så arbejde med at udvide dine egne grænser.

Jette og Bent nævnte et eksempel, hvor børnene i klassen havde en brevkasse, de kunne skrive og spørge deres lærer om alt. En elev ville vide noget om lærerens seksualliv. Læreren spurgte eleven, hvad hun ville vide, og eleven fik svar. Læreren behøvede således kun at udtale sig om få konkrete ting af sit privatliv, og et tillidsfuldt forhold lærer-elev bevarede.

Generelt skal gælde for seksualoplysning, at ingen af de 28 varianter fordømmes over for børnene. Ved at være åben over for alle muligheder, er man ikke medvirkende til at skabe problemer for den elev, der senere ønsker at realisere en form for seksualitet, der fordømmes af samfundets normer.

FAR, hvorfor tar du ikke om mig?

Når jeg tænker tilbage på min barndom, ungdom og nutid er de situationer som har fæstnet sig stærkest situationer der er gået ud over det normale ud over det man sædvanligvis forventede af situationen eller personen ud over den forventede (køns)rolle

Jeg tænker her især på dig far

På de få gange du har åbnet dig for mig som et menneske med følelser, skuffelser, håb og drømme

Jeg tænker her især på de få gange jeg har set dig græde

Første gang var da din far døde i 1957 jeg var 6 år og vi boede i Læsogade du kom grædende trækkende hjem med din knallert du havde lige fået at vide i en telefonboks jeg forstod ingenting blot at du var meget meget ked af det

Der skulle gå 14 år inden jeg så dig græde igen det var under et familieskænderi og opgør vist nok det eneste vi rigtig har haft du gik grædende ud af stuen fordi du som du sagde følte at du aldrig fik noget at vide altid blev holdt udenfor hvad der foregik og kun blev brugt når tingene stod på spidsen

Jeg følte at du græd fordi du pludselig indså din ensomhed fordi du følte dig alene uden den kontakt med os som du ønskede så meget og havde så hårdt brug for

Senere hen da jeg flyttede hjemmefra kom du og besøgte mig da jeg boede i Storegade du var på øvelse på egnen og havde lånt en sportsvogn og kom i kampuniform og det hele du ville lige se hvordan jeg boede og sige dav Du græd da vi snakkede om Sos fortalte hvilken sorg det var hvor psykisk hårdt det er hvor nedslående det er at besøge hende i Vodskov

Sidste gang var på min fødselsdag i år da vi snakkede om Majbritt vores syge søster om alle de misforståelser der var i denne sag om alle de forkertopfattede følelser om alt det vi gerne vil sige og vise hinanden alt det som er så svært så svært at sige og vise

Kærligheden

Da Jette for første gang tog om dig og fortalte dig hvor meget hun holder af dig og hvor meget dine ugentlige telefonopringninger betyder for os

Græd du græd vi

Du er opdraget af et system til ikke at vise følelser du har fået at vide at det er en svaghed som kan bruges mod dig At du mister prestige ved det at du så ikke er en rigtig mand længere

Men du er ved at indse at det er forkert at du er blevet narret forført fra dig selv For det er så mange ting du gerne vil sige og vise ting som er dig selv kommer fra dig selv Som nu ikke mere kan holdes tilbage Følelser som ikke kan opdømmes længere

BERTILL NORDAHL

Til alle de venstreorienterede mænd der mener,
at revolutionen kun kan ske gennem partiet.

Kun kvinden ser elskerens mund
fortrasket i afsky
kun fangen ser vogterens mundvand
gennem ruden i døren
kun hustruen kender sin populære ægtemands
uvaskede krop
kun slavinden ser angsten i sin herres
sammenknebne øjne
kun barnet mærker det rykke i hånden
der stryger over hånden.

Herren kalder sig imperialist.
Elskeren kalder sig kommunist.
Hånden er en kunstnerhånd.
Ægtemanden er kapitalist.
Vogteren kalder sig demokrat —
jeg er ligeglad.
jeg kalder det DEN LILLE FASCISME
for jeg er kvinden
er fangen
er hustruen
er barnet
er slavinden
og jeg gir ikke en krone
for jeres politiske standpunkter.

Jeg kender jeres lighedspunkter.
Jeg kender lugten af undertrykkelse.

Jeg vil aldrig blive træt
af at anklage jer for jeres
totale ukendskab
til det politiske pointel
i den krop
I lægger
ovenpå
min.

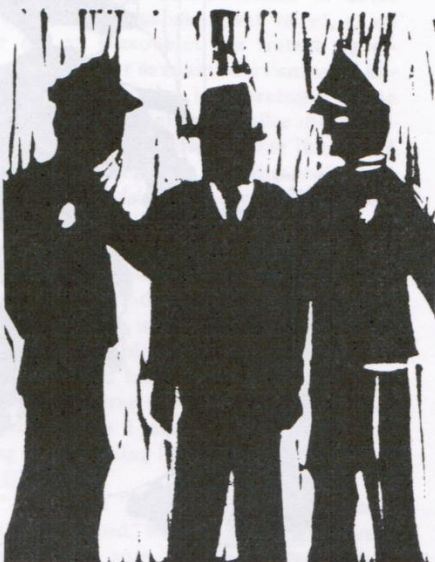
Bente Clod

*Digtet er taget fra bogen "Opbrud" (1978)
som er udkommet fra forlaget Kvindetryk.
Kvindetryk er et alternativt forlag
for kvinder. Vil du høre mere om Kvindetryk
eller "Op af skuffen" kan du skrive til*

*Forlaget Kvindetryk,
Saxogade 5, 4. sal,
1662 Kbh. V.*

Jeg er mig selv
du er dig selv
vi er os selv
alle er sig selv
bare ikke når vi er sammen
men hvad er vi så?
Er vi en del af de andre?
Er vi overhovedet nogen?
Hvorfor vil vi gerne være sammen?
Hvorfor vil vi gerne være alene?

Skrevet i 1973 af Barbara og Anne Marie, 11 år.

EN GOD VEN

Du ser dig i spejlet
bekymret, glad
med en hurtig bevægelse
stryger du øjenskygge
over øjnene
grøn, blå
grunder lidt
og smiler.

Du lader hænderne
glide gennem håret.
Ansigtet drejes mod lyset
så lyset falder
ned over den venstre kind.
Du sukker veltilfreds
placrer elegant
hænderne på hofterne
og vrækker lidt
først til den ene side
så til den anden.

Åh, min gud
du strækker lillefingeren
åh, min gud
ryster dine usynlige lokker.
Stemmen er sprød og skingrende,
du smiler sødt
til dit eget spejlbillede.

Et gulvbrædt knirker
en eller anden går
frem og tilbage
ovenpå.
Du stivner lidt
og stikker dine
fint lakerede negle
ned i bukselommerne

Ellen Juul Mogensen

Efterhånden er man enige om, at åndssvage har et sexuel behov som andre mennesker. Problemet er nu, hvordan det kan komme til udfoldelse. Hvordan giver man den fornødne hjælp og instruktion uden at komme i konflikt med fx. straffeloven og dens nidkære håndhævere.

John Hagel Mikkelsen
Egeskovvej 2, pav. 19
Hald Ege - 8800 Viborg

-ÅNDSSVAGE HAR OSSE ET SEKSUELT BEHOV.

"Åndssvage" hed de før i tiden - ordet bruges stadig af flertallet. I dag forsøger man at ændre betegnelsen til "udviklingshæmmede" - det er en demokratiseringsproces, som er meget positiv, men den koster jo heller ikke noget. Når det drejer sig om mere håndfaste ændringer, der kræver økonomiske midler, ja, så er det noget vanskeligere at få myndighedernes opbakning. Udviklingshæmmede er en minoritetsgruppe, ikke blot på specifikke områder, men som medborgere i samfundet - kan det blive værre!

Dårlige tilbud til åndssvage

Som på andre områder kan udv. hæmmede betragtes som en sexuel minoritetsgruppe, især for disse af gruppen, der må bebo Åndssvageforsorgens institutioner. Aspekterne heri er talrige, men som hæmmende faktorer kan nævnes: institutionsbebyggelsen (sjældent eneværelse!), personale og forældrefordomme samt manglende sexualundervisning. Hvad angår sidstnævnte har man i den ikke-handicappede verden efterhånden erkendt dette emnes nødvendige integrering i den øvrige undervisning og opdragelse af børn og unge - hvorvidt dette faktisk realiseres skal stå usagt her! - hvorimod Åndssvageforsorgen stadig står langt tilbage. På forsorgens beboelsessektioner eksisterer ingen seksualoplysning, udover de nødvendige instrukser når p-pillerne uddeles, og på forsorgens skoler har man rent faktisk en betænkning fra 1966, der bl.a. omtaler sexualundervisning, men derudover ligger det lidt tungt også her. Lad mig starte med lidt filosofi:

Det normalt udviklede barn opdrages og oplæres af mindst 2 betydningsfulde institutioner: hjemmet og skolen, altså forældrene og lærerne. For det udviklingshæmmede barn gælder samme regel, blot opstår problemet for mange åndssvages vedkommende, at forældrene ikke magter opgaven og indhenter pædagogisk hjælp ved at sende det åndssvage barn på døgninstitution. Men stadig gælder samme regel i opdragelse og oplæring, blot må nu institutionens personale overtage en hel del af forældrenes opgaver i forhold til barnet, dog helst i samarbejde med forældrene.

Vi overfører nu denne konstatering til også at gælde opdragelse i sexualmoral og etik, samt oplæring i seksualdriftens eksistens og mulighederne for sexuel udfoldelse, således menneskets mål og midler i sexuel henseende.

Heri ligger en stor opgave, både for skole og afdeling, og en sådan opgave må nødvendigvis kræve et velkvalificeret personale, hvis teoretiske og praktiske formåen oparbejdes gennem en tidssvarende og emnesvarende uddannelse. Desværre forholder det sig ikke således.

Ethvert menneske, endside individ, har en seksualdrift, som skal og ofte bliver tilfredsstillet. Åndssvageforsorgens personale er ingen undtagelse. Det er derfor givet, at personalet har en faglig viden om em-

net, som er erhvervet gennem personlige erfaringer. Dette er dog ikke tilstrækkeligt for et professionelt personale, der har til opgave, at formidle denne viden videre, specielt ikke på et så tabubelagt område som sex stadig er. Personalet må erfare, at deres egen personlige indstilling til området ikke er den altafgørende og må således være særdeles fleksible og realistiske med hensyn til etik og moral. Ingen har lov til at pådutte en klient sin egen holdning og moralske overbevisning.

Følger af den undertrykte seksualitet

Som før nævnt er uddannelserne aldeles mangelfulde med hensyn til emnet "sexologi", og samfundets fordomme som helhed præger oftest personalet i forholdet til klientens seksualliv. Man har i tidligere tider været uvidende om, at åndssvage overhovedet havde nogen seksualdrift. Den gav sig jo ikke til kende på normal måde, og som tabu undgik man helst at forske for meget i emnet. Konsekvensen blev store adskilte mands- og kvindeafdelinger, hvor der måtte være mindst 3 beboere pr. værelse for at hindre homosexualitet (?). Disse eksisterer stadig nogle steder. Holdningen til sex ændres imidlertid betydeligt, og med den "sexuelle frigørelse" begyndte man at acceptere, at også afvigende mennesker, herunder udviklingshæmmede, måtte have en seksualdrift. Det er dog en vanskelig konfrontation for forældre og personale, der betragter åndssvage unge og voksne som børn, der er komplet blottede for sex. Man erkendte måske visse seksuelle tendenser hos den åndssvage, men undlod at give nogen seksualoplysning og forsøgte at ignorere eller endog undertrykke driften. Vi ved fra os selv, at en sådan undertrykkelse af en organisk drift fører til frustrationer, som i yderste konsekvens bevirker en aggressiv adfærd. Man fristes til at spørge, om de mange fixeringer i spændetrojer og bæltter samt de beroligende stoffer på afdelingerne i virkeligheden binder til frustrationer, der har deres baggrund i manglende driftstilfredsstillelse på det seksuelle område. Der findes i dag hormonale stoffer, der ad kemisk vej kan undertrykke menneskets seksuelle driftsudfoldelse, dog er det karakteristisk, at man i de medfølgende introduktioner til stofferne fraråder disse til mindre begavede, idet stofferne samtidig med den organiske virkning spiller en psykologisk rolle i behandlingen af patienten, noget man dårligt kan opnå i denne forbindelse med den mindre begavede patient. Desto mere foruroligende er det at opleve adskillige lægeordinationer af sådanne stoffer til åndssvageforsorgens klientel, samtidig med at det pågældende personale står uforstående og magtesløse overfor disse klienters uhensigtsmæssige og ofte aggressive adfærd.

Fordomme mod seksualtræning

Det kan være ganske vanskeligt for et personale at løsrive sig fra egne fordomme omkring seksuallivet. Det er dog også fordomsfuldt at tale om toilethygiejne i forbindelse med et andet menneske, medens man udmærket kan hjælpe en åndssvag klient med toiletfunktionen — med tiden endog ganske hæmningsløst. Toilettræning er en dagligdags foreteelse på åndssvageforsorgens institutioner, medens der synes at være lang vej endnu til at seksualtræning er en lige så naturlig realitet. Det er dog en positiv udvikling, at man nu på mange institutioner er blevet åbne overfor problemet, selvom man de færreste steder har taget skridtet til at effektivere en realistisk seksualundervisning.

I en artikel i bladet "Mentalhygiejne" nr. 5-6 aug. 69, af forsorgschef N.E. Bank-Mikkelsen, pålægger han forsorgens medarbejdere nogle forpligtelser i den daglige behandling af klientellet, således — pligt til seksualundervisning i videre omfang end der kræves for den største del af den øvrige befolkning, — pligt til undervisning i seksualpraktik, — pligt til familierådgivning, og direkte hjælp til ægteskabsudøvelse, — pligt til undervisning og opøvelse til antikonceptionel teknik, herunder at anbefale frivillig sterilisation, hvis dette er indiceret, — pligt til at indrette boligforhold på institutionerne, så der bliver praktiske muligheder for seksualliv, — pligt til at give oplysning om vore klienters rettigheder på dette område, så der i befolkningen, hos forældre og pårørende samt blandt personalet skabes forståelse for denne menneskeret.

Dette skete ikke uden dramatiske protester, idet en af forsorgens overlæger straks meddelte, at han konsekvent ville politianmelde enhver medarbejder, der hjalp en klient til sexuel tilfredsstillelse eller anviste klienten metoder hertil. Dette skete med henvisning til straffelovens paragrafer om kønslig udfoldelse (§§ 219, 224, 225, 232, 233).

Der er så vidt vides aldrig sket nogen anmeldelse, men konsekvensen af dette og lignende har ganske givet været, at en stor del af personalet har fralagt sig ethvert ansvar for seksualundervisning af klientellet, mens andre har foretaget denne undervisning som en mere eller mindre illegal foreteelse. — Man ønsker ikke at få sin person tillagt en overdimensioneret seksualdrift, endstige homoseksuelle tendenser. — Intentionerne i straffeloven har givetvis været sådanne, at man ønsker at beskytte den svage borger mod misbrug og overgreb, mod blufærdighedskrænkelser samt mod de uheldige konsekvenser en følelsesmæssig binding til en medarbejder kunne få. Med hensyn til dette sidste udtrykker en lærer ved en af Åndssvageforsorgens skoler i sine "betragtninger omkring undervisning i sex" følgende:

(Citat):

"... Den "blufærdighedskrænkelser" som finder sted, når professionelt personale deltager som "hjælper" ved toilettræning er ikke væsensforskellig fra den, som finder sted, når professionelt personale deltager som "hjælper" i seksuelle si-

tuationer og begge former for "blufærdighedskrænkelser" retfærdiggøres tilstrækkeligt gennem forsorgens forpligtelse til at fremme klienternes udvikling og gøre dem til selvstændige (socialt kompetente) individer. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at den udvikling, vi ønsker at fremme, er en udvikling fra afhængighed til uafhængighed; og altså her en uafhængighed af professionel hjælp.

Problemerne omkring elevens følelsesmæssige tilknytning til den professionelle person, der har givet f.eks. manuel hjælp i seksualundervisningsøjemed eller seksualhjælpsojemed er ikke væsensforskellig fra den følelsesmæssige tilknytning, som skabes hos en klient til det professionelle personale, der opfylder et andet primært behov, f.eks. forestår madning.

Opstår der i sådanne tilfælde en uløselig følelsesmæssig binding/konflikt er det blot et udtryk for manglende indsigt og derved for dårlig forundersøgelse, planlægning og udførelse af undervisningsforløbet, og de påførte skader er ikke principielt forskellige fra de andre skader udygtigt personale påfører vore klienter/elever" (citater slut).

Det må være en tjenestepligt for Åndssvageforsorgens personale at sikre klienten mod misbrug og overgreb, ligesom det er en tjenestepligt for alle andre socialarbejdere m.m. Der må således eksistere et krav til seksualundervisningen om systematisk forundersøgelse og planlægning. Skoleleder Jørgen Butterschön har arbejdet med emnet, og fastslået at seksualundervisningen kan gives såvel på et teoretisk, som på et praktisk plan, således som træningsprogrammer, hvor pædagogen manuelt træner hver eneste delfunktion; eller som en proces, hvor træneren stiller sin egen krop til rådighed for klienten i en demonstration eller i en egentlig kropskontakt mellem klient og træner. Som en forudsætning for undervisningen har han opstillet denne 4-trins plan, som en vejledning for personalet:

- 1) For det første må der tages en meget grundig diagnose, der så nøjagtigt som muligt kan klarlægge klientens behov.
- 2) Dernæst må der udarbejdes en meget grundig behandlingsplan med et programmeret undervisningsforløb.
- 3) Dette behandlingsprogram skal derefter godkendes i hele personalekredsen. Det nytter ikke at en lille gruppe avancerede medarbejdere mener, at de kan tage patent på planen. Alle kollegaer må være med til at bakke dem op.
- 4) Endelig må man sikre sig, at forældrene går ind for undervisningen, således som den er skitseret i behandlingsplanen.

Jørgen Butterschön gør dog opmærksom på, at straffeloven opstiller visse afgrænsninger, som er vanskelige at omgå, selv i en nøje projekteret behandling. Men indenfor disse afgrænsninger kan personalet nå meget langt, hvorefter man blot kan håbe på en holdningsændring af disse straffelovsbestemmelser, således at den professionelle medarbejder ved Åndssvageforsorgens institutioner kan udføre et behandlingsprogram på den udviklingshæmmede klient, uden derved at lade sig kriminalisere.

Kærligheden er et Monstrum

Jesper Tang: "Den oprørske elsker"
Borgen 1977

Lige som så mange andre har forfatteren, Jesper Tang, observeret at mange lever utilfredsstillende med kærligheden. Den seneste tids debat om kærligheden har inspireret ham til en "kritik af vores kærlighedspraksis gennem en analyse af klassiske kærlighedsromaner". "Den oprørske elsker" er et bidrag til den løbende debat om kærligheden, — en debat forfatteren tager som udtryk for en intens vilje til viden om kærligheden. Denne vilje til viden er det nødvendige grundlag for at debatten kan efterfølges af en forandring af såvel vores erotiske som hele samfundsmæssige liv.

Det idemæssige udgangspunkt er Freud, Engels, Reich, og ikke mindst den franske filosof Georges Batailles tanker om det erotiske plads i vores liv.

Bogen er opfyldt af en række litterære analyser af store klassiske kærlighedsromaner bl.a. Tristan og Isolde, Manon Lescaut og Poul og Virginie. 2. og 4. kapitel er dog mere generelle og giver uden at man drukner i litterære analyser et stærkt billede af forfatterens intentioner. Her får vi en skildring af kærlighedskonflikten, beskrevet meget bredt ud fra det personlig-bevidstheds-psykologiske til de socialt og politisk betingede problemer. "Vi elsker romanerne og teorierne, fordi de gør en del af det oprør vi selv føler behov for . . . men romanerne gør ikke oprøret for os!"

Bogen giver et dybt indblik i og vigtige analyser af konsrollemønstre, kærligheden og samfundslivet, og som sådan er den en vigtig seksualpolitisk bog. Dens

sværhed ligger efter min mening i det meget omstændelige sprog hvori bogen er skrevet. Det er unægtelig ikke "seksualpolitisk", men mere udtryk for en maskulin akademisk verden, hvor det personlige altid skubbes ud i teoretiske overvejelser. Sprogligt er bogen lidt af et monstrum!

Redaktionen har bedt Jesper Tang skive lidt om projektet og de ideer der ligger bag bogen "Den oprørske elsker".

Ole Nørlyng

Illustrationerne til artiklen er hentet fra kataloget "Romantisk tegnekunst fra Tyskland" Thorvaldsens Museum 1974

Der, hvor jeg kommer fra — og det er naturligvis ikke bare der, hvor jeg helt konkret kommer fra, men sådan alt det, som jeg er rundet af, hjemme, i skolen, ude på gaden — der er kærligheden et monstrum. Et stort, tilsyneladende uflytteligt monstrum, i eet og alt løsrevet fra virkeligheden: det, jeg i al almindelighed har fået at vide, at kærligheden er, har stort set intet at gøre med det, jeg har kunnet se praktiseret omkring mig for så vidt angår familie- og samliv, parforhold, ja, sågar kollektive forhold i større grupper. Og den dobbelthed af "følelser" og "kropslighed", som generationen fra omkring krigen nu også godt vil gå med til, at kærligheden er, reduceres for et hurtigt blik på virkeligheden til ren og skær *forvrænget* kropslighed: til en historisk forståelig og forklarlig, men ikke desto mindre alligevel *falsk* centrering om den seksuelle "frigørelse", om de seksuelle eller kropslige såkaldte minoriteters problemer, om orgasmers antal og intensitet, nogle gange til ren og skær pornografi, til billeder af og tekster om kropslighed, når den er tomt for ethvert videre indhold, ja, selv kropslighedens egen charme.

Der er kort og godt en uoverensstemmelse eller ligefrem en modsætning mellem vores idealer om, vores følelser for, hvad kærlighed er for noget, og så den virkelighed, vi møder realiseret omkring os og for os selv, når vi går ud i den. Der er en uoverensstemmelse mellem, hvordan tingene ser ud inde i hovedet på os og det, vi går rundt og gør eller har lyst til at gøre; måske også det, vi har lyst til at gøre, men som vi ikke gør, fordi vi ikke tør spille ud imod det menneske, som nødvendigvis skal spille sammen med os. Uoverensstemmelsen, modsætningen, gør kærligheden til et monstrum, fordi vi i stedet for at forholde os til vores behov, forholder os til det, man har lært os, at kærligheden er, og fordi det, man har lært os, at kærligheden er, er *falsk!*

Det hele kan jo selvfølgelig godt lyde lidt metafysisk, for hvorfor forholder vi os netop ikke til vores behov i en virkelighed som den danske, der snart er vant til lidt af hvert, og hvor man ikke behøver være så fantastisk bange for mere organiserede repressalier? Ja, hvorfor gør man egentlig ikke det? Jeg tror, det er der, problemet om kærligheden for alvor bliver politisk, men på en mærkelig måde, fordi vi altid har fået een ting at vide om kærligheden (om ikke andre, så denne): at den er privat, "intim", og fjernet fra at have den mindste berøringsflade med "politik", dette fjerne, abstrakte, egentlig ligegyldige! Eftersom der kun i meget ringe omfang foregår konkret voldelig undertrykkelse af erotiske udfoldelser i Danmark og i andre såkaldte "civiliserede" samfund, tror vi, at vi gør hvad vi har lyst til erotisk (det vil her og nedenfor sige: følelsesmæssigt og kropsligt), og opdager først i spidssituationen — i situationer, hvor vores hele *menneskelighed* (totaliteten af vores livssituation, vores følel-

sesmæssige og kropslige behov, bl.a. for socialt betonet kontakt med andre/et andet menneske) kræver et indhold, kræver tilfredsstillelsen af et reelt uforløst behov, det er situationer, som adskiller sig fra dagligdagens situationer ved netop at fremtvinge en oplukken for det normalt underkuede, uerkendte — vi opdager først i sådanne spidssituationer, at vi faktisk forholder os til et (falsk) *ideal* om kærligheden som en lykkelig, ukompliceret kernefamilie-sag, sensualiteten som en enestående, ud fra alt andet hævet forening af to elskende sjæle osv. Vi opdager, at dette ideal til gengæld sidder gevaldigt godt fast i hovedet på os, at det i allerhøjeste grad styrer vores adfærd — på kærlighedens som på andre område(r), for der er jo yderligere et banalt, men væsentligt problem med "kærligheden", parforholdet, partnervalget som individets selv-fremstillingsform over for omverdenen: "sikken en laber larve, han er gift med, han må vist . . ." — og at vi ganske umærkeligt bliver tristere og tristere i vores livsrytme, når vi forsøger at sætte denne opdagelses konkrete konsekvenser igennem i virkeligheden.

Når man pludselig har erkendt, at man forholder sig til nogle falske idealer (og det er ikke umiddelbart ensbetydende med, at man har erkendt de falske idea-

lers dybtgående karakter, deres art eller oprindelse) er det væsentligt og befriende at forsøge at "slette" dem, at forsøge at forholde sig til virkeligheden og andre så at sige *uden om* disse idealer, men jeg tror, at når det drejer sig om kærligheden, så er det svært, for vi har så fantastisk meget *lov* i Danmark til at gøre det. Og man skal være forsigtig med at have *ret* til, at have lov til, for det vil jo sige, at der er nogen som *giver* den, og selv om det til tider kan se ud, som om man selv har taget sig ret, så er der oftest en formynder bag. Det var som bekendt en konservativ minister, som hentede pornografisagen frem og gav os lov til at forbruge pornografi, men det har kun gjort ondt værre; det er det althængende socialdemokratiske spøgelse, den altfortærende og altdestruerende ildpest med en hårdtfrossen, kvindelig isflage som opkommende kulturpolitisk ledestjerne, som har "givet os" en generel liberal (snarere end faktisk frigørelses-) ideologi i forhold til de traditionelle borgerlige fordomme og forestillinger, overfor minoriteter af enhver art, svagtstillede etc. og således også til det generelle seksuelle opbrud, som angiveligt er sket op gennem 60'erne og 70'erne, og der skal efter min mening ikke nogen eksistentiel spidssituation til for, at man kan se, hvor denne ideologi fører hen: den so-

Kærligheden er et M

cialdemokratisk inspirerede repressive tolerance i 60'erne har i allerhøjeste grad været den onde ånd, som har taget syv andre med sig i 70'erne: kulturelt, almenpolitisk og køns- eller seksualpolitisk florerer reaktionen overalt, og det viser sig nu (hvor vi i stigende grad nærmer os en politisk spidssituation), at vores forhold til hinanden ikke er blevet så djævelsk meget bedre, fordi vi har fået lov til at lære i skolen, hvordan man går i seng med hinanden, fordi vi kan tillade os at bolle lidt mere, fordi det er blevet mere almindeligt at åbenbare for sine omgivelser, at man tilhører en af de såkaldte seksuelle minoritetsgrupper.

Kønspolitik, samlivspolitik og seksualpolitik bliver til generel samfundsmæssig politik, hvis begrebet "kærlighed" får mening igen, hvis det får indhold og virkelighed igen, og det kræver en mere omfattende samfundsmæssig og/eller bevidsthedsmæssig forandring end den synlige, repressivt tolerante. Det vil sige: hvis vi forsøger at slette uoverensstemmelsen i vores hovede, modsætningen mellem vores falske ideal og vore reelle behov. Jeg ved udmærket, at ingen af delene er lige til: det er ikke muligt og vel heller ikke

engang ønskeligt sådan med eet at gøre op med et helt kompleks af tanker og forestillingsbaner i ens baghovede (og liv); det er lige så vanskeligt blot tilnærmelsesvis at klarlægge de egentlige behov, man har på det erotiske som på alle andre områder i en virkelighed, der (som bekendt) gør, hvad den kan for at spolere et "normalt" menneskeligt behovskompleks. Derfor er der ikke andet at gøre end at sætte ind *et sted*, og enhver må sætte ind på *sit sted*, der, hvor problemerne viser sig for ham eller hende, der, hvor de føles, opleves og muligt kan erkendes. Enhver må også gøre det på sin måde, med sine midler og talenter.

Det er den frustration, jeg har forsøgt at ride op i al sin konfuse mangetydighed, som har været udgangspunkt for mit arbejde af mere klassisk intellektuel karakter med begrebet, ordet "kærlighed" og mine og andres følelser for det. Jeg er et ganske almindeligt menneske, og derfor har jeg naturligvis en række problemer (erotiske som andre), jeg skal have ordnet med mig selv. Det forsøger jeg at gøre hen ad vejen, hele tiden. Jeg tror, det arbejde, det enkelte menneske gør med sig selv med udgangspunkt i reel vilje til foran-

dring og forbedring af vores virkelighed, er det væsentligste overhovedet, når man anskuer problemet politisk. Men der er som sagt, ja, der er først og fremmest, nogle mennesker omkring os, og det er både *med* og *til* dem, at vores arbejde med os selv skal fuldføres og kan bringe til et egentligt resultat. Derfor er der for enhver netop også et spørgsmål om, hvorledes han eller hun kan føje noget til den fælles vilje ved at bruge sin viden, sine evner, sin kreativitet.

Jeg selv er litterat, og jeg er det ikke bare af profession: jeg synes i al almindelighed, det er alle tiders at læse og analysere litteratur, det sætter mig i godt humør, giver mig lyst til en masse andre ting, at arbejde med skønlitteratur og samtidig sætte teksterne ideer i forbindelse med mine egne og andres. I snart en del år har jeg endda syntes det var mest spændende at få forskellige århundreders, kulturers og samfundsformers litteratur til at afholde dialog på mit skrivebord, altså at læse og analysere "gammel" litteratur, fordi den — foruden et godt indblik i sin tids problemer og opfattelse af dem — giver mig en præcis og velkommen mulighed for at forstå en række af de tanker, ideer

og fordomme, som styrer mig og mit samfund i dag. Altså: der var på et tidspunkt (da frustrationen omkring begrebet "kærlighed" ligesom dukkede præcist op, da min daglige tristesse nåede et vist mål) et rimeligt arbejde for mig at gøre med at stille mine lyster i litterær henseende samtidig med min nysgerrighed efter at vide lidt mere om min og min verdens frustration på erotikkens område. Muligvis kunne denne nysgerrighed resultere i *viden*, som kunne være til gavn for nogen, der tænkte som jeg? Jeg insisterer på en formulering i indledningen til den bog, som senere blev resultatet af mine studier, og som er anledningen til denne selvvransagelse for øjnene af "Seksualpolitik"s læsere, nemlig "Den oprørske elsker" (Jesper Tang: "Den oprørske elsker", Borgen 1977): "Vi må have *viden* der, hvor vi ikke kan *handle* umiddelbart, men forud for denne *viden* eller for at få denne *viden*, må vi have *vilje* til *viden*, ellers kommer den aldrig til at forandre vores måde at leve på, og derom drejer det sig mest af alt".

Jeg skal ikke remse alle de blindgyder og genvordigheder op, jeg har kendt i forbindelse med arbejdet på bogen. Jeg startede med at eftersøge den moderne, europæiske kærligheds-opfattelses rødder, nemlig den provencalske, sydfranske troubadour-litteratur fra middelalderen; langsomt banede jeg mig derfra (det vil sige: romanen om *Tristan og Isolde*) op igennem århundreders litteratur i fransk regi, samtidig med, at jeg studerede de teoretiske problemer i forbindelse med den gennemgående struktur, jeg fandt i alle værkerne på tværs af århundreder, forskellige samfundstyper og nationaliteter. "Den oprørske elsker" blev til sådan, at der på een gang var tale om en "aglig, litterær hensigt og om en debatterende, idehistorisk og seksualpolitisk stræben. Det har sat sit mærke på bogen, som den nu er udgivet: man kan læse visse kapitler som en idehistorisk eller snarere ide-logisk redegørelse for nogle af de politiske/samfundsmæssige problemer i forbindelse med kærligheden; man kan læse andre for at få noget specielt at vide om romanerne (noget "litterært"), og jeg synes i al beskedenhed også, man kan læse det hele og få endog ret god besked om, hvordan kærlighed og samfund historisk (og i den aktuelle virkelighed) står over for hinanden. Jeg blev hurtigt drevet til specielt at studere kærligheden som en evig, næsten naturmødvendig *konflikt* mellem samfundet og de(n) elskende. Nogle af mine konklusioner i så henseende kan måske være svar eller dele af svar på åbne, ubesvarede punkter i, hvad jeg har skrevet ovenfor:

Først og fremmest er det overraskende at så såkaldte borgerlige romaner af godt gammelt klassisk tilsnit (som sagt *Tristan og Isolde*, *Manon Lescaut*, en Sade-novelle som eksempel) være så ærlige, som det er tilfældet, med hensyn til skildringen af den revolutionære, oprørske bevidsthed. Uden at gå i detaljer (de findes i bogen),

kan jeg sige, at hovedproblemet i de behandlede romaner og i de teorier (hos Freud, Wilhelm Reich, Engels og en særpræget, men meget spændende franskmand, Georges Bataille), som bruges til at underbygge analysen med, er en *mod-sætning* mellem samfundet som *norm* og *individet* som forelsket menneske, det vil sige: som potentielt oprørsk menneske, fordi kærligheden er et total-engagement af så eksplosive tendenser, at det normale samfundsbillede og -system ikke kan "in-deholde" det. Romanerne skildrer, hvorledes samfundet nedgør den eller de elskende, men samtidig, hvorledes deres tilsyneladende langsomme forfald og moralske forfladigelse er en helt modig *bevidsthedstagen* for kærligheden og oprøret. Kærligheden er ikke (som en blåøjet, søvngigt læsende anmelder skrev i Politiken i forbindelse med udgivelsen af "Den oprørske elsker") Den store Kærlighed, men derimod noget, der er så stort, at det kræver sin plads; det er *netop ikke* den klassiske kærlighed i guddommeligt regi, men derimod en slags arbejde, når den engang er sat i verden. Elskeren i vores samfundstotalitet er nødvendigvis oprørrer, fordi hans eller hendes ideal er *det udelte liv* (min arbejdstitel til manuskrip-

tet), en tilværelse *uden splittelse* mellem arbejde og erotik, mellem krop og sjæl, mellem social og individuel adfærd. Hans og hendes kærlighed er ikke noget bestemt, den er et spørgsmål om at komme et bestemt sted *hen*, om at gøre kærligheden til noget, om at *skabe* den. De klassiske kærlighedsromaner viser os ikke blot den oprørske bevidstheds tilblivelse (og nok så detaljeret og indsigtsfuldt), men de prædiker (og det kan ikke gores for ofte) til trods for deres på mange måder skuffende, falske slutninger en *udelthed*, en samling, en åbning, som vi har brug for: når kærligheden ikke rigtig vil lykkes, så skyldes det jo bl.a. og meget fundamentalt, at vi generelt set er splittede: i os selv, i vore uoverensstemmelser og modsætninger, men også i grupper, i grupperne indbyrdes. At man lærer os og får os til at være bange for hinanden.

Af Jesper Tang

februar 1978

Kvinderne på Østerbro Postkontor

M: Vi kan jo starte med begyndelsen. Jeg kom op på Ø, og dengang jeg startede, da boede jeg sammen med Jesper, som jeg har Benjamin sammen med. Så flyttede vi altså fra hinanden, mens jeg var deroppe. Jeg møder kl. 6. Så skal jeg selvfølgelig have Benjamin i børnehaven, og de lukker først op kl. 6. Fordi klubben er så stærk og selvfølgelig fordi vi har en fornuftig vagtmester, så har det været muligt for mig at få en særordning, hvor jeg kunne komme, når jeg har anbragt ham derude. Så kommer jeg et kvarter over seks i stedet for.

Der har altså været problemer nogle gange, hvor folk jeg har arbejdet sammen med på distrikterne (vi arbejder 2 og 2 sammen) har brokket sig. Da denne her ordning havde kørt i 3/4 år, var der en der klagede over at jeg kom for sent, selvom jeg selvfølgelig havde gjort opmærksom på ordningen. Men altså: TÆNK hvis vi nu allesammen, osv. . . . Det ville bare være skønt, hvis man kunne tage hensyn til de der ting, eller der var institutioner, hvor man kunne få passet sine unger, når man skulle på arbejde. Så kom sagen op og vende hos postmesteren, og der havde den ikke været før, fordi jeg havde ordningen med vagtmesteren. Så fik postmesteren nys om, at jeg havde den her særordning, og det kunne der ikke være tale om. Jeg skulle selvfølgelig fyres lige på stedet. — Hun skal ud lige med det samme. — Men vores klub er ret stærk. Det har været en af grundene. Hvis vi ikke havde haft noget klubsamarbejde, så havde de kunnet skalte og valte, som de havde lyst til. Men det blev forhindret.

(P): — Du har stadigvæk problemer?

(M): — Jo, nogle folk er enormt sure over, at jeg kommer senere. Det kan godt være et pres i længden, men det er altså vilkårene for mig. Jeg er nødt til at gøre det på den måde. Og det er altså en af grundene til, at jeg godt vil ind på PP, for der møder de først kl. 7.50, og det har jeg altså ikke kunnet komme. Der har været nogle forviklinger der.

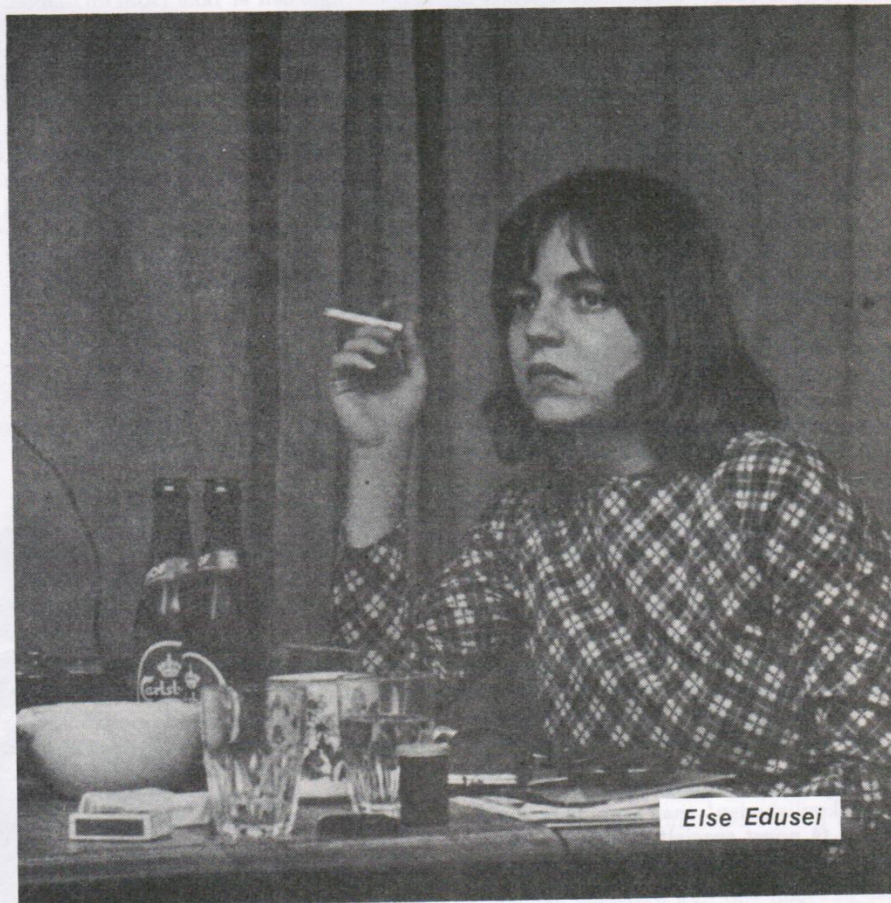
Ingen hjælp til gravide kvinder

(E): — Er der nogne andre ude på Ø, der har børn eller har været gravide. Jeg ku godt lide at vide, hvordan en gravid pige klarer det arbejde der.

(M): — Vi har haft en pige. Hun var gravid. Hun gik med post, ja, jeg ved fandme ikke, hvad måned hun kom i efterhånden, men i 7. måned, tror jeg. Og jeg sagde til hende: At hun turde blive ved, ja, med et distrikt på 50 opgange kom hun så på. Gammel Kalk du ved, med de der hønsestiger. Der gik hun nede i 7. måned. Jeg sagde til hende, at jeg ville simpelthen forlange, at blive sat til noget andet arbejde. Der gik ikke en uge efter, så begyndte hun at bløde. Så kom hun på hospitalet og nedkom — 2 måneder før tiden eller sådan noget. Ungen er færdig og alt det der — det er gået godt. Jeg ved ikke om det direkte har været det, arbejdet, men det kan man da godt forestille sig, ikke?

(E): — Det er et af de problemer der er ret nye.

EN KVINDESNAK OM LIGESTILLING

Else Edusei

Vi bringer her uddrag af en kvindesnak om Ligestillingsloven. Det er hentet fra bladet "Postarbejderen". I samtalen deltog Jytte Thorbeck, som er vestreorienteret advokat, og som kunne fortælle en masse om de juridiske og praktiske aspekter ved loven. Desuden Marianne (M), der er postarbejder på Østerbro og enlig mor til Benjamin. Hun har i nogen tid gerne villet ind på Pakkeposten (PP), Tove (T), der arbejder på postgiroen, gift, ingen børn. Peter (P) fra Postbanegården, med i Ligestillingsudvalget. Else (E) har arbejdet på Østerbro Postkontor, Pakkeposten og nu på Omkarteringen, er gift, ingen børn.

(M): — Der er kommet mange kvinder på Ø efterhånden. Mange af dem er ret unge, så det er ikke så aktuelt. Vi er 3 piger, der har børn på Ø, altså af postarbejderne.

(E): — Jeg blev osse gravid i august, mens jeg var på PP, men fik altså en abort. Der kan jeg godt huske, da jeg gik

på de trapper. Kors, hvor var det strengt. Jeg var så træt. Nu er det nok forskelligt fra kvinde til kvinde, men jeg ku næsten ikke slæbe mig op af de trapper, men jeg skulle. Da begyndte jeg osse at bløde en dag inde på Gården. Jeg var smadderbanke. Tænk, hvis der pludselig skete noget. Hvem skulle jeg gå til — postmesteren?

Ligestillingsloven har ingen beskyttelsesregler

(P): — Ved du Jytte, om ligestillingsloven kommer ind på det?

Jytte: — Den kommer ikke ind på det. Der står, man ikke må gøre forskel pga. køn. Jeg kan ikke se, hvordan den kan komme ind på, at man osse skal ha beskyttelsesregler for kvinder. Den går faktisk IMOD beskyttelsesregler. Den siger: Man må ikke gøre forskel, og det er vi inde på her, er at GØRE forskel.

(M): — At der skal tas hensyn til den gravide kvinde. Nå, det vil altså sige, at man laver en lov, der ligestiller en, men ikke tar hensyn til de forskellige ting, der spiller ind, fordi man HAR forskellige køn.

(E): — Ligestillingsloven må kræve at kønnene er ligestillede PÅ TRODS af graviditet og fødsel og menstruation. At de aldrig må spille nogen rolle i ansættelsen.

(J): — Det er altså ikke meningen med loven. Det er også derfor, det er en dårlig lov. Meningen er simpelthen, at kvinder og mænd skal have lige store konkurrence muligheder på arbejdsmarkedet. Den HINDRER ikke, man laver beskyttelsesregler, og specielt ang. graviditet og fødsel, men det tror jeg har meget svært ved at trænge igennem hos alle partier næsten.

Ligestillingsloven er svært at føre ud i praksis, for det kræver, at man kan forlægge et bevis for, at man virkelig er blevet diskrimineret, hvis man vil køre retssag.

Hvis man bliver fyret eller ikke får et job, så skal man kunne bevise, at det er pga. ens køn, for man kan sige, der kan være over 100 andre årsager til, at man ikke bliver antaget. Og det er sørme et umuligt bevis, medmindre arbejdsgiveren står op og siger — og der står nogen i nærheden og hører det — Jeg vil ikke ha dig, fordi du er kvinde.

Diskrimination på pakkeposten

(E): — Da ledelsen ringede ud til vagtmesteren på Ø (angående min ansættelse på PP), sagde de, hende der, ville de ikke ha, der var ikke noget med de 5 andre.

(M): — Der ligger simpelthen et håndgribeligt tilfælde af kønsdiskriminering.

(E): — De søgte så og så mange. Der var lige præcis det antal, men de ringede kun ud og sagde, at de ikke ville have mig.

(J): — Sagde de hvorfor?

(E): — Nu var det jo en telefonsamtale mellem vagtmester Evers på Ø og vagtmesteren på PP (pakkeposten), så jeg ved ikke præcis, hvad der blev sagt, men tillidsmanden for tjenestemændene på Ø kom ned og sagde, at det var fordi det var en pige. De sagde, at de kun havde mande-cykler og herretoiletter. Men det var bare noget pjat. Det var jo kun mig, de ikke ville ha', selvom jeg havde mere anciennitet end et par af de andre.

(M): — Ja, ja, bestemt.

(E): — Det var altså mig, — fordi jeg var pige.

(J): — Så er det altså helt klar diskri-

mination. Du kan bare ikke gøre noget nu.

(E): — Nej, nu kan jeg ikke gøre noget, men i et sådant tilfælde kan man altså godt få en retssag igennem efter ligestillingsloven?

(J): — Nu var det jo en telefonsamtale, men hvis man KAN, så bør man altid få tillidsmanden til at være til stede, så man har nogle beviser til at føre frem i en retssag.

(E): — Men der tror jeg nok, at Evers vagtmester på Ø, ville stå til rådighed, tror du ikke?

(M): — Jeg synes altid, at i sådan nogle tilfælde, at Evers har været enormt solidarisk med folk. Jeg har også hørt, at han har været enormt solidarisk med dig, ikke? Han blev ret fornærmet på dine vegne, og sagde: Hvad er det for noget pjat. Enten så tar I sgu Else, eller også så får I ikke nogen!

(J): — Hvordan kom du derind rent faktisk?

(E): — Det var altså fordi Evers presede på og sagde, at det ville han overhovedet ikke høre tale om. "I har bare at tage hende, ellers får I ikke nogen". De sagde også, at "Vi har jo kun herre-cykler". Så sagde Evers, "Jamen tror I da vores piger kører rundt i lange kjoler?"

(J): — Hvordan følte du det derinde?

(E): — Der er stor forskel på en kvinde og en mandeafdeling. Både måden at snakke på og måden altså . . . selvfølgelig, når man er sammen med piger slapper man helt af over for mange ting. Og pigerne, de snakker meget mere dybt med hinanden. Meget mere om, hvordan de har det. På PP kan man mærke, at der er nogen, der er barske. Jeg har i hvert fald 2 eksempler på 2 relativt unge fyre, som jeg synes opførte sig som mandschauvener. Den ene sagde til mig, at ligestillingsloven, det var ikke noget, der skulle indføres, fordi det vidste han ikke rigtigt hvorfor, men det skulle den altså ikke. Den anden, han synes ikke rigtig om piger på pakkeposten. Så er det svært. Det hele kommer an på om man er sådan en, der springer i luften eller er meget kritisk og sensibel overfor nogle ting. Jeg skulle på en eller anden måde køre løbet igennem. Og jeg ville ikke have vrøvl med dem. Jeg var forsørger. Hvor tit tænker folk på det?

(M): — Når alle de mænd sådan står der og kører på en, så er man nødt til at finde en blød mellemvej, eller hvad man skal kalde det, for man kan ikke bare stå stejlt overfor dem. Man er totalt alene overfor dem.

Kvinder laver mænds arbejde

(T): — Når det nu er arbejde mænd og kvinder kan lave på lige fod, så er der også noget farligt i, at der f.eks. er for lidt kvinder eller for lidt mænd. Her inde hos os har vi nogle få mænd, og jeg skal love for, at det er kvinderne, der laver DERES arbejde, for de sidder simpelthen og slapper af. Og så siger man til dem: Hør, var det ikke en ide at komme lidt op på mærkerne og bestille lidt". "Jeg skal lige ha læst det her færdigt". Så laver pigerne det

arbejde, han skulle have lavet. Sådan kører det derinde. Der sidder måske en mand mellem 25-30 kvinder, og så er kvinderne så dumme, at de laver hans arbejde for ham.

(J): — Hvorfor tror du rent psykisk, de gør det?

(T): — Det må være moderfølelse, eller sådan noget. Nåja, herregud, han er træt i dag, han har ikke rigtig lyst. Så må vi lave det.

(E): — Grunden til, at det er godt at være et sted som PP, er at mænd, de er opdraget til at være lidt mere forkælede end os andre. — De tør kræve nogle ting, som vi andre ikke tør kræve, selvom vi gerne vil havde de samme goder, regler og arbejdsvilkår.

Hver aften hos os skal der være 55 stillinger besat, og som regel er der 20-22, der ikke kommer. Det må være fordi, det er vanskeligt at møde op, for der er jo det her med at få hentet børnene. Det er da klart, at man ikke bare kan lade børnene blive i børnehaven. De skal jo også lukke der.

Kommunerne skal lave børnepasningsordninger

(J): — Så er der også et andet problem. Det koster 10-15 kr. i timen med babysitning.

(T): — Børnene skal jo passes til pigerne kan nå hjem, og klokken kan jo blive halvti-ti inden man er hjemme. Det er klart, det er også et problem med pengene der. Foruden at mødre betaler fuld institutionsplads, er der babysitning hver eneste uge.

(J): — Så synes jeg bare vejen må være, at kommunen stiller en pasningsordning til rådighed. Det gør de i nogle kommuner.

(M): — Ja, alle kommuner burde stille en rimelig pasningsordning til rådighed efter reelle behov.

(J): — Horsens gør det med hensyn til hvem der skal i arbejde, for at de ikke skal komme i karantæne. Der har de simpelthen nogle pladser stående.

*Ligestillingsudvalget,
Postarbejdernes Fagforening*

LIGESTILLINGS- LOVEN

I rundborhedsdiskussionen, som er refereret andetsteds her i bladet, blev der forelagt nogle væsentlige problemer, som de kvindelige postarbejdere har mødt i deres arbejde. For det første, hvordan kombinerer man det at have ansvaret for et barn, med et arbejde, der begynder så tidligt om morgenen eller slutter så sent om aftenen, at arbejdstiden rækker ud over den almindelige åbningstid på daginstitutionerne. For det andet, hvordan får kvinder mulighed for at trænge ind på de

Marianne Nielsen og Jytte Thorbek

mandsdominerede områder, hvor arbejdet ofte er mindre stressende, mindre ensformigt og bedre aflønnet.

Idag er det at få passet sine børn noget, som den enkelte selv må sørge for. Der er dog en vag bestemmelse i *bistandsloven* om at kommunerne skal drage omsorg for, at der er tilstrækkeligt mange daginstitutioner, men kun få kommuner tager dette alvorligt.

Men hvad hjælper dette iøvrigt, hvis ens arbejdstid incl. transporttid rækker ud over daginstitutionernes åbningstid? Hvis man ikke kan få en ordning med sin arbejdsplads eller ikke har råd til at betale for pasning af børnene før og/eller efter åbning og lukning, må man opgive sit arbejde. Det var jo netop det, der skete med mange kvinder på postgirokontoret.

Denne situation viser urimeligheden i vort samfund. Hvis man møder for sent på sit arbejde eller går tidligere fra sit arbejde for at hente børn, tilsidesætter man

sine pligter overfor arbejdsgiveren og kan — hvis det gentager sig — bortvises. Tager man konsekvensen af dette synspunkt og opfylder sine pligter overfor arbejdsgiveren ved at efterlade et barn udenfor en ikke åbnet daginstitution, overtræder man sin pligt som forældre og kan i grovere tilfælde straffes efter straffeloven.

Ingen kommune har vistnok indtil nu gjort noget alvorligt ved dette problem, selvom det må ramme næsten alle fuldtidsarbejdende forældre og især enlige. Nogle kommuner er dog begyndt at holde pladser til rådighed for forældre, der ellers ville blive idømt karantæne på grund af arbejdsvægring, når de får tilbudt et arbejde, som de ikke kan tage imod, fordi de ikke kan få passet deres børn. Dette er for eksempel sket i Horsens kommune, og man overvejer det i Lyngby kommune.

Det må være en typisk opgave for kommunerne også at sørge for, at der er pasningsmuligheder for forældre, som har

brug for dette uden for de almindelige åbningstider. Det er en oplagt opgave for forældreråd, forældrenævn og sociale brugernævne at presse på med at få en sådan ordning op at stå.

Nogle vil måske sige, at nu får vi snart en ligestillingslov, og denne må give mulighed for at få sådanne urimeligheder bragt ud af verden. Hertil er kun at sige, at dette har ikke været meningen med ligestillingsloven. Dens hovedsigte er at skabe lige konkurrencevilkår for mænd og kvinder, derimod ikke — hvad der er det helt afgørende i vores samfund — at sørge for at lægge forholdene tilrette, således at kvinder kan få arbejdspladser og få deres børn passet, få uddannelse, efteruddannelse o.s.v., uanset at kvinderne bl.a. på grund af deres traditionelle dobbeltrolle og det patriarkalske samfundssystem står langt svagere end mændene.

Kvinder i mandserhverv

Rundbordekskussionens andet problem var som nævnt kvindernes vanskeligheder med at trænge ind i mandsdominerede jobs. Når man taler med kvinder, der har formået at nedbryde barrieren, viser det sig, at de både har haft svært ved at komme ind, og når de er kommet ind, er de ofte blevet chikaneret, navnlig hvis de har været bevidste og ikke blot har ønsket en andenrangs plads i forhold til mændene.

Når kvinder søger jobs på de mandsdominerede områder, hvor der ikke kræves fysisk kraftudfoldelse, mødes de ofte med bemærkninger som for eksempel indenfor mit eget område (advokatvirksomheden), at kvinder er for engagerede i arbejdet — som om det er forkert at være engageret i sit arbejde. Normalt, når det drejer sig om mænd, er det et plus. Hvor der kræves kraftudfoldelse får kvinder at vide, at de fysisk set ikke er så stærke som mænd. Det er en grov generalisering. Der er stor forskel på kvinders indbyrdes kræfter, ligesom der er det på mænds. Man fristes til at spørge, om det virkeligt er lovligt at en kvinde kan afvises fra en stilling med den begrundelse, at kvinder ikke er stærke nok til det pågældende arbejde?

Siden 1921 har man haft en lov om lige adgang for kvinder og mænd til offentlige stillinger og hverv (lov nr. 100). Denne lov angår kun ansættelse, men fortolkes normalt udvidende, således at den ikke blot forbyder forskelsbehandling ved ansættelse, men også ved forfremmelse og afskedigelse og med hensyn til arbejdsvilkår i det hele taget.

Denne lov må antagelig også omfatte postarbejderne, selvom den oprindeligt kun tog sigte på tjenestemænd. Det vil på baggrund af denne lov sikkert heller ikke være lovligt at udelukke kvinder fra områder med den begrundelse, at de generelt set er for svage i forhold til mændene. Man må derimod gerne se på om den enkelte kvinde ligesom den enkelte mand kan opfylde de krav der stilles, og herunder kan fysisk styrke naturligvis være relevant — for begge køn.

Hvis derimod den ansættende myndighed for eksempel siger at man ikke vil ansætte kvinder, fordi man kun har herrecyk-

ler, og at kvinder ikke kan cykle på herrecykler, er dette ganske irrelevant og vil være i strid med loven fra 1921.

Den kommende ligebehandlingslov ændrer ikke noget ved dette, den overfører blot hvad der gælder indenfor det offentlige til også at gælde på det private arbejdsmarked. Man skal derfor ikke vente nogen revolution, når den ny lov træder i kraft. Den hindrer blot, at man ikke kan sige til en kvinde: "Jeg vil ikke antage dig fordi du er kvinde", men man kan blot i stedet sige: "Jeg vil ikke antage dig, fordi du ikke har de kvalifikationer, som jeg mener stillingen kræver". Hvis der endelig skulle foreligge omstændigheder, der antyder at kvinden er blevet diskrimineret, er det hende selv der skal bevise det, og det vil næsten altid være umuligt, hvis der ikke er et vidne, der har hørt, at grunden til, at hun ikke har fået ansættelse eller at hun er blevet afskediget, er hendes køn.

Den nye ligebehandlingslov vil derfor næppe give kvinderne større muligheder for at få gennemført bedre vilkår på arbejdsmarkedet. Dermed være dog ikke sagt, at kvinderne ikke skal forsøge at bruge den. Det er jo også vigtigt at få afklaret, at den ikke har nogen stor værdi.

Hvis en lov skal hjælpe kvinderne, må dens udgangspunkt være, at det er den enkelte kvinde som individ, der bliver diskrimineret, og at det er kvinderne som gruppe, der bliver behandlet dårligere end mændene som gruppe. Hvis dette erkendes, er det også klart at en lov ikke skal forbyde forskelsbehandling, således som ligebehandlingsloven gør det. Den skal derimod påbyde, at kvinderne i en overgangsperiode får et skub fremad ved hjælp af positive særforanstaltninger. Det bør være en lov, der forbyder diskriminering af kvinder, d.v.s. forbyder forhold der stiller den enkelte kvinde dårligere på grund af hendes køn end den enkelte mand eller en gruppe af kvinder dårligere end en gruppe af mænd, det være sig med hensyn til ansættelse, arbejdsvilkår, advancement eller aflønning. Det er også klart, at en lov, der forbyder diskriminering af kvinder heller ikke vil få nogen større betydning, hvis det er kvinden, der skal bevise, at hun er blevet diskrimineret. Bevisbyrden må derfor til dels væltes om på arbejdsgiveren.

Det er heller ikke tilstrækkeligt at det er forbudt at afskedige en kvinde på grund af graviditet, med mindre bevisbyrden også her lægges over på arbejdsgiveren. Det er heller ikke nok, at man blot forbyder at afskedige på grund af graviditet. Det må også forbydes at afskedige under barselsorlov både for såvidt angår kvinder og mænd.

En ændringslov af et sådant indhold er netop fremsat under udvalgsbehandlingen af ligebehandlingsloven. Den bliver naturligvis ikke vedtaget, og det er trist både for kvinderne og mændene i samfundet, for den kunne have bidraget til at ændre kønsrollerne og forbedre vilkårene på arbejdsmarkedet især for kvinderne, men også for mændene.

Jytte Thorbek,
advokat

Kom til Norge, min ven!

Der sker enormt meget i Norge for tiden. Den økonomiske flodbølge som den norske olie har betydet har sandelig også medført nye udviklinger indenfor de øvrige samfundsområder. Norge er i øjeblikket nok det land i Skandinavien, hvor nyt og gammelt brydes kraftigst. Debatten er levende snart sagt inden for alle dele af menneskelivet. På det seksualpolitiske område har den senere tid frembragt vigtige debatter og en række nye blade og bøger har set dagens lys.

Der er kommet vældig skub i den norske bøssebevægelse. Ved siden af Det norske forbund av 1948 findes der nu en række Arbejdsgrupper for Homofil Frigjøring - AHF -, der har en lang række aktiviteter. De udgiver bl.a. det første norske venstreorienterede bøsseblad. Det hedder "Løvetann" og i marts 1978 lå nr. 2 på bordet. "Løvetann" fås ved henvendelse til

AHF postboks 5390

Majorstua

Oslo 3 Norge

Et abonnement på 4 nr. koster 20,- N-kr.

Det norske Forbund av 1948 udgiver tidsskriftet "Fritt-Fram", og det kan fås ved at skrive til

DNF - 48

Akersgata 8

Oslo I Norge.

Forlaget Pax, der har udgivet adskillige seksualpolitiske bøger, har nu udgivet en grundlæggende bog om bøsser og lesbiske i Norge. "Homofile - myter og virkelighet" - en undersøgelse blant homofile kvinner og menn i Norge. Bogen er skrevet af Steinar Bergh, Birgit Bjerck og Elin Lund, og den bygger på en undersøgelse af 310 blandt de 2.000 medlemmer i Det norske forbund av 1948. Man kom bl.a. frem til: "Hver fjerde homoseksuelle mand lever på overfladen et "normalt" heteroseksuelt liv, medens deres homoseksuelle tilværelse er totalt skjult for omverdenen. De lever et helt anonymt dobbeltliv. Der er færre kvinder end mænd i homoseksuelle organisationer, men når lesbiske først organiserer sig, er de mere villige end homoseksuelle mænd, til at stå åbent frem".

Bogen kan fås ved at skrive til

Forlaget Pax

Gøteborggata 8

Oslo 5 Norge

eller blandt andet i Demos.

Også andre ikke-bøsse blade beskæftiger sig med homoseksuelle problemstillinger, såsom bladet "Hverdag", der i 1977 havde et temanummer om "homofili og homofibi"! Her fremlagdes en påstand om at mellem 22 og 32 procent af Norges befolkning er homoseksuelle. Det satte skub i debatten!

"Supergutt" er nok snart en gammel kending for mange i Danmark. "Supergutt" er et seksualpolitisk tidsskrift om menn - av menn - for menne og kvinner. Bladet begyndte at udkomme i 1977 og har nu slået sig godt fast. Ikke mindst de sidste numre har bragt artikler om f.eks. mandebevægelsen, terror mod bøs-

ser, familien, børn og sex etc., hvor disse emner er blevet behandlet mere dybtgående.

"Supergutt" fås ved henvendelse til

Boks 8363 Hammerborg

Oslo I Norge

eller i flere bogcafeer i Danmark. Abonnement koster 25,- N-kr. for 6 nr.

Der findes to fremragende kvindeblade i Norge: "Sirene" der fås ved henvendelse til

Boks 6893 St. Olavs Plass

Oslo I Norge

og

"KjerringRåd"

Gøteborggata 8

Oslo 5 Norge

Norge har også fået sit første seksualpolitiske sexblad med det klingende navn "Bang"

"Bang" kan fås ved henvendelse til

Box 1843 Vika

Oslo I Norge

Endvidere vil jeg også nævne den uhyre spændende "Gateavisa", en anarkistisk månedsavis, der tager alle mulige emner op. Bl.a. har "Gateavisen" været et talerør for den pornodebat der har været i Norge. "Gateavisa" kan fås ved henvendelse til

Hjelmegata 3

Oslo 3 Norge

10 numre koster 35 N-kr.

O.N.

FØRTSAT FRÅ S. 9

vinst vi har fået. Hvad den sparer os for af ydmygende ting! Jeg mener selvfølgelig ikke at man skal bruge den som prævention, vel? Men den ydmygende vandring og de lidelser som vi var igennem for at få vores aborter, dem skal den unge generation dog ikke igennem. Og så tror jeg at de vil forvalte den fri abort godt, når lige de er kommet igennem de første år. Men herre gud, man kan da ikke begynde at bebrejde dem at de får to aborter. Det fik vi også, men vi skulle kneppe os til dem hos gynækologen. Jeg har været med til at tage mine veninder hjem fra kvaksalvere og rende op og ned ad trappen der og få dem på hospitalet og være bange for at de døde. Jeg var nok selv heldigere fordi jeg hørte, der var en modelæge der kunne hjælpe mig.

Abort er et nødvendigt onde. P-pillen er heller ikke særlig god, vel? Jeg blev lidt sur da jeg var indlagt, fordi jeg ikke kunne få børn med ham jeg bor sammen med. Nu skulle samfundet hævne sig fordi jeg havde været så uartig. Jeg var meget ked af det, og jeg kom ind hos en professor på Rigshospitalet, og han meddelte mig så at jeg ikke kunne få børn. Og så røg det ud af munden på mig: Jamen jeg har jo været gravid tre gange. Netop derfor, sagde han. Nå, sagde jeg så, så må De undskyldte, og så gik jeg flåbende bort.

Jeg fortød ikke mine tre aborter, for jeg kunne ikke være blevet mor dengang. Mænd har dømt kvinder meget hårdt når de fik aborter, og der er sagt mange onde ting til kvinder der i forvejen havde det skidt. Og det var altid kvinderne fra de dårligst stillede sociale lag der havde sværest ved at få dem. Jo højere du kom op i samfundslagene, des letter blev det.

